

Debreceni Egyetem
Informatika Kar
Matematikai Intézet

Olvasásnépszerűsítés, a XX. században, és napjainkban

Témavezető
Dr. Bényei Miklós
egyetemi docens

Készítette: Kolonics Tünde
Informatikus-Könyvtár szak
III.évfolyam I.félév

Debrecen 2007

„Köszönet illeti pedig barátaimat a nevelésben tanúsított törődésükért,
Nekik köszönhetem, hogy örömet lelek munkámban és olvasmányaimban.”¹

ISAAC WATTS (1674-1748)

„Az a férfiú, akinek Isten után legtöbbet köszönhetek arra való, nézvést, ha szeretek, szoktam és tudok olvasni, nem akart engem erőnek erejével irodalmi emberré nevelni.”²

¹ Deese, James – Deese, Ellen K.: Hogyan tanuljunk?. - Bp., Panem, 1996

² Karácsony: Az irodalmi nevelés. - Szeged, Szent Gellért Egyházi Kiadó, 1993

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4.o.
Témaválasztás indoklása	6.o.
A kutatási módszerem bemutatása	11.o.
Köszönetnyilvánítás	12.o.
Az olvasás megszeretése kik, hogyan, milyen eszközökkel lehetséges	
Kultúráközvetítők (formák és esélyek).....	13.o.
Olvasás és fogyasztás	18.o.
Olvasás és szabadidő	19.o.
Az ember nevelhetősége	19.o.
Olvasásnépszerűsítő tevékenység megindulása	
Plakátok – története – kifejezőeszközei – vizualitása	21.o.
Könyvhetek, Könyvnapok	32.o.
Olvasómozgalom	52.o.
Olvasótáborok	59.o.
OLVASÁS ÉVE	64.o.
Olvasásnépszerűsítés a mai informatikai... ..	66.o.
Összegzés	66.o.
Felhasznált irodalom	68.o.
Mellékletek	69.o.
1.Plakátok számozott felsorolása	
2. Cikk- hirdetések; formák - lehetőségek	

1. Bevezetés

Dolgozatomban olvasásnépszerűsítő kezdeményezéseket szeretnék bemutatni, a XX. Században. Ötleteket, és kivitelezésüket, nagy emberi vállalkozásokat, emberi törekvéseket egy szép eszme – „az olvasás népszerűségének” - megvalósítását.

Az ember, a könyvtáros ember óhatatlanul szembe találja magát a kérdéssel, hogyan, mit tehetne az olvasásnépszerűsítéséért, hogyan tudja az olvasók, a könyvtárba járók, s a könyvtár kapuin kívül rekedők figyelmét felhívni olvasmányokra, s magára az olvasáshelyzetével foglalkozó tanulmányokra, cikkekre, könyvekre.

Az emberek „egyedül vannak a világmindenségben,”³ s magányuktól menekülve „kivetítik önmagukat a külső világba, s e világ megnyilatkozásai valóságosabbnak tűnnek számukra, mint saját gondolkozásuk termékei. A könyvek, a filmek, a tévéadások, újságok, magazinok arénájában „élnek”. Klubokhoz, szervezetekhez, intézményekhez „tartoznak”.⁴

Az olvasás (tudás, műveltség) olyan téma, amellyel érdemes, és kell is foglalkozni. A jó olvasástól a torkunkban szorul a gombóc, olyan gombóccá, amely teljesen kitölti létünket. Az olvasás hozzájárul az emberek saját sorsának, létértelmezésének tisztázásához. Olvasás-, és olvasmányválasztás közösségi ön- és énerősítő kulturális válasz. Minden korban, minden társadalomban kiváltság volt az olvasás képességének birtoklása, értéket képviselt.

Az olvasás szeretetére nevelés, az olvasási igény felkeltése, az olvasás (nyelvi) kódjának – s később az irodalomnak – megismertetése, valamint az olvasástanítás megkülönböztetett figyelemmel kezelt területek voltak mindenkor. Az olvasás megszerettetése mögött általánosabb nevelési cél a kommunikációra, illetve a cselekvő együttműködésre való nevelés. Cél: pl., hogy minél többen olvassanak el egy művet, s legyen lehetőség az olvasói értelmezések különbözőségeinek, s jelentőségének megvitatására is.⁵

A „kultúrát” az emberek legnagyobb csoportja – 44%-a elsősorban a műveltséggel, művelődéssel, sokoldalú tájékozottsággal azonosítja, legalábbis ez derül ki a 2003-as kutatás eredményeiből. A második legnagyobb csoportot azok képviselik, akik számára **a kultúra könyveket, olvasást, olvasottságot (is) jelent: ők 18%-át teszik a teljes 14–70 éves népességnek.** A kultúra olvasással, olvasottsággal való azonosítása az átlagosnál jellemzőbb a felsőfokú végzettségűekre és azokra, akik életében heti-napi szinten jelen van a könyvolvasás.

³ Gyenes Edina: Olvasási szokások In: Találkozások a kultúrával 5. - Budapest: M. Művel. Int. : MTA Szociológiai Kut. Int., 2005

⁴ A marketing huszonkét vastörvénye. - Bp. Bagolyvár Könyvkiadó, 1995., 24.p

⁵ Tantervemléti füzetek 16.

A [...] vizsgált nyolc érték fontossági rangsorában a kultúra, a műveltség mindössze a vallást, hitet és a politikát, közéletet előzi meg, [...] az emberek többsége a szabadidőnek, kikapcsolódásnak és a barátoknak is nagyobb jelentőséget tulajdonít. [...] minél iskolázottabb valaki, annál fontosabb szerepet játszik életében a kultúra, a műveltség [...] Az internetes olvasás az alacsonyabb iskolázottságúak elenyésző százalékánál jellemző, miközben a diplomások több mint fele (53%) mondhatja el magáról, hogy havi szinten használja olvasásra ezt a médiumot. Azt, hogy valaki mennyit olvas, [...] az is erősen meghatározza, hogy *milyen típusú képzettséggel* rendelkezik. Ha a felsőfokú végzettséggel bírók körében [...] a különböző típusú képesítéssel rendelkezők olvasottságát vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy a műszaki végzettséggel, illetve a személyi szolgáltatásban való tevékenykedéshez szükséges végzettséggel rendelkezők a diplomások körében mért átlaghoz képest kevesebb könyvet olvastak a múlt évben, míg a művészeti iskolákban végzetek, valamint a bölcsészek, társadalomtudósok és pedagógusok olvasottsága – mint az várható is – nagyobb az átlagosnál.⁶

Dolgozatomban vizsgálom, igyekszem bemutatni, hogy mi volt az olvasómozgalmi kezdeményezéseknek és a „művészi” plakátok hatása. Azt, hogy hányan vettek kezükbe könyvet, s álltak neki, ültek neki olvasni - ennek bemutatására nem vállalkozhattam teljes mértékben, mivel túl nagy időszakot ölel fel a dolgozatom, s ez inkább az olvasásszociológia kérdéskörbe tartozik, csak azt, hogy voltak ilyen kezdeményezések, és törekvések, hiszen a történelem tele van sikeres kezdeményezésekkel. A témával megpróbálok történetiségében foglalkozni, a szoros időrendre figyelni, s korszakonként leírni, bemutatni, s kielemezni a témához tartozó szakirodalmat, magánvéleménnyel fűszerezve azt.

Az olvasás – mint politikai téma: „A propaganda – tágan értelmezve – az információk tudatos manipulálását jelenti, politikai előnyök megszerzése céljából.”⁷ A propaganda mindenkinek szóló üzenet, akinek köze van hozzá, akinek felismert szükséglete van, aki érzi, akinek igénye van rá. Médiában megjelenő bizonyos politikai tartalmak propagandának minősülnek.

Mozgalomban mindenki részt vehet, akár mint olvasó, akár mint szervező. A szándék is kedvez az esélyegyenlőség biztosításának. A plakát mindenkire szól, pozitív jelentősége: - esélyegyenlőség-, hogy egyszerre képes megszólítani az olvasásra nyitott embereket, és ugyanakkor hasznos tanácsokat, ötleteket is képes sugallani az olvasás szerepének hangsúlyozására, az olvasás népszerűsítésére.

⁶ Gyenes im.

⁷ A politika reprezentációja

Az emberek általában szeretnek olvasni, vonzóznak, hasznos, értékes időtöltésnek tartják. S ezt igyekeztek/nek hangoztatni is. Milyen formában teszik ezt? Mikor, s hol? Mire hívják fel egymás figyelmét? Kulturális eszközökkel teszik, könyvek, hírlapok olvasásával, filmek, színelőadások nézésével, s beszélgetésekkel töltődnek. A kezdeményezésre, az olvasáshoz való kedvcsinálásra szükség van, mert sajnos a gyerekek nem ülnek neki maguktól olvasni. Kell őket irányítani ki-mikor-hol- hogyan-miért? A történelem teli van olyan emberekkel, akik szívesen olvastak, s könyvajánlásaikkal hívták fel a figyelmet olvasmányokra, s ezen irodalomról szívesen cseréltek egymás között véleményt.

Az olvasás közvetítésének pszichológiája: A műveket nem megírják, hanem megtalálják. Értékadás és értékválasztás is. „Az értékek szociológiai, szociálpszichológiai értelemben olyan kulturális alapelvek, amelyek kifejezik azt, hogy a társadalomban mit tartanak fontosnak és kívánatosnak. Az olvasás, az olvasmányélményeink kiválasztása is értékválasztás.”⁸ Olvasás, mint felismert szükséglet, a biológus Nageli szerint: „A szükséglet ingerként viselkedik”, amely spontán cselekedethez vezet, külső inger jelenlétének következtében.⁹

Mely időszakot szeretném bemutatni: 1927- napjainkig – a múltat szeretném feltérképezni [...] a kezdeményezéseket és megvalósulásukat bemutatni és összegzésként értékelni.

A válogatásban a javakat tárgyi értékük szerint, de emberi jelentőségükben kell mérlegelni.

A témaválasztás indoklása, a téma aktualitása, az olvasás jelentése és jelentősége ma:

A legtöbb társadalom életében az alapvető kommunikációs technikák, mint az írás, olvasás, minden korban más és más szerepet tölthettek be „ám [...] sosem volt még ilyen magas az egyén irányában megjelenő elvárás az írásbeliség területén, mint ma [...] a huszonegyedik századba, [...] többet fogunk írni és olvasni, mint bármikor máskor [...]”¹⁰ Az olvasás átalakult és átértékelődött társadalmi szerepe is. [...] „**A változás** önmagában a nyelv legtermészetesebb tulajdonsága [...] a beszéd segíti, az írás viszont akadályozza. [...] amikor az írott nyelv az egész társadalmat behálózó funkcióra tett szert, megszűnt [...] az az [...] arculata, miszerint csupán a beszéd vizuális, rögzített változata lenne.”¹¹ Ma a beszéd és nyelv különbségei: [...] „a tervezhetőség, az időbeli korlát átlépése, a magasabb szintű elvárások megjelenése, a komplikáltabb mondatok [...] Az idők során [...] az írás nagy presztízsrre tett szert a beszéddel szemben, amit elsősorban a hivatalos jellegnek és a

⁸ Barkó Endre: Pályapedagógia. - Budapest, Szaktudás Kiadó Ház Rt., 2007

⁹ Claparède: A funkcionális nevelés. - Budapest, Tankönyvkiadó, 1974

¹⁰ Steklács János: Az olvasás jelentése és jelentősége ma In: Új Pedagógiai Szemle 1994.

¹¹ im.

szépirodalommal való erős kapcsolatának köszönhet [...] Betű és hang [...] különböző társadalmi szerepük van, más célok megvalósítására használjuk őket. Egy ideális társadalomban a hatalom különös gondot fordít arra, hogy mindenki, aki a társadalomban él, magas szinten elsajátítsa az írás és olvasás kreatív szintű képességét [...] ügyelnek, hogy a hivatali rendszerben megkövetelt írásbeliség mindenki számára érthető és elérhető legyen, senki ne szenvedjen amiatt hátrányt, hogy nem érti meg egy nyomtatvány szövegét, vagy nem tud kitölteni valamilyen űrlapot. Egy ilyen társadalomban az emberek [...] megfelelnek az irányukban támasztott követelményeknek. Az iskolarendszerben a valós írott nyelvi kommunikációs helyzetekre készítik fel őket, megtanulják megérteni és továbbgondolni, amit olvasnak, [...] megtervezni és kivitelezni, amit írnak [...] kevesebb hely jut a demagógiának. [...] megvalósul az esélyegyenlőség, hiszen mindenki közel azonos feltételekkel indul el a választott pályáján, képes egyedül tanulni, az ő számára releváns információkat megszerezni, kritikai aspektussal olvasni. [...] Az ilyen társadalmakat nevezhetjük befogadó társadalmaknak, hiszen a hatalmat gyakorlók megosztják az írásbeliséget a hatalmon nem lévőkkel. Ennek ellentétes pólusa a kirekesztő társadalom. Az ilyen közösségek jellemzője, [...] hogy csak a társadalom irányításában résztvevők birtokolják az írásbeliség minden formáját. Az írás és olvasás [...] használatára csak kevesen képesek kielégítő mértékben [...] Az oktatási rendszer nem, vagy alig tanítja meg a gyerekeket az olvasás és írás adekvát, készség szintű használatára. Az ilyen írásbeliséggel sakkban tarthatóak az emberek, ez a fajta [...] rendszer melegágya a diktatúrának és a demagógiának. [...] a valóságban egyik változat sem létezik, mégis minden mai társadalmat el tudunk helyezni a két végpont között [...] A mindennapi életünk legkülönbözőbb területein az írásbeliséggel más és más típusú formáival, alrendszerivel találkozunk, [...] ilyenek például a munkahelyi, [...] a számítógépes, politikai vagy sajtóra vonatkozó írásbeliség. A két alapvető csoportja [...] a családi, szűkebb közösségre, illetve a hivatalos írásbeliségre vonatkozik. [...] Az olvasás szépirodalommal történő azonosítása¹² [...] ma már [...] megdőlné, hiszen [...] az egyének túlnyomó többsége az olvasásra szánt idő kis százalékát tölti csak szépirodalmi művek társaságában [...] pedig a személyiségünk [...] semmivel nem helyettesíthető szegmensét adják ezek a művek. Az olvasás azonosítása a szépirodalom-, vagy irodalomolvasással [...] káros, mert magának a tevékenységnek az esztétikai funkcióját mossa össze tevékenységeinkhez mindezek különböző formáit rendeljük. [...] Akkor lehet ugyanis egy életre olvasóvá nevelni valakit - szépirodalmi értelemben is -, ha az olvasásról a gyerekek irányába kialakított fogalom és a

¹² Ez jelenti az olvasás klasszikus fogalmát.

róla szerzett tapasztalat [...] megegyezik egymással,” illetve „ha az oktatásban az olvasásról kialakított szemlélet a társadalmi interakciók során is életképesnek bizonyulna. Arra a jelenségre, hogy **az iskolából magunkkal hozott írás és olvasási képességünkkel egyre nehezebben tudjuk megállni a helyünket**, a huszadik század közepén figyeltek fel a kutatók. [...] ha ennek az okát keressük, nem az iskolát kell egyedüli felelősként megneveznünk, hiszen mintegy fél évszázaddal ezelőtt olyan mértékben felgyorsult a technológiai fejlődés, amelynek következményeképpen egyre több társadalmi szektor, munkahely követelt meg az írásbeli kommunikáció terén az azelőttihez nem is mérhető készséget. Mindez az iparilag fejlett országokban következett be, [...] **rendkívüli hirtelenséggel**. A legtöbb országban a közoktatás ma [...] még [...] távolról szemléli ezeket a fejlődési tendenciákat, és azóta sem tudott [...] felzárkózni [...] Az írásbeli képességek és igények területén ezt a jelenséget nevezzük funkcionális analfabetizmusnak.¹³ [...] Évtizedünkben [...] az írásbeliség terén nem csupán a társadalmi elvárásoknak való megfelelés vált követelménnyé, hanem a közösségünk önálló kreatív fejlesztése is megfogalmazódik. [...] vajon hány embert érint Magyarországon a funkcionális analfabetizmus, [...] kik a [...] veszélyeztetettek. Ezekre a kérdésekre a nyolcvanas évek közepétől próbálnak [...] választ adni. A kutatások [...] szerint a magyar népesség körülbelül huszonöt százaléka érintett, a leginkább jellemző az alacsony iskolai végzettségűek, az idős és a vidéken, elsősorban tanyákon élő emberek csoportjaira.”¹⁴ Veszélyeztetettek a teljes analfabéták, akik nem képesek semmilyen írásbeli interakcióra és a félanalfabéták, akik csupán néhány szót, illetve kifejezést képesek csak elolvasni. „ezeknek az embereknek az aránya egy százalék körüli értéket mutat, [...] közel százezer emberről van szó. **A jelenlegi helyzet súlyos, hiszen a funkcionális analfabetizmus, mint „[...] konok, újratermelődő és nehezen befolyásolható jelenség a nevezett társadalmi csoportok egyre nagyobb mértékben történő leszakadását eredményezi, hiszen velejárója a munkanélküliség, [...] a kívülmaradás, a kirekesztettség minden olyan tevékenységből, lehetőségből, támogatásból, amelyhez az olvasás és írás megfelelő képessége szükséges [...] a**

¹³ Steklács im-ből: A funkcionális analfabetizmust más néven funkcionális illiterációnak is nevezik [...] első definícióját az UNESCO határozta meg 1956-ban, [...]: "Funkcionálisan írástudó az a személy, aki az olvasás, írás azon képességének és ismereteinek a birtokában van, amelyek alkalmassá teszik arra, hogy részt vegyen minden olyan cselekvésben, amelyhez az írásbeliség az ő kultúrájában és kis közösségében alapvetően szükséges." A következő meghatározás [...] 1999-ből származik [...]: "Az a személy funkcionálisan írástudó, aki birtokában van mindannak a szükséges tudásnak és képességnek, amely képessé teszi őt arra, hogy gyakorolhassa mindazokat a tevékenységeket, amelyekhez az írástudás szükséges ahhoz, hogy hatékonyan közreműködhessen az adott csoportban és közösségben, valamint az a személy, akinek az olvasás-, írás- és matematikai tudása lehetővé teszi, hogy használhassa ezeket a tevékenységeket a saját és közössége fejlődése érdekében." [...] újdonság, [...] az írásbeli tevékenységek birtoklására, [...] a gyakorlásukra is felhívja a figyelmet [...] megjelenik a [...] kultúrtechnika, a számolás fogalma is.

¹⁴ Steklács im.

funkcionális analfabetizmus kialakulásának és újratermelődésének az egyik [...] oka, az írásbeliség ma érvényes fogalmának a meg nem értése a társadalom szereplői részéről [...] mit kellene értenünk írásbeliség és olvasás alatt [...], a huszonegyedik század kezdetén.

1. Az olvasás nem csupán a betű-hang megfeleltetések szabályainak az ismeretét jelenti, sokkal több annál, aki ezeket a szabályokat ismeri, még korántsem biztos, hogy képes hatékonyan kommunikálni a céljai elérésének érdekében [...]

2. Az olvasás mint tevékenység nem passzív, egyoldalúan befogadó folyamat [...] a gyakorlott, hatékony olvasó interaktív [...] folyamatként használja, hiszen olvasás közben a már meglévő tudásával veti össze az olvasottakat, ismereteit kompenzálja a szöveg által, figyeli a szerző szándékát, a szöveg stílusát.

3. [...] az olvasásnak és írásnak számtalan változatát birtokoljuk és használjuk életünk során

4. Egyén és írásbeliség összefüggésrendszerében akkor tudunk csak releváns [...] kérdéseket feltenni és ugyanilyen válaszokat kapni, ha az olvasást és írást viselkedésként értelmezzük [...] az írott nyelvhez kötődő szokásaink, emlékeink, valamint jó és rossz élményeink.

5. Az egyén az életével kapcsolatos terveit [...] sok esetben az írásbeliségen keresztül valósítja meg [...] eszköze, útja az olvasás és írás. Ma legalább olyan fontos [...] mint a beszélt nyelv. (Például tanulás, álláskeresés, iskolaválasztás, munkahelyi írásbeliség, kérvény, önéletrajz megfogalmazásában.)

6. "Az írásbeliség a demokrácia gyökere." Ez [...] aktuális minden olyan társadalomban a világon, ahol egyes rétegek egyre inkább az elitté válás útján haladnak, míg másokat a gazdasági, társadalmi leszakadás veszélye fenyeget. Csak az írott nyelv irányában realizálódó társadalmi [...] elvárásokra megfelelően felkészítő oktatási rendszer segíti az esélyegyenlőség kialakulását.

7. Az olvasás és írás képességének adekvát szintű birtoklása teszi kizárólag alkalmassá az egyént, hogy a saját életét érintő fontos kérdésekben megfelelő döntéseket hozzon [...] arra már sokan rámutattak, a politikai manipulációnak, demagógiának nagyon könnyen áldozatul esik mindenki, aki nem képes a szövegértő olvasás magasabb szintjére.

8. Az olvasás kutatásának [...] kérdéscsoportok [...] interdiszciplináris jellegűek. Olvasástudomány-olvasáskutatás elnevezés alatt nagyon sok tanulmány születik ma [...] preferált területek az olvasásszociológia, az olvasás pszichológiai, neurológiai folyamatainak vizsgálata és az olvasáspedagógia.,¹⁵

¹⁵ Steklács im.

„Hatvanban folyt vizsgálatok alapján, a következő következtetések vonhatóak le, folytatva a sort:

9. Az olvasás a maga egészében teret vesz a tömegkommunikációval, más metszetben a képi kultúrával szemben.

10. Előretör a tömegkultúra, amely háttérbe szorítja a minőségi könyvek befolyását az olvasási kultúrán belül.

11. E folyamatban a modernizációtól – a polgárosodás, a városiasodás és az iparosodás vívmányaitól – tudatosan elzárt térségek le vannak maradva, de sem a régió önálló, sajátos kulturális hagyományai, sem a magyarságtudattal összefüggő családi kulturális stratégiák (például a gyerekeket korán rászoktatják az anyanyelven való tudatos olvasásra) nem képesek e folyamatot megmásítani.”

12. Gyenge az olvasás presztízse.

13. A derűlátás mértéke egyenesen arányos a nagyobb tájékozottsággal, olvasottsággal és a magasabb ízlésszinttel. Több szempontból tudok valamit vizsgálni.

14. Gyakorlatias beállítódású információéhség, amelyet szak-, ismeretterjesztő és hobbikönyvekkel elégítenek ki.

15. Nem említették nemzeti hovatartozásukat, vagy hogy megőrizték anyanyelvüket a megkérdezettek.¹⁶

Minden korban különös érzékenységgel fordultak az emberek az olvasás felé.

Mai helyzet olvasáskutatói: Kamarás István, Gereben Ferenc, Lőrincz Judit, Nagy Attila, Vidra Szabó Ferenc.

¹⁶ A kultúra szerepe a kelet-európai szláv és nem szláv népek nemzeti megújulásában In: Niederhauser Emil: Nemzet és kisebbség válogatott tanulmányok.- Budapest : Lucidus, 2001

A kutatási módszerem bemutatása (leírása): Dolgozatom elkészítéséhez könyveket, folyóiratcikkeket, kiadványokat, plakátokat használtam fel. A plakátokat az Országos Széchényi Könyvtár Kisnyomtatvány-tárában őrzött gyűjteményből választottam ki, illetve a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében meglévő plakátgyűjteményből. Az olvasásnépszerűsítő, illetve kulturális plakátok vizsgálata még feldolgozatlan terület.

A kutató munkámat nehezítette, hogy évtizedek gyűjtéseit, csak évszámszerinti rendezettségben feltártan kezelik, s az adott dokumentum még semmilyen raktári jelzeten nem szerepel. Ún. „ömlesztett” módon tárolják.

Kb. 300- 700 plakátot néztem át mintegy 1 hónap alatt, hogy dolgozatomban külön fejezetben bemutathassam, és értékelhessem e kulturális alkotásokat. Ebből a mennyiségből kb. 150-et választottam ki, s dolgoztam fel.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban (FSZEK) segítségemre voltak a gyűjteményben őrzött plakátokról készült képek, melyek téma-csoportonkénti bontásban, és rendezettségben sorolják fel, képi lenyomattal, fotóval az adott plakátot.

Hogyan mutatom be a plakátokat, lehetséges csoportosítási módok: időrend, téma.

Köszönetnyilvánítás:

A dolgozatom elkészítésében nagy segítséget jelentett a szaktanári vezetés, amely irányt szabott a célirányos munkavégzésnek, segítséget jelentett a dolgozat szerkezetének összeállításában, és a kutatásra szánt idő gazdaságos beosztásában.

A konzultációk alkalmával elméleti segítséget kaptam, amikor a témaválasztás kidolgozásához szükséges szakirodalom kiválasztásáról beszélgettünk.

Ezúton szeretném megköszönni, dr. Bényei Miklósnak, a Debreceni Egyetem Kompjutergrafikai és Informatika tanszékének docensének, a dolgozatom elkészítéséhez nyújtott ösztönzését, ötleteit, javaslatait a feladatvégzéshez.

A kutatás nem valósulhatott volna meg, ha a könyvtárakban, ahol a gyűjtéseket végeztem, a könyvtárosok nem segítettek volna, ill., ha határidőre nem készülnek el a kért dokumentumok.

Az olvasás megszerettetése kik, hogyan, milyen, eszközökkel lehetséges:

A kulturális szakasz első mozzanata a nemzeti nyelvért vívott harc volt. Célja: a már meglévő és felhasznált nyelv megújítása volt, ahol még nem alakult ki az általánosan elfogadott nyelvi norma. Új szavak létrehozásával folyt, a 18. század óta. A nyelv megtisztítása idegen elemektől.¹⁷ Ez a folyamat kb. a 19. századig tartott.¹⁸

Az emberek mindig is „misztikus” tisztelettel adóztak a művelt emberek előtt. S a tanulás, a képzés, a tudás birtoklásába vetett hittüket számtalan esetben hangoztatták.

A magyar kultúrában az olvasás a nemzeti azonosságtudattal is összekapcsolódik. Értékrend, identitástudat.

A kulturális térben megnő a közvetítők jelentősége az értékteremtésben, ők maguk is érdekeltek bizonyos jelentések és értékek megteremtésében, elfogadtatásában.

Olvasásnépszerűsítő emberek – Kultúraközvetítők:

Papok – Tanárok Pedagóguspálya lehetőség a társadalom tudatos nevelésére, a magyar kultúra terjesztésére. A kisebbségi létben természetes módon jut fontos szerep az olvasásnak mint az önképzés legfontosabb formájának. A nevelők, a társadalmi értékek közvetítői is.

Hasonlóan fontos szerepe van a tömegszervezeteknek, hiszen ezek az úttörő mozgalomtól (49-ben indult), a pártig azonos erkölcsi normák és célkitűzések alapján ösztönöznek a kellemes és hasznos közösségi életre, az aktív és felelősségteljes magatartásra.

Politikusok: pl. mit tehetnek az ügyért - mindent, nagyon sok múlik rajtuk Irányokat szabhatnak meg, döntéseket hozhatnak. Fejlesztéseket segíthetnek elő, avagy gátolhatnak meg. Kezdeményezéseket, ötleteket erősíthetnek meg, vagy adott esetben vethetnek el.

Könyvtárosok: Ki nevelje a felnövekvő generációkat művelt, olvasást szerető, a könyveket, folyóiratokat, audiovizuális dokumentumokat és számítógépes adatbázisokat a tanuláshoz és a mindennapi tájékozódáshoz egyaránt használni tudó, önálló ismeretszerzésre képes nemzedékké? A kérdés adott. A könyvtárosok szerepvállalása ebben az ügyben rendkívül fontos. Az elvárások mindenkivel szemben csak nőnek. A helyes könyvtárhasználat megtanítása tulajdonképpen a tehetséggondozás része is. Az olvasás megszerettetésének eszközei: előfizetési felhívások, lapok (gyerekek), könyvek, család, beszélgetések, programok: író-olvasó találkozók, előadások, könyvtárbemutató órák.

Vállalkozók, vállalkozások: pl. régi korok gazdag emberei, magánkezdeményezései, 90-es évektől ismét nőtt a kulturális magánvállalkozások száma.

¹⁷ L. Nyelvében él a nemzet c. plakátot a mellékletben

¹⁸ Niederhauser im.

Az olvasás megszerettetése, a könyvek iránti érdeklődés felkeltése, a kulturális javak hozzáférhetősége, demokratizálása, tehát maga a közvetítés nyilvánvalóan számos intézmény közös és egyúttal megosztott feladata a családtól az iskoláig, a könyvtártól a könyvesboltig. A kulturális használcikk-piacon pl. antikváriumokon, bolhapiacokon, használt-lemezboltokban a termék alku tárgya, nekem ez még mindig megér ennyit. A használt könyv is jó könyv.

A gyerekek számára természetesen léteznek ugyanezek az intézmények, mindennapi tapasztalataikban azonban egy-egy kedves vagy komoly, érdekes vagy érdektelen, bizalomgerjesztő vagy riasztó arc, egyéniség az, aki elsősorban a fenti intézmények egyikét - másikat képviseli, megszemélyesíti. Számukra főként az adott családi-baráti- ismeretségi kör szokásrendszere, érdeklődése, ízlése, vélekedés- és viselkedésrendszere mintát és példát adó ereje jelenti a hatékony közvetítést.”¹⁹

Könyvkiadók, könyvterjesztők célja, feladata: az írott kultúra megmutatása, vásárlásra, fogyasztásra ösztönzés.

Könyvhetek-Könyvnapok-Könyvvásárok-Olvasómozgalom-Olvasótáborok Lásd részletesen később a dolgozatomban.

Könyvtári programok: Pl. Könyves vasárnap című, stb.

Egyetemek: tudatos szerepvállalás: az olvasást rendszeresen és hatékonyan művelni kell.

Magyar Olvasástársaság (HUNRA) – MKE – NKA²⁰, ezen intézmények szerveznek, irányítanak, ellenőriznek.

WEBportálok: Az utóbbi időben jelentősen megnövekedett a számuk. Előnye, hogy folyamatosan frissíthetőek. Színesek, aki technikai tudással bír annak gyors informálódásra van lehetősége. Pl. MEK²¹

Módok - Eszközök: **Olvasás egyénre szabottan**, ehhez példa – ezt a plakátok tanúsága szerint csak később ismerték fel [...] **Tömegesen:** pl. plakátok: Esztétikai, Eszmei hatása – tartalmi üzenetéből elsősorban az részesül, aki megszólítva érzi magát, közönségteremtő ereje: vizuális kultúra része is

Könyvek: A könyv minden időben fontos, a kultúraközvetítésnek az egyik legdirektebb, legközvetlenebb eszköze. Régen az emberek hittek abban, hogy a szó elszáll, az írás megmarad. A tudás, a gondolatközvetítés, az írott kultúra átörökítésében van nagy szerepe. „A könyv szeretetet ad és szeretni tanít” [...] Európa és a tudományos gondolkodás fejlődése

¹⁹ Hegedüs Géza: Az olvasás gyönyörűsége Beszélgetések könyvekről, irodalomról, költészetről. - Budapest : Móra, cop. 1978

²⁰ Hunra: Magyar Olvasástársaság rövidítése, MKE: Magyar Könyvtáros egyesület, NKA: Nemzeti Kulturális Alap rövidítése

²¹ MEK: Magyar Elektronikus Könyvtár rövidítése

– írott kultúra – könyvek által hódított. Az emberek kollektív tudását könyvekben kívánta rögzíteni.(Enciklopédisták), Természettudományos könyvek (útleírások, atlaszok). Az irodalmi művekben is gyakorta élnek olvasásnépszerűsítő eszközökkel pl. az író és az olvasót összekötő gesztus pl. az olvasó megszólítása, a költő „kiszól” a történetből („Az, akit óhajod keres, Jó olvasóm, saját személyed!” Puskin Anyegin, IV.22.)²² A könyv, hosszú időn át diadalmas eszköze a jobb híján „irodalomnak” nevezett lélekterületnek, a szemem keresztül hatott. Gutenberg találmánya elpápaszemesítette az embereket.

Kiadványok: pl. Csodaceruza: igényes gyermekirodalomra hívja fel a figyelmet

A Biblia, mint az olvasásnépszerűsítés eszköze: Kell-e a Biblia olvasását népszerűsíteni?

Biblia – a könyvek könyve: az egyetemes emberi kultúra része, rólunk szól, hozzánk szól. Hogyan indultak el azon törekvések, hogy a Bibliát olvassák az emberek?

Egészen az 1860-as évek végéig a Leopold Rankétól örökölt nézet szerint a hitújítás a nép kezébe adta a Bibliát, illetve törekedett arra, hogy a népet a Biblia olvasására képessé tegye, és ezzel a protestantizmus az anyanyelvűség, általában a kultúra fejlődése előtt korábban soha nem ismert távlatokat nyitott, a könnyen kezelhető Biblia olvastatása útján. Miért nem történt ez meg még sem?²³

Biblia - Olvasásának fontossága: Mellette szól: „[...] mindenki a saját nyelvén olvashassa, bibliakiadások, nyomtatások, magyarázatok, értelmezések egyházi iskolákat, teológiai irányokat szabtak meg, és intézményeket szerveztek köré, mind azt bizonyítják, hogy szükséges a Biblia olvasása, emberek, szakmák, épültek erre.

A Biblia olvasásának lényege, jelentősége a mindennapokban: Pesti Gábor a programot is pontosan leírja: Krisztus akarata volt, hogy minden nép a maga nyelvén olvashassa a Bibliát, és „így a paraszt az eke mellett ebből dúdolna, [...] az útonjáró ilyen történetekkel könnyítene [...] unalmán. Ebből lenne a keresztények minden beszélgetése, mert szinte olyanok vagyunk, amilyenek a mindennapi csevegésünk”.

A bibliakiadásoknál [...] ügyelni kell a kidolgozottságra, hogy az olvasó szívesen vegye kezébe a szent szöveget. Érdemes figyelni arra, hogy nyomtatási hibák ne rontsák az olvasás örömét. Sylvester János bibliafordítónkat ez a gondolat motiválta leginkább. [...] Jutassák el „keresztény köznép kezéhez”.

²² Szimbólumtár szerk. Pál József és Újvári Edit.- Budapest : Balassi, cop.2005.: Könyvek: Egyiptomban a Halottak könyve olyan szent formulákat tartalmazó könyv volt, melyet a halott mellé helyeztek, hogy a túlvilágon „igazolja” őt. A bibliai Élet könyve az emberek tetteit tartalmazza. Krisztus számos ábrázoláson tartja ezt a könyvet bal kezében, míg jobbát áldásra emeli. Leggyakrabban a négy evangelistát ábrázolják könyvvel, Angyali üdvözlés-képeken pedig Izajás jövendölésének beteljesülésére emlékeztet. A leghíresebb könyvek (Biblia, Korán, Tóra), a számtalan jós-, törvény- és dalos könyv egytől egyig gyűjtemények. A szöveg tudója az ember volt. A rózsakeresztesek felfogása szerint a Világkönyve isteni üzenetet hordoz, s egyúttal magával a Világmindenséggel azonos.

²³ A Bibliaolvasás mindenkinek szóló programja Magyarországon a 16. században In: Péter Katalin: Papok és nemesek. - Budapest : Ráday Gyűjt., 1995

A 16. században nem jelenik meg több kedvcsináló, színes Biblia. Már a zsoltaóroskönyveket is alig díszítették, hiányoznak a képek, csak „két iniciálé marad”. A reformáció századának legnagyobb szellemi terméke a Vizsolyi Biblia itthon hallatlanul elismerésre méltó nyomdai teljesítménnyel jelent meg, de külföldön a csehek, s a lengyelek sem szoktak ekkora Bibliát kiadni. Károlyi Gáspár írja: „nemcsak azt akarja isten, hogy papok olvassák a Szentírást, és a község azoknak szájokból hallja, hanem azt is [...], hogy az Ó-és Újtestamentum Könyvei minden nemzetségnek nyelvén legyenek, és azokat olvassák, hányják-vessék mindenek, szegények, gazdagok, kicsinyek, nagyok, férfiak és asszonyi állatok. Mert az Isten egyaránt minden rendbéli embereket akar idvözíteni.” „nemcsak itt hallgassátok az mit mondunk, hanem mikor otthon vagytok is, a Szentírást olvassátok.”

Heltai Gáspár írja: „sok jámbor kívánja, hogy e Szent Bibliát magyar nyelven olvashatnája.” Melius Juhász Péter 1565-ben írja le: a Biblia segít a helyes emberi viselkedés kialakításában. [...] ellentmondás: „a biblia nem magán magyarázatra való” [...] Ellenvetés 1555-ből: egyedül az egyháznak a joga a terjesztés. A Biblia olvasásáról sehol szó sincs. A lelkipásztorok közöljék. Kettősség máig fenn áll: emberek olvassák, papok tanítsák, közvetítsék, sugallják helyességét, segítsenek az értelmezésében, Isten szavai meghallgatásra, lelki épülésre szolgáljanak az emberek életében. A bibliaolvasási programot nem kezelik teológiai kérdésként. A 16. században, a hivatalos szabályozásokba a bibliaolvasás kötelességét vagy jogát nem vették bele, [...] a programmal szemben sem lépett fel senki. A Biblia alap, s egyben összehasonlítási tárgy is mással szemben. Cél a sokaság kulturális érdeklődésének felkeltése.

Eredmények: A 16. század mégis a művelődéstörténet aranykora. Szellemi pezsgés időszaka stb. ezt bizonyítják a népszerű kiadványok nagymértékű megnövekedése, [...] műfaji gazdagság, széles körű műveltséget kínált mindenkinek stb. jellemzi. Nem kapták teljesen kézhez a Bibliát, de sok ember számára hozzáférhetővé vált.”²⁴ „egyfelől kinek-kinek külön mindennapi olvasással kell magát a Szentíráásban gyakorolnia, másfelől mindenkinek különös szorgalommal kell látogatnia azokat az összejeveteleket, hol az üdvösség tudománya a hívek társaságában magyaráztatik.”²⁵

„Mi végre vagyunk a világon, megtudhatjuk a könyvekből? A Biblia tartalmi üzenete: „Érted-e, amit olvasol?” Isten rendelt a számodra engem, hogy a magam hitével, mint egy szövettéssel megmutassam az utat a keresztfa felé.” Aki Bibliát olvasó lélek, az vágyani fog az ige hirdetésére és aki az igét szívesen hallgatja a templomban, az otthon is a maga lakása

²⁴ im.

²⁵ Kálvin János: A genfi egyház kátéja. - Budapest : Kálvin, 1998

csöndjében magához akarja szorítani a maga boldog bizonyosságát, hogy Ura véle van és szereti őt.²⁶

Karátson Gábor akvarell festő szerint: „A Biblia el van némítva a világban és bennünk is, mert igazából nem férünk hozzá, nincs hatással a mindennapjainkra [...] sokan a Bibliát lezárt könyvként használják és fogják fel. Maga a könyv külseje – a puritán fekete kötés az aranybetűkkel – és a tipográfiája is ezt sugallja. Kevesen olvassák el elejétől a végéig, ezért kevesen veszik észre, hogy micsoda íve van, s a kezdet és a vég között, a látszólag lezárt világban, ott a mozgó, változó teljesség. Karátson képei a Vizsolyi Biblia szövegéből születtek, mert számára annak nyelve sokkal beszédesebb, mint bármilyen modern, vagy más, régi fordítás.” Fordításokkal szembeni kritika: „[...] Azt szokták mondani, [...] a nyelv régiessége eltávolít, de ha átírják, az ihletettsége elveszhet [...] Egyik kezemben könyv a másikban ecset. Olvasok, és elkezdek festeni.”²⁷

újságok(-at) azért írják, hogy olvasótáboruk legyen. Olvasóválasztás=lapválasztás.

„A sajtót – igen szerényen mondják a kilencedik nagyhatalomnak: valójában egy negyed század óta a legnagyobb hatalom a világon.”²⁸

szórólapok, hirdetések, kiadványok : napi aktualitás, információközvetítésben nagyon fontos a szerepük

Plakátok: képi kultúrák közvetítők: a mai a képi kultúra tulajdonképpen az írást, és az olvasást vette el az emberektől. Egy képről el lehet mondani, hogy jó vagy rossz, nincs mértékegysége.

„Amikor az emberek nem közvetlenül beszélnek egymással, a kapcsolatteremtéshez szükség van egy közvetítő eszközre: a médiumra. A televízió, az újság, a hangplemez, a film, a rádió és a plakát is médium, információkkal személyesen nem ismert emberek millióihoz fordulnak [...]”²⁹

Hogyan, milyen eszközökkel: Technikai háttér, technikák együttélése: „Olvasok, olvasok, s közben kezemmel a mikrofonhoz nyúlok.” E mondat jól kifejezi a könyvek és a modern eszközök együttélési lehetőségeit.

²⁶ A BIBLIA és az Ember In: A szeretet evangéliumának hirdetője válogatás Muraközy Gyula életművéből. - Budapest : Ref. Zsinati Iroda, 1992

²⁷ Kritika a Biblia nem olvasása ellen In: Magyar Nemzet 2002. nov. 25.

²⁸ Kulturális közegek szerk. Bednaries Gábor és Bónus Tibor. - Budapest : Ráció, 2005. p. 201.

²⁹ Boda Edit: Médiakalauz.- Budapest, Magyar Médiapedagógiai Műhely 1997

A gondolatközlés technikai eszköze évszázadokig a könyv volt, a néma könyv.

Könyvnyomtatás: „Helyes, ha észrevesszük a tudományos felfedezések erejét és hatását. Ez sehol sem mutatkozik meg feltűnőbben, mint a könyvnyomtatás, a lőpor és a mágnes esetében. Ez a három ugyanis megváltoztatta a dolgok menetét és arculatát az egész világon: az első az irodalomban, a második a háborúban, a harmadik a hajózásban.”³⁰ Előnye tulajdonképpen a mozgó könyvek. A televízió kora a könyvkultúra nagy fellendülésével fog járni. A sokszor szabványossá váló televízió elől a könyvhöz fognak az emberek menekülni [...] Napjainkban egyéb dokumentumok is megjelentek a piacon: Pl. hangos könyv előnyei: pl. más tevékenység végzése közben is lehet hallgatni.

Olvasás és fogyasztás - Fogyasztás és népszerűsítés kapcsolata: „Mivel egy-egy új film, koncert, hanglez, könyv, konferencia-előadás értéke nehezen fordítható le valamilyen hétköznapi funkcióból következő, egyetemes „objektív hasznosságra”, e „kulturális termékek” várható szubjektív élvezete nehezen becsülhető előzetes információk híján [...] a piac minden szereplője érdekelt a termékekkel kapcsolatos diskurzus nyilvánosságainak megteremtésében és fenntartásában. A fogyasztók a kulturális nyilvánosság különböző fórumain informálódnak, mielőtt a versengő termékek közül választanának, míg a termelők és közvetítők ezeken keresztül szeretnék alkotásaikat, áruikat megismertetni, népszerűsíteni. E kulturális nyilvánosságoknak gyakran fontos, véleményformáló szereplői, működtetői a jól informáltságukból és szakértelmükből élő, a fogyasztókat orientáló hivatásos információbrókerek – kritikusok, DJ-k, szerkesztők, kurátorok – is, de jellemző az egyes fogyasztók közötti közvetlen információcsere is.

A „kulturális termékek” [...] sajátossága, hogy az irántuk támasztott kereslet még rövid távon sem stabil vagy jól becsülhető (ahogy mondjuk egy város éves gumicsizma igénye becsülhető) mivel fogyasztásuk elválaszthatatlanul összefonódik a fogyasztók kiszámíthatatlanul változatos és gyorsan változó személyes értelmezési, befogadási kereteivel, kulturális öndefiníciós céljaival, státusaspirációval (Hesmondalgh 2002). A mai ([...] egymással átfedésben lévő, laza tagsági viszonyokkal [...] működő kulturális fogyasztói közösségek, szubkultúrák hálózatából álló) élménytársadalomban a kulturális fogyasztás divatjai (az egyes termékek fogyasztásához fűződő társadalmilag konstruált jelentéstartalmak és normák) ráadásul általában ritkán leírhatók a nemzeti vagy osztálykultúrák egészére jellemző robusztus folyamatokként.”³¹ A kulturális termelők és közvetítők ezen a piacon

³⁰ Francis Bacon: Novum Organum, 1620

³¹ Boda im.

abban is érdekeltek, hogy meglovagolják a fogyasztói divatokat, ill., hogy befolyásolják, irányítsák a divatokat létrehozó, a fogyasztók szubkulturális tereiben zajló autonóm értelmező, értékelő tevékenységet, és a róla folyó beszélgetéseket is. „A kulturális termelés és fogyasztás így [...] ideológiai csatatérként is nézhető. Ez a modell alapvetően a kapitalista kulturális termelés és fogyasztás leírása. Az egyén „szubkulturális tőkében” (Thornton) látja megtérülni [...] Bár a minden hatalommal és hierarchiával szemben gyanakvó anarhista képzelet szeretné úgy hinni, hogy a decentralizált, alulról jövő kezdeményezések valamiért képesek lesznek „hitelesebb”, „értékesebb” kultúrát létrehozni, mint a központosított kulturális mamutvállalatok, a kulturális iparágakban mára jellemzőbbek a független, specializált cégek, [...] hálózati alapon szerveződő termelési szövetségei, mint a hagyományos értelemben vett nagyvállalatok, s ettől még ugyanúgy gyártanak bugyuta, a domináns ideológiával átítatott darabokat is. Pl. J.K Rowling nagyméretű vállalkozása.”³²

Olvasás és szabadidő: Szabadidőn többnyire olyan munkán kívüli időt értenek, melyet az egyén önként és szabadon használ fel. J. Dumazedier sz.: „A szabadidő mindazon foglalatosságok összessége, amelyekben az egyén önként vesz részt, akár azért, hogy kipihenje magát, vagy szórakozzék, akár azért, hogy fokozza önkéntes társadalmi tevékenységét, tájékozottságát, vagy érdekmentesen képezze magát, miután eleget tett összes foglalkozásbeli, családi vagy társadalmi kötelezettségének. Valamennyi nem kötött tevékenység.”³³ Hogy mikor-mire volt idejük az embereknek az történelmi és politikai változások eredménye is. Nagymértékben függ attól, hogy az adott állam mennyi munkát, munkaidőt „követel” dolgozóitól [...]. Mennyi idő jut kikapcsolódásra, olvasásra stb. ez számos szociológiai írás, elemzés része.

Az ember nevelhetőségének kérdései: Természet – társadalom – A nevelés, – akárcsak a többi kultúrateremtő és – hagyományozó mechanizmus esetében – keresi azokat a különböző szintű rendszereket, ezek kapcsolódásait, kölcsönhatásait, amelyek a nevelési folyamatban együttesen, egyszerre vannak jelen.

Motiváció: Az olvasás döntően motivációs kérdés. A motiválásban különleges szerepe van a közösségnek. Ezt nevelésünkben még nem használjuk ki megfelelően, pedig a csoportnormák nagymértékben meghatározzák, hogy a tanulók mennyire igyekeznek együttműködni [...]

³² Vályi Gábor : (Napjaink!) Underground a piacon In: Média és társadalom 2006

³³ Kerékgyártó István: A szakmunkástanulók kulturális szüségletei. -Szolnok : Megyei Könyvtár Rotaiüzeme, 1985

Egyéni – közösségi normák ismerete szükséges ehhez. Társadalmi normák: általános erkölcsi normák is.³⁴

„Az emberi életnyilvánítás alapformája a munka, s a lényegi átalakítási tevékenység kifejezi ezek szoros kölcsönhatását [...] egy tárgy valódi elsajátítása csak akkor történik meg, ha megtörténik belsővé, azaz szükségletté tétele. Ugyanakkor a szükséglet mint „belső tárgy” egyik fő organizációja az emberi tevékenységnek [...]” Ez a szükséglet számtalan emberi kezdeményezésnek az elindítója.

Iskola és olvasás kapcsolata: A műveltség területét az iskoláztatás vizsgálata nélkül, és a tanításban végbement változások nélkül nem is lehet vizsgálni. Az olvasás jellegzetesen emberi és jellegzetesen tanult tevékenység.³⁵ Nagyon fontos az olvasás tanítási módszereinek továbbfejlesztése. Az egész iskolarendszerünk feladata az olvasási készség csiszolása és az olvasás iránti érdeklődés elmélyítése, nemcsak egyetlen pedagógus (vagy tantárgy) célja. Az iskola szerepe az olvasás-, népszerűsítésében minden korban adott: Pl. történelmi vonulat eredménye a gyermek felé fordulás, az egyén felé fordulás stb. Pl. [...] Az ifjúság saját értékét kell elismerni és azt kell benne a nevelő célú mozgalommal öntudatosítani. [...] az ifjúság ügyét a népművelés kulcskérdésének kell tekinteni. Nép és falu a XX. század első évtizedeiben a kultúrától és haladástól való elzártságot jelentette [...] akiken felelősség van „kézen fogva vezessék” a népet és a falut a művelődés útjára [...] „Cél egy van: az, hogy a hazának testben, lélekben derék, jellemes, egyenes lelkű embereket neveljünk.” Mivel a sajtónak, rádiónak és televíziónak mint tömegkommunikációs eszközöknek nagy jelentőségük van a képzőművészeti alkotások és a kultúra népszerűsítésében, kívánatos, hogy a szerkesztőségek az illetékes tényezőkkel együtt elkészítsék közös akció tervüket.³⁶

A személyes fejlődés, karrierépítés lehetősége pl. a könyvek, az olvasott, s megértett, használt tudás (visszaforgatott) által.

A 90-es évek: „Olyan korban élünk, amelyben a nevelőnek – több más jellegzetes, nagy XX. Századi kihívással egyetemben – a többféle tömegtájékoztatási eszköz kihívásaira is választ kell adnia [...] Ez egyrészt azt jelenti, hogy a tömegművelés az ismeretszerzésben, a nemes és üdítő szórakozásban, az aktív politikai lényé, állampolgárrá válásban eddig soha nem birtokolt lehetőséget kínálnak az embernek [...] A manipulációs hatások kivédése érdekében

³⁴ Kozéki Béla: A motiválás és motiváció.- Budapest : Tankönyvkiadó Vállalat, 1975

³⁵ Művek (vál.) Takács Etel válogatott munkái. - Budapest : ELTE Eötvös K. : Takács Etel Ped. Alapítvány, 2002

Mj.: A magyar nyelvű oktatás, előadások és színházi előadások lehetővé tették, hogy több ember művelődhessen (XVII. Század)

³⁶ Múltunk 2005.

tanítsuk meg a gyermekeknek, hogy a műsorpolitika egészéről és az egyes műsorokról gondolkodjanak a saját fejükkkel, legyen véleményük.”³⁷

A kulturális örökség feltárása, kiállítása tulajdonképpen biztosítja az adott kultúra hagyományainak továbbélését. Ritkán beszélnek úgy az iskolában, hogy oktatási anyag, inkább művelődési javakról beszélnek. Iskola – művelődés – olvasás: egyetemessé tett kultúrjavak, látókört adhatnak. Az iskola feladata: „a kultúra javainak átszármasztása, ezért a kiszemelésnek [...] a kultúra javaiból kell történnie.”³⁸ A kultúrjavaknak ismeretet kell gyarapítaniok, és az egyéni életforma kialakítását is elő kell segíteniök, ezért az oktatásban ezeknek a kultúrjavaknak művelődési javakká kell válniok. Figyelemmel kell lenni azonban a színvonalra, a minőségre. Mint ahogy régebben Apáczai Csere János Válogatott pedagógiai műveiben megfogalmazta „állandóan gyakorolja magát a tudományban, még pedig olvasás, előadások hallgatása, írás és mások tanítása által; „ne sokféle, hanem jó könyveket igyekezzék olvasni”.³⁹

A szervezett oktatás feladata, hogy megtanítson helyesen beszélni és írni (iskolázott gondolkodással ki tudjuk fejezni magunkat, nemcsak közölni, hanem valóban kifejezni tudjuk magunkat, fegyelmezett gondolkodással, s ízléses kifejező-készséggel. „A nyelv, mint az emberek közti érintkezés legtermészetesebb eszköze egyszersmind minden kulturális fejlődésnek feltétele. Ugyanekkor a kultúra terméke is, [...] s ezek az írásbeliség formájában válnak hozzáférhetőkké, az irodalomismeretnek kultúrismeretté kell kiszélesednie [...]” Az idegennyelv oktatásának elvi célja: az adott népnek, nemzetnek a kultúrájának a megismerése lenne. Az olvasás a legjobb s a legegyszerűbb nyelvgyakorlási és nyelvfejlesztési módszer, a hangos olvasás fejleszti a kiejtést.

A vallás személyes életformálást követel, a vallás nélküli műveltség mindig hiányos marad. Költészet olvasása memória, és „szépérzék” fejlesztő hatású, akárcsak a képzőművészet, zene.⁴⁰ Ha valaki szépen fel tud olvasni egy szöveget, akkor biztosan érti is. Az olvasást otthon kell gyakorolni, ennek előnyei pl., hogy nyugodtabb környezetben jobban van mód odafigyelni az olvasottakra [...] Az olvasott szöveg értését ellenőrző kérdések valójában a memóriát tesztelik.

A plakátok időtlensége: A plakátok segítettek bemutatni, s összefoglalni gondolataimat, az olvasáshoz kötődő viszonyunkról, s mint művészeti alkotások is értékelhetőek, ítéletet is alkothatunk róluk, tartalmi és formai szempontból egyaránt. A

³⁷ Baranyi Károly: Mít, Miért, Hogyan?. - Budapest : Hunga-Print Nyomda és Kiadó, [1994]

³⁸ Prohászka: Az oktatás elmélete. - Budapest : Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 1996

³⁹ *im.*

⁴⁰ Berencz János: A krétától az A krétától az írásvetítőig In: Didaktikai tanulmányok. - Budapest : [Berencz János], 1992

plakátok ízlésformálók, korrajzok, kordokumentumok, reklám eszközök. A história nem kultúra, amelyben részesedünk, hanem éppen a kultúra története, amelyet ismernünk kell. A plakátok hazai történeti múltja a XIX. századból kezdődik, a XX. századon végig, s máig, napjainkig tart. Megszólítani az utca emberét, elérni megtalálni azokat az olvasókat, akik nem járnak könyvtárba jó lehetőség a plakát az olvasásra a figyelemfelhívás. Célom: a plakátok bemutatása, minő művészi irányt képviselnek, vagy minő szellemi áramlat sodrában keletkeztek.

A téma örök – olvasás- és népszerűsítés – a plakát mint kifejezőeszköz jó ötlet, igaz, hogy anyaguk, amelyre készítették elég törekeny, de viszont a kultúráért és az emberekért tenni valamit mindig időszerű. Sokszorosíthatósága nagy előny az olvasásnépszerűsítésben.

Oktató, nevelő üzenete: A nevelés maga közvetlen és közvetett hatások bonyolult rendszere. Az oktatás jellegzetessége, hogy művelődési javak, kulturális értékek útján, közvetett úton törekszik hatni a személyiségre, pl. kulturális eszközök. Közvetlen pl. a nevelő személyiségének a hatása.

A lehetséges ügyfelek számára gyakran a poszterek jelentik az első találkozást az adott intézménnyel. A poszter elsődleges célja, hogy világosan és egyértelműen, egyszerűen és olcsón üzenjen egy adott csoportnak. Használhatók arra is, hogy egy bizonyos szolgáltatásra vagy eseményre hívják fel a figyelmet, vagy arra, hogy folyamatos információt nyújtsanak egy hosszabb projekt során.

Egy poszter készítése során mindig gondolni kell a konkurenciára. Számtalan plakát és hirdetőtábla zsúfolásig megtöltve információval, a rengetegből valahogy ki kell emelkedni. Megfelelő időt kell szentelni a tervezésre, és a tartalomra. A posztereknek figyelemfelkeltőeknek kell lenniük, hogy megakadjon rajtuk az emberek szeme: ezért minőségi papírt kell alkalmazni, gyorsan kell elkészíteni, és gyakran cserélni, mert a poszterek gyorsan avulnak. Bármilyen ábrát használunk annak nagyobbak kell lennie, mint a szövegnek: a plakát előtt elhaladók agyában meg kell hogy ragadjon valamilyen kép.

Az írásos reklámok készítésekor több alapszabályt is be kell tartani. Figyelni kell a stílusra, a papírra, a nyomdai, megjelenítési követelményekre is. Egyszerű nyelvet, pl. „betűrend” helyett „ábécé”-t kell használni, kerülni kell a szakkifejezéseket, mondanivalónkat konkrétan kell megfogalmazni, más megfogalmazást igényelnek pl. a különböző programokra való felhívások.⁴¹

⁴¹ L. a szöveges plakátokat a mellékletben.

Plakátok művelődésben betöltött szerepe: Kultúrjavak és művelődési javak együtt szellemi képződmények, létező alakzatok, amelyek mindenkor értékek megvalósításai, amelyeket az emberi szellem ültet a valóságba. „A kultúrjavak az emberi lélek produktumai, időben létrejött alkotásai, amelyek valamilyen lélekfeletti tartalmat, értéket fejeznek ki. pl. állam fogalma egyúttal valami egyénfelettit, lélekfelettit is jelent, ugyanúgy mint egy műalkotás. Értékességüknél fogva [...] létezésfeletti jelentésük is van. Különböző kultúrjavakról beszélhetünk aszerint, hogy az emberi lélek minő értéket valósított meg bennük: [...] pl. tudományos, erkölcsi, jogi, gazdasági, technikai, művészi, vallási kultúrjavakról.”

Plakátok „rejtett”, ugyanakkor „szándékolt üzenete az olvasás megszerettetése. Ennek a szándéknak rendeltek alá művészeket, grafikusokat, gondolatokat, eszközöket. Ha átéljük őket a kultúrjavak művelődési javakká válnak, úgy, hogy ezzel egész emberi mivoltunk formálódik.”⁴² A plakátok műfaja- lényege – üzenete: a lélekben él és működik [...] A művelődési javak az egész embert a maga teljességében mozgásba hozzák; amelyek [...] az észbelátást, a lelki tapintatot, az érzületet és az értékelő magatartást is formálják. Pl. azok a kultúrjavak, amelyek a befogadó személyiségre vannak szabva, aminők [...] az irodalmi vagy művészeti kultúrjavak.”⁴³ A technikai kultúrjavak is mozgásba tudják hozni az embereket, ezt leginkább a mai kor technikájának alkalmazó embere tudja.”⁴⁴

A plakát hat, teljes szellemiségükkel nevelnek, befolyásolnak minket, megszólítja az embert, az olvasó embert, közösséget teremt. Az egész közösségben produktív lehet.

A plakátok történelmi és művelődésszociológiai jelentősége: A plakátok egyszerre a vizuális kultúra részeként kultúrtörténeti, művészettörténeti és a tartalmuknál fogva kortörténeti dokumentum, annyiban, amennyiben lenyomata a kornak. Közvetlenül mond el dolgokat, mint egy festmény, egy grafika, mindig célja van, valamit közvetít, plakátművész nem lehet annyira szuverén. Verbális plakátok- művész plakát (plakátművész, művészi arspoétikát fogalmaz meg – művészi alávetettség (politikai elvárásoktól művészi szabadságig).

„Dömötör István szerint (1903): „A plakátok, a cégtáblák, feliratok...képeskönyvvé tették az utcát. A plakát a legfontosabb műfaja a modern művészetnek. S egyrészt az a kereskedelmi célt szolgálja, hogy t.i. hirdet és figyelmünkbe ajánlja az ipari cikket, másrészt kép, színes és ötletes ábrázolás, mely előtt érdemes állomást tartani.” A plakát a századfordulón született, a szecessziós stílussal, a „belle époque” élet habzsolásának, élni vágyásának talán a leghűbb

⁴² Helen Coote: Hétköznapi marketing. - Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 1998

⁴³ im.

⁴⁴ Im.

kifejezője. A művészet és az élet vágyott összekapcsolásának egyik legsikeresebb, stílust teremtő megvalósulásának tekinthető. A plakát megvalósította a demokratikus művészet ideálját, mindenkire közérthetően szóló művészeti formát teremtett [...]»⁴⁵

30-as évek. Költői képek: pusztulás, újjáépítés: háború utáni atmoszféra érzékeltetése, montázstechnika vegyíti erős realiztikus rajzzal, a plakát sajátos nyelve: egyszerre születik a kép, a szlogen. Sosem egy objektív dolog a plakát (megdöbbenie, ostromoznia, figyelemhívónak kell lennie). Nem dokumentum: nem lehet szó szerint venni. A plakátművész, művészet is, általános művészeti mondanivalót is tartalmaz. III. Magyar Plakátkiállítás 1938. (Múcsarnok, Ernst Múzeum stb. kiállítások)

1948: igazi fordulat a plakátművészetben

49-től: előírt plakátművészeti fogások: szigorúan előírt filmtartalmak (ki a pozitív, ki a negatív szereplő), mi a teendő, a magánélet háttérbe szorul, csak a hivatalos politikai elvek érvényesülnek, pártvezető alakja fontos a végkicsengés, a pozitív végkicsengés; merev leíró ábrázolás: hősi pózba merevedett alakok: pl. Bátrak csapata c. plakát, a film drámaiságát ragadja meg. 50-es évek első fele: szocreál korszak ebből való kitörést jelenti. Plakátvázlatok – kész plakátig: Sokkal több terv, mint ami elkészült. Szuverén eszközökkel élhet a művész. Metafizikus művészeti fantázia, vizionáris, elvont. Művész saját gondolatain átszűrése releváns közösségformáló gondolatok a plakátokon. Szociáldemokrata párt, Kommunista Párt: újjáépítés, háborúk, traumák átélése.

1956: milyen formában jelenik meg: rejtettebben mutatkozik meg a szellemi szabadság vágya, kultúrpolitikai diktátumok tudatosan mentek neki, öntudatos, sematikus munkásábrázolás, előírt, szeretett, utálandó példaképekkel. Hivatalos politika – békeharc atomháború. Nyugati hatás absztrakt ábrázolás. Forradalom idején-képes ábrázolás nyomdai úton sokszorosítva nem jelent meg, csak kettő (szabadság, esküszünk plakátok). A plakát nem tükrözi a nagy történelmi eseményeket általában. Téma: háború feldolgozottsága, politikai, pártprogramok. Képgrafika, emblematikus ábrázolás jellemző.

60-as években vált népszerűvé a fotomontázs, aztán a sztárportré. 1963-tól: Darvas Árpád illusztrációi, Tamási Zoltán szürrealizmus, merész szellemben. Plakátokat nem nyomtatták ki. A plakátművészet teljes nyitottsága jellemző, a kortárs művészet felé, merészség. 60-as évek húzóágazat, eszközök jól érvényesülhettek. Grafikusok-illusztrációs feladatokat is elláttak, tervező grafika is gazdagodott - megélhetés (Bálint Endre - Csernus illusztrációk). Közvetlenebbül érezhetjük a kort, nyomasztó világa a hétköznapi megjelenítésének. (pl.

⁴⁵ im.

középületeket összekötő plakátok, ipari vásárookra is készültek plakátok) stb., grafikák, kreatív próbálkozások. A 60-as évek kettős arculata: a társadalom, termelés, életmód) modernizálása volt meghirdetve. Szabadabb, jobb életmód meghirdetése volt a cél.

Napjainkban, a vizuális időszakban: tömegtájékoztató, környezetkultúra- ipari vásárok, design, bemutatók jelentették a témát. A kereskedelmi plakátok: nyugati képzőművészet, nyugat-európai eszközök, design bemutatása.

Szecesszió - konstruktivizmus = egyfajta összművészet (hasonló felfogásban feldolgozott)

II. világháború utáni generáció: erősen korlátozott, de a mesterséget jól elsajátítva, jól rajzolnak, absztrakt expresszionizmus, Picasso Európára kiterjedő hatása megnyilvánul. Jellegzetes két szín feltűnő, azonnal jelzi a tárgyát A tervezőművész saját kézjegye jelzi a művész szuverenitását, pörögnek az események, változnak a kifejezési módok. Darvas Árpád műhelymunkái, kollázsok-saját kifejezőmód kialakítása, Szilvássy Nándor, Balogh István, Görög Lajos, Finta József munkái.

1963-tól tudatosan is próbálják megfogalmazni. 60-as évek kulturális élete: filmek nyitottak ablakot a világra, neorealista filmhullám – sok társadalomkritika: kommunizmus - kapitalista bírálat (bekerüljenek az országba) politikai, történelmi, kaland filmek itthon, másfajta életmintákat mutattak be. A moziba járás, a 60-as évek tömegkultúrája, tömegek szórakoztatása. A plakátok erős belső látással ábrázolták a véleményüket, a fő mondanivalót szimbolikus, metaforikus formában ragadták meg.

A magyar plakátok gyengéje: a betűkkel való játék, figuralitás elég kifejező. Képzeletemelő, eseményeket bemutató dinamikus alkotások. (Fiatal bányászok, kiemelkedik, aztán elbukik.)

Társadalmi, szociális téma: A filmek koncentrálnak a lélektani problémákra is, ezt próbálják kifejezni. Rémületet, pusztulást, felháborodást bemutató feszültséget Pl. Hideg napok-drámai közeg.

Politikai plakátok: Politikai jelszavak mögött, valódi humánus tartalom jelenik meg, kortárs művészet szuverenitását. Évfordulókhoz kötött alkotások ⁴⁶

Plakátok, mint reklámozó felületek: „Egy plakát soha nem lehet homályos” – írja John Barnicoat plakáttörténetében [...] a plakát első számú feladata, hogy kontaktust teremtsen a nézővel, aki ez esetben az utca rohanó embere, s a megrendelő által kért „árut”, amely a század elején a legnagyobb számban a szórakoztatás szférájából érkezett, világosan, rögtön felfoghatóan adja elő.”⁴⁷

⁴⁶ Bakos Katalin élő előadása A plakátok története címmel, helyszín: Budepest, Pefőfi Irodalmi Múzeum, 2006.

⁴⁷ Gellér Katalin: A magyar szecesszió. - Budapest : Corvina, cop. 2004

funkciói: érdeklődés felkeltése (intenzitása és változékonysága fontos szempont), tájékoztatás, csábítás (meggyőzés, rábeszélés) kép és szöveg segítségével. Először meg kell mutatnia (és megneveznie) tárgyát, aztán csábítónak, megvételre érdemesnek kell azt feltüntetnie a vevő előtt. Ezt társadalmi nézetekre utalva, az olvasás érték, és lélektani hatásokra építve „rád is hat” teszi, többnyire betölt a fogyasztói társadalomban egy kompenzációs (biztonságérzetet erősítő) funkciót, s még nevelni is képes (szociális magatartási mintákat közvetít). Mindezt a nagy nyilvánosság előtti és (viszonylag) tartós jelenléttel teszi (utcai plakát, magazinbetét stb. formájában, esztétikai, ill. környezetformáló hatást is kifejt. A plakát urbanisztikai dekoráció, építészeti környezetünk elemeiben, formáiban és színeiben változó, de létében állandó eleme; a magazinokban közölt reklám fontos eleme a lap külső és belső esztétikai képének.

Plakátelezés: (a plakátok általános jellemzőinek figyelembevételével) Kik a voltaképpen kommunikátorok, akik az illető tömegmédiium mögött állnak? Mi a szándékuk? Információközvetítés, értékadás, felhívás értékválasztásra. A polgári környezet támogatása a helyi információcsere kialakításával. Az alkotók szándéka: kifejezésen túl, a beindítás, az üzenet vevőjére hatást gyakorolni. Lényegi ok: „mások viselkedését megváltoztatni” –elvont értelemben értsd.⁴⁸

Milyen célt szolgálnak azok az információk, amelyeket a tömegmédiiumok segítségével közölnek velünk? A mindennapi eligazodásban nyújtanak segítséget, információkat (kulturális, gazdasági stb.) közölnek velünk. De csak amennyiben a közlő, a kommunikátor valódi szándékát fölismerjük, akkor tudjuk helyesen értelmezni a kapott információkat. Milyen eszközökkel teszik? Általában „a divatot követi mintaképei megfogalmazásában, hogy erkölcsi normákat figyelembe veszi motivációjának kidolgozásában, hanem úgy is, hogy bizonyos szociális helyzet és magatartás igazolását szolgálja. [...] a sugalmazott példaképet úgy kell felépítenie, hogy a benne reklámozott tárgy birtoklása, használata követendő példa legyen, [...] ennek a példaképnek legalább néhány elemében olyannak kell lennie, hogy a jövőendő vásárló magára ismerjen. Ez a részbeni azonosulás egyben a fogyasztó jelenlegi megerősítése saját státusában.”⁴⁹

A plakátok tartalma általában „idealizált világ”, s választott plakátjaim is ilyen világot mutatják be. A plakátok az olvasáshoz való viszonyt – mint elérhetőséget sugallják, pl.

⁴⁸ Olvasás és fogyasztás

⁴⁹ Tömegkultúra és tömegmanipuláció a modern társadalomban a média- és a művelődésszociológia új aspektusai [szerk. Szretykó György]. - Pécs : Comenius, 2005

könyvet végy kézbe, hogy művelt legyél, a képek, a szlogenek is ezt sugallják. Egy tökéletes világ – amely éppen az olvasástól válik még teljesebbé. Pozitív képet kapunk, ha az olvasási tevékenységet választjuk, akkor gazdagodunk, „boldogok, okosak, műveltek, világra nyitottak leszünk stb.” A reklám a megszokáshoz, a normákhoz igazodik. A plakát többnyire olyan szituációkat és olyan figurákat mutat be, amelyekkel a fogyasztó saját életformáját tökéletesítheti. Ezeknek pozitív jellegűeknek kell lenniük, s itt már az árnyalatok is fontosak. Ha negatív világot villant fel, azt is csak azért teszi, hogy a megváltás útját kijelölje, így inkább ne, hanem inkább így, oly módon, hogy nemcsak a tárgy, hanem a környezete is utánzásra ösztönözze a fogyasztót. **Az olvasás fontossága, a könyvek tisztelete, a könyvszakmát választó emberek tisztelete jelenik meg a plakátokon. Az olvasás változatos szerepköreinek felismerése is történelmi folyamat része.**

A plakátok képi és tartalmi üzenete: Kiknek szólnak a plakátok? Aki észreveszi őket, célcsoportok, aki megszólítva érzi magát, mindazoknak akik érdeklődnek a kulturális programok, állapotok iránt. A célok megfogalmazása hogyan, milyen eszközökkel történik? A plakátnál fontos a direkt közlés. A plakát olyan – „adalékanyag”, karkísérő kommunikációs eszköz-, amely végig kíséri az éveket, és az emberek hétköznapjait, eszközöket, szolgáltatásokat mutat be.

A kiválasztott plakátok témái: Könyvvásárlásra buzdító plakátok, gyermekkönyvnapok, programok, könyvajándékozás fontossága, kultúrprogramok, emlékestek, a könyvhöz kötődő ünnepek: könyvhetek, könyvnapok, könyv mint ajándék, az olvasás hasznosságára felhívó plakátok. L. részletesebben később a dolgozatomban.

A témákat egyértelműen mutatják be, néhol politikai ideológiával átítatva megdöbbentő tartalmat közvetít felénk. Alapfunkcióiban a plakát információt, értéket közvetít. Lehetséges csoportosításuk: ideológiai, érzelmi, informatív.

A plakátok vizuális nevelő hatásai: A kultúra az ember által alkotott, ill. megváltoztatott és újrateremtett környezet. A plakátokat nézőben az észlelő, feldolgozó, befogadó (vevői) működés összefonódik a produktív, alkotó (adó) cselekvéssel. Pozitív érzelmi működést kell kiváltania bennünk, látásneveléssel. A befogadó: néz, élvez, elolvas, fogékony lehet a „mondandóra”. A kommunikáció célja információ közlését vagy cseréjét jelenti valamilyen erre szolgáló eszköz és jelrendszer útján. A küldött üzenetek fajtái: parancsoló: pl. stop tábla, manipuláló pl. reklámoknál maga a hatni akarás. A vizualitás célja: tárgyalkotó-használó;

kapcsolatteremtő (kommunikatív); elemző – modellező - formalizáló [...] Az egyik a tárgyi világ, a használat és a környezet felől közelít, a másik a kommunikáció, a jelentés felől.⁵⁰

Ez az eszközrendszer és alkalmazása a tömegközlésben és a hagyományos művészetben egyaránt művészi jellegű, nemcsak a technikai kivitelezés tökélyére törekvés értelmében, hanem az érzéki, esztétikai természetű hatások keresése értelmében is. A tömegekre hatás eszköze régen csaknem kizárólag az élő szónoklat volt – ma a szónoklatnak igen ritkán van szerepe életünkben, s az élőnek még ritkábban (többnyire rádió vagy televízió közvetíti).

Az olvasásnépszerűsítő plakátok fajtái: grafikai, képi, rajzolt ill. szöveges. Találhatunk köztük egyedi és gyári készítésűt is.

Az olvasásnépszerűsítő plakátok megelőzve korszakokat, kereskedelmi fogyasztásra kívánnak rábeszélni. Ezt általában verbálisan teszik. A reklámnak ma már nélkülözhetetlen közege a kép – a verbális reklám legfeljebb kivételes helyzetben él meg. Az olvasást hirdető plakátok ilyen kivételeseknek mondhatók.

A plakátok szimbolikus (esztétikai értékkel bíró) hatáskeltők, és üzenethordozók. Az általam kiválasztott plakátokon találhatunk olyanokat, amelyeken a reklámozott cikk megjelenik. A képi reklám alapeleme a tipográfiai rész: a cikk feltétlenül szerepel, s többnyire van hozzá szöveg is, amely különféle jellegű, direkt vagy indirekt módon vásárlásra buzdít. Pl. könyv és szöveg = olvasás. Aránylag ritka az olyan cikk, amely annyira ismertnek tudja magát és „társadalmi” rangját, hogy pusztán a tárgyon látható felirattal, jelzéssel beérne, bármiféle szöveget: a könyv ilyen, az emberek tárgyi kultúrájának része.

Kell-e a hírverés, a reklám? „A hírverés lényegi üzenete [...], hogy a termékek szükségszerűen eltűnnek a piacról.” Könyvek is?! Az emberek találmányaikkal gazdagítják világunkat, valamikor a könyvnyomtatás is ilyen találmány volt. A technikai fejlődés, egyben a gondolkodás fejlődése is, amely számos új találmányt kreál, napjainkban az információs technológia fejlődése, rendkívüli gyorsasága, és mindennapi életünkre kifejtett változást előidéző hatása nem szükségképpen kell, hogy előidézzé, a könyv mint másik műfajnak a kihallását. Az emberek életformájába együttesen kell belehelyezni, a két kategória könyv és számítógép használata nem zárja ki egymást. S egymástól független hatásokat is érvényesítenek, mind az ember alkotó mind szabadidős tevékenységében.⁵¹ Miért kell a reklám mégis? Nemes eszmékért küzdeni mindig megérni, az emberek kreatív-segítő találmányai előtt mindig is tisztelettel kell adóznunk. A könyvek iránt érzett szeretet, pozitív

⁵⁰ A vizuális nevelés struktúrája In: Bevezetés a vizuális kommunikáció tanításához / szerk. Kárpáti Andrea. - [Budapest] : Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995

⁵¹ Lásd a mellékletben olvasmányul az idekapcsolódó cikket a ... oldalon.

gondolatok, és az olvasás emberre gyakorolt jótékony hatását ki lehet, s érdemes is kifejezni. Azonban a reklám negatív következményei lehetnek: az érdektelenség, az unalom, az elfordulás, a túlzások, ezek elkerülésére törekedni kell. A reklám helye (exkluzívabb magazin), szituációja is meghatározza a reklámra fogékony fogyasztók körét. Ha a normától való távolságot a fogyasztó túl nagyra ítéli, a reklám érintetlenül hagyja, a reklámozott cikket, mint hozzá nem illőt, elutasítja vagy észre sem veszi. Veszély: Csak az olvasni tudók veszik észre: az írott szöveget igen, de hála van képi üzenet is.

Az olvasásnépszerűsítő plakátok egyedisége tartalmi üzenetében rejlik: felhívja a figyelmet, bemutat, hírt ad, életmód-változtatásra, fogyasztásra ösztönöz. Cél: a fogyasztó számára mindennél tökéletesebb és tömörebb információt adni a reklámozott tárgyról – annak minél pontosabban visszaadott látványa.

Milyen aspektusok szerint vizsgálhatjuk a plakátokat:

1. **a fogyasztói azonosulás** lélektani mechanizmusa: pl. embereket láthatunk cselekvés közben pl. felnőtteknél és gyerekeknél könyv van a kezükben, elégedett arcot vágnak, mosolyognak, békés, derűs emberek, néha komolyan. Egészségtől kicsattanó apuka, anyuka jelenik meg. Divatosan a kor eszközeiről érzelmi, hangulati leírásokat is találhatunk. A szupernő és a szuperférfi a reklám gyakori eleme, pl. azért, hogy bizonyos hiányérzeteket kompenzáljon, előnytelen tulajdonságoktól megszabadulással kecsegtessen.
2. **olvasás szerepét** hangsúlyozzák pl. előnyeire képpel és szöveggel is felhívják a figyelmet.
3. **mire való a könyv** (használhatóságát, funkcionalitását, „univerzáltságát”)⁵²
4. **a könyv, mint szimbólum**: általában a bölcsesség és az isteni titkok szimbóluma, melyeknek kinyilvánított, ill. ki nem nyilvánított voltára utal a kinyitott vagy a becsukott könyv.
5. **a könyv, mint esztétikum**: A könyv küldetése, misztériuma átsugallik a képen.
6. mikor, és hogyan használható
7. hol és hogyan vásárolható meg, juthatsz hozzá, pl. könyvesboltok, vásárok, könyvtárak, otthonod, ajándék
8. gondolkodtató- átvitt értelmű plakátok pl. **az olvasás értelmezését** bemutatóak
9. eseményekről beszámoló plakátok pl. **olvasásnépszerűsítő események**
10. **emberábrázolások** milyenek az emberek gyerekek, idősek, pl. vidámak
11. **érzelmi hatások** – pl. kötődés, viszony kialakítása a termékkel

⁵² Általa az ember épül, szépül. Többféleképpen hat.

12. **intellektuális hatások** – pl. az olvasás műveltségi színvonalat emel, demagóg ígéret politikai plakátok
13. **olvasás mint érték** pl. segítő, életünk teljesebbé válik általa
14. **szlogenek**, mint üzenetek, nyelvi, képi kód?! Pl. bevésés, elmélyít egy életre akár
15. **képek** kifejezik a tartalmat, adott korszakra jellemzően. A képi reklám alapvető retorikai jelentését többnyire a tárgy és a szituáció együtt adja. Kép= látvány + szituáció= tartalmi üzenet (konnotatív jelentés). A képi ábrázolás hatása lélektana, emocionális hatása jó esetben olyan, hogy ugyanazokat a hatásokat éri el, mintha szöveges lenne a plakát. S erre ráépülnek még: a kompozíció, a fények, a kontrasztok, a színek stb. Ezek a képi figurák alkotják a reklámfotó rábeszélő technikájának, retorikájának eszköztárát. A fokozott vizuális hatásigény, a képi gondolkodásmód – a gyermekekre különösen jellemző. Élmény- és ismeretszerzési tevékenységünkben is ez a motivációs erő dominál.
16. A **színek** erősítik, olykor gyengítik az elérni kívánt hatásokat. Jelentőségük, kultúráközvetítő jelentésszegző, tömegmozgósító szerepük. „A gyermek színfelfogó képessége az erőteljes, élénk, harsány színekre reagál elsősorban, a lágyabb tónusok, elmosódott határvonalak nem nyerik meg a tetszésüket. Az illusztrációkban a színgazdagságot, az éles kontúrokat, a mozgalmasságot igénylik.”⁵³
17. **szituációk szerepe**: milyen szituációkat láthatunk pl. emberek olvasás közben.
18. **nyelvezet**: helyesírás szerepe, korra jellemzőek-e a szövegek
19. **hatáskeltők-e** (életmód, politika): Igen a témát konkrétan, sok szempontból mutatják be.
20. megjelenítés, **méretarány**: általában arányosak a képek, az alakok,
21. **tartalmi üzenet**: a mondanivaló jól kivehető
22. **tárgyasultság**: pl. Jól felismerhetően szerepel a tárgy, átjön az üzenet.!
23. **logika**: Értelmező plakátok: logikai érvek stb. megjelenítése, dönts e mellett a termék mellett.
24. **betűtípusok**: használt betűtípusok, formák stb.: nem olyan kifinomult, de olvasható
25. **reklámozás**: A „kép” hatásmechanizmusába bele van kalkulálva mennyisége és ismétlődése is, s ezek segítségével idővel a reklámozott tárgy is a közösség tudatába vésődik.
26. **ígéret**: előnyödre válik, ha ezt teszed, ezt veszed
27. **oktatás, nevelés**: kultúrpedagógia, nemzetnevelés, segít az ismeretszerzésben, az érdeklődés felkeltésében, fejleszt. stb. Értelmi és érzelmi nevelés egyszerre.
28. **figyelemfelkeltés** „művelődj!”
29. **olvasmányajánlás**: tesz javaslatokat. Egyfelől a kor dokumentumaira hívják fel a figyelmet, a „kötelezőkre”, másrészt az akkor népszerű irodalomra.

⁵³ Az ifjúsági könyv mint művelődési jelenség 202.o.

30. **tömegtájékoztatás:** „az ismétlés, ismételtetés a befolyásolás leghatásosabb eszköze”. S ha hozzávesszük azt a nevelési tapasztalatot, hogy a legnagyobb hatása nem a megfogalmazott tanításnak van, hanem a szolgáltatott példának, akkor bizvást fölébe helyezhetjük az ismétlésnek az ismétlődést, aminek révén a példa mintává válik, s a spontán beidegzés elve alapján akaratlan és öntudatlan követésre talál. Ezen **eszközök nyelvhasználata:** szóhasználat, szóválogatás (ízlés), mondatformálás (gondolatfűzés logikája), szövegalkotás (stílusigény és kommunikációs modor) a sajtó, a rádió és a televízió ontja [...] az elháríthatatlan és kivédhetetlen mintát; [...] a külvilágnak: az ezekben megjelenő, innen szétáradó forma óhatatlanul norma szerepű és értékű az egyének s a belőlük összeálló tömegek számára.⁵⁴

31. **Gazdasági feladat:** segít az értékesítésben, vásárlásra, fogyasztásra ösztönöz

Összegzés: Üzenetküldés célja: minden emberre ugyanazokat a hatásokat érik-e el. Tárgyilagosaak a képek, nem unalmasak, némelyik megdöbbentő, van szöveges és figurális plakát is. Hűen mutatják be a témát az olvasás szeretetét, megszerettetését. Művészi hatáskeltés eljárását is alkalmazzák. A szövegek kifejezőek, hatásosak. Tartalmi és esztétikai információt is kifejeznek. A szöveg pontosítja a képi tartalmat, közelít egymáshoz a két minőség. Egyik- másik üzenet szimbolikussá erősödik. Kerülni kell a túlzásokat, találunk ilyen erős képeket a politikai ideológia kifejezőeszközei miatt. Párhuzamot figyelhetünk meg szöveg és tárgy között. Általában ha olvasásról van szó az embereknek valami nagyon jó, pozitív dolog jut az **eszükbé**. **A rossz olvasói** szokásokra nem is hívják fel a figyelmet. Ill., a különböző olvasási technikákra, módoszatokra sem. A plakátok külön a nőket és a férfiakat nem szólítják meg. Az is fejlődés eredménye, hogy felismerték az olvasók egyéni ízlésének kielégítését. A gyerekeket vidámnak, sokszor olvasás közben bemutatva ábrázolja. A plakátokat lásd a mellékletben.

Olvasásnépszerűsítés, mint tömegmozgalom a történelem része. Áttekinteni ezen időszakokat, igyekszem bemutatni konkrétumoktól egészen részletekig menően.

A gyakorlatban évtizedek óta az a tapasztalat, hogy a kultúra fejlődésében nincsen alternatíva: valamilyen gazdasági szempontok alapján évről-évre kijelöli a kulturális fejlesztés határait, amelyen túllépni nem lehet. Mi a szerepe a kultúrának? [...]”A magyar népgazdaság fejlesztési stratégiájának átgondolása [...] ötéves tervek egy elfogadott gazdaságvezetési

⁵⁴ Deme László: A tömegtájékoztató eszközök nyelvi felelőssége In: Médiakritika/ George Gerbner. - Budapest : Osiris Kiadó : MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutató Csoport, 1997

stratégián kell alapulniuk. A kultúrát a gazdaságon belül, a maradékelv határozta meg, s kialakult egy bővös határérték, amely megszabta, hogy a „kulturális ágazat” hány százalékát kaphatja a nemzeti jövedelemnek. [...]jobb gazdasági helyzetben több, rosszabban kevesebb pénz jár a kultúrának. [...] az elv áttörhetetlen maradt (s ez semmiféle elméletből nem következik) [...] Állami beavatkozás: Szocializmus: néptömegek tudatos cselekvése – [...] - az emberi cselekvésre váltható és váltott kultúra – néptömegek tudatos felemelése.

Nyugaton „emberi tőkébe” való beruházást is a gazdasági összefolyamat részének tekintik.

A kultúra és az ideológiai élet – elvei: Igen jellegzetes itt a kultúra és a közösség összekapcsolódása. A vizsgálatok azt bizonyítják, hogy a serdülő és ifjúkorban a kettő elválaszthatatlanul együtt jár. Az, aki igazi közösséget akar, gyakran a művelődésben találja meg az összekötő kapcsot, a közös tevékenységet, aki pedig a kultúrára szomjas, többnyire másokkal együtt, közösségben akarja megszerezni. A művelődési közösségek ebben az értelemben valóban a közösségi magatartás iskolái, a közvetlen kulturális cél mellett ez legfőbb társadalmi szerepük. A kultúra belső tevékenység szerkezete: aktivitás - passzivitás

A kultúra a szocializmusban a nép aktív közreműködésére számít. A kultúra az egyedüli lehetőség a kitörésre- s főleg az olvasás ilyen.⁵⁵

Olvasásnépszerűsítő törekvések, a XX. Században, könyvnapok, könyvhetek története:

Supka Géza⁵⁶ 1926-ban alapította a Literatura c. irodalmi és bibliográfiai folyóiratot, amely 1938-ig rangos orgánuma volt az irodalmi életnek, rendszeresen számba vette a kortárs irodalom és a könyvkiadás eredményeit, felhívta a figyelmet az írók nehéz szociális körülményeire ennek érdekében együttműködött az Írók gazdasági egyesületével, azzal a határozott szándékkal indította meg és szerkesztette, hogy benne a művelődést, a könyvet népszerűsítse. A Literatura című újság valóban igényes kiadásban szól a könyvekről, a könyvekkel kapcsolatos témákról, a könyves szakmához.

1927-ben Miskolcon rendezték meg a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének, rendes évi közgyűlését. Supka Géza azzal a javaslattal lépett fel, - amely általános elismerést aratott, hogy – a magyar könyv népszerűsítése érdekében évenként könyvnapokat kell rendezni, s Supka ehhez tervezettel állt elő: „Az évnek egyik napján [...] az ország minden városában és falujában könyvnap rendeztessék, amely [...] az írók és a közönséget közvetlen kontaktusba hozza egymással, hogy ezen a napon egyszer évben a

⁵⁵ A szocialista művelődés modellje

⁵⁶ Supka Géza 1883-1956) író, művészettörténész, a Nemzeti Múzeum elnöke, szerkesztő

könyvírás és a könyvkiadás művészete is kimenjen az utcára, és pedig ingujjban, közvetlen, bohém formában.” Finnországban 1908-ban már volt hasonló rendezvény.

Az első könyvnap: 1929-ben határozat született a Magyar Könyv Hetének megrendezésére. [...] a szellemi kezdeményezőt nem vonták be az előkészületekbe, [...] sőt kizárták [...] bár ezzel együtt keresztülvitte, hogy magyar írók is bekapcsolódhassanak, ne legyen ez az ünnep kizáróan a könyv üzletének egy napja. Az 1929. évi könyvnapi köszöntőjét Balassa József újságíró írja.

A *Literatura* – kezdeményező szerepéhez méltóan – különszámmal, s egész oldalas hirdetésben köszöntötte az első könyvhetet. Az ünnepi zenei programon felolvasott az ünnepségen Kosztolányi Dezső is. Május 12-én, vasárnap az Otthon Írók és Hírlapírók Körének ünnepével kezdődött a magyar könyvhét.⁵⁷

A valódi megnyitót másnap délelőtt tartották az Akadémia dísztermében, ahol gróf Klebelsberg Kunó magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter – akit az Egyesület a Magyar Könyvhét országos Nagybizottsága díszelnöki funkciójára kért fel – mondott ünnepi beszédet. Elmondta többek között, hogy új tantárgyat kíván megkonstruálni, az olvasástant. A könyvhét céljáról [...] így nyilatkozott: „A magyar társadalom legszélesebb rétegeihez oda kell vinnünk a könyvet s meg kell győznünk az olvasás hasznosságáról [...] Aki teheti, vegye a magyar könyvet.”

A program szerint P. Márkus Emília mondta el Vörösmarthy Mihály Gondolatok a könyvtárban című versét [...] Babits Mihály, [...] olvasta föl a könyvről írt munkáját. (Érdekesség: a Himnuszt és a Szózatot egy nagy múltú munkásdalárda énekelte, a Magyar Állami Gépgyár Acélhang dalköre, Noseda Károly karnagy vezetésével.) Az akadémiai díszünnepséget díszelőadás követte a Nemzeti Színházban. A Vörösmarty-verset itt is Márkus Emília, a Nemzeti Színház örökös tagja mondta el, utána Hevesi Sándor Elzevirjét mutatták be.

Május 14-én, és 15-én az utcákon 10 %-os árengedménnyel, magyar írók részvételével kedvezményes könyvvásár zajlott, 16-án, csütörtökön a Magyar Írók Egyesülete rendezett díszelőadást a Nemzeti Színházban. 17-én és 18-án újra kedvezményes könyvvásárra került sor – de most már a könyvkereskedésekben, majd vasárnap és hétfőn rendezték meg a kirakatversenyt.

⁵⁷ [1891-ben alakult társaskör volt az Otthon, mely az újságírók érdekeit is képviselte; tagjai hírlapírók, művészek, írók és pártoló tagok voltak.]

[...] a fiatal Rádió helyszíni közvetítést adott az Akadémiáról, az ünnepi megnyitóról, majd előadás-sorozattal csatlakozott a [...]” programhoz „Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Surányi Miklós beszélt a könyv és közönség kapcsolatáról.

1929-ben még nem volt külön könyvheti lista a slágerekről, a Génius kiadó propaganda kiadásban megjelentette Szabó Dezső Az elsodort falu és Móra Ferenc Ének a búzamezőkről című regényét, 3-3 pengős, meglepően olcsó áron. A legnagyobb újdonság azonban az volt, hogy a könyv kivonult az utcára [...] ”írók adták el könyveiket, szívesen mellékelve hozzá autogramjukat, [...] legélénkebb, és legérdekesebb a Magyar Költők Sátra volt.” [...] az első Magyar Könyvhét anyagi eredménye nem is volt mindenütt várakozáson felüli, egyértelműen bebizonyosodott: [...] „A Könyvnap közös érdeke volt kiadónak, könyvkereskedőnek, írónak (soknak teljes új kiadást jelentett, még többnek kiadási lehetőséget) – érdeke volt a könyvvásárló közönségnek, az egész magyar kultúrának is.”

Supka [...] elképzeléseiben nem feledkezett meg vidékről sem, például gyűjtést javasolt falusi könyvtárak részére. A könyv ünnepét már 1929-ben országszerte meghirdették. Néhány város lelkesen csatlakozott a kezdeményezéshez. Debrecen és Hajdú vármegye például megalakította a Magyar Könyvhét szervező bizottságát Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter, Scitovszky Béla belügy miniszter, Darkó Jenő rektor, Hadházy Zsigmond megyei és városi főispán és Vásáry István debreceni polgármester fő védnökségével. A debreceni szervezőbizottság felhívással fordult a nagyközönséghez. "A MAGYAR KÖNYVHÉT arra akarja felhívni az olvasóközönség figyelmét, hogy munkanélküliek száma hazánkban azért oly aránytalan nagy, mert a legtöbb ember tudása, műveltsége veszedelmesen egyoldalú [...] Röpirat közölte a debreceni könyvhét programját. Magyar Könyvhét május 11-én a könyvkereskedők kirakatversenyével kezdődött. Május 13-án a Debreceni. Kereskedelmi Társulat nagytermében ünnepi megnyitó előadást és kiállítást rendeztek, másnap könyvvásárt a Dobozi utcában felállított sátrakban - cigányzene-kísérettel. Könyvnapok a két világháború között: 1930-ban már nem könyvhetet, csak könyvnapot rendeztek, az előző év tapasztalatai szerint ugyanis a könyvhét utolsó napjain csökkent a forgalom, emiatt elegendőnek tartották a rövidebb időt, ezért változtatták át a könyvhét elnevezést is könyvnapokra. Az Egyesület négy emlékkiadványról tudósít az 1930. évi könyvnapon: - Arany János Toldi-trilógiájáról (Franklin Társulat), Herczeg Ferenc Pogányok (Singer és Wolfner), Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig (Athenaeum) és Rákosi Viktor Elnémult harangok (Révai) című művéről.” „Ignotus Pál véleménye - 1930-ban: "A budapesti könyvnapokon az a legelszomorítóbb, hogy a beharangozás tónusában és külsőségeikben is szakasztott olyanok, mint a Zsófia-gyermekszanatórium meg a Mentőegyesület részére

rendezett segélyezés ugyanaz a kelletlen kedély, ugyanaz a gépies megilletődés, [...]: adakozzunk, mindnyájunkat érhet irodalom. Az adomány azonban a kiadó R. T.-t éri. [...] Nos, ez az, amit nehéz lenyelni. Ez ellen kellene tiltakozni.”

„1931-ben Koszorú (erdélyi, délvidéki, vajdasági írások) címen jelent meg a „Könyvnap könyve” – könyvnapon árát 1,20 pengőben állapították meg (könyvnap után 5 pengő), s 15 ezer példányban teljesen elfogyott. Kevésnek bizonyult [...] 32-ben a tízezer példány Arany János összes balladáinak Zichy Mihály illusztrálta kiadásából, amelyet ugyancsak 1,20 pengőért adtak a könyvnapon.” „Keéri-Szántó Andor, a Révai Kiadó vezérigazgatója, [...] az 1932. évi, 48. közgyűlésen, a hivatalos szervek szerepét kissé túlzó szigorral megítélve - így nyilatkozott: A hatóságok szerepe a könyvnap támogatása körül az idén is körülbelül ugyanaz volt, mint az előző esztendőben: jóindulatú miniszteri rendeletek, amelyeknek a valóságban igen kevés gyakorlati hatásuk van teljes hiánya annak a személyes érdeklődésnek, amelyet egyes nyugati országok szerencsésebb könyvkereskedői minden könyvnap alkalmából tapasztalhatnak.” „1933-ban a „Könyvnap könyve” a magyar drámairodalom három klasszikus alkotásának (Katona: Bánk bán, Vörösmarty: Csongor és Tünde, Madách: Az ember tragédiája) egyetlen kötetben közreadott kiadása volt. 1934-ben Balassa József nyelvész szerkesztésében adta ki az Egyesület az Így írunk helyesen című munkát, az utolsó „Könyvnap könyvé”-t. (Az első években ugyanakkor a ponyva sem maradt el a könyvnapról: a Palladis R.T. például Félpengős és Egypengős regényeit hirdette az 1932-es könyvnap könyvei között.)” „A könyvnapok jellegének kialakítása, s megrendezésének módja néhány év tapasztalata után [...] alapvetően megújításra szorult. Budapesten - ahol az esemény szinte pusztán üzletké fajult s jelentős anyagi haszonnal járt - évről évre nőtt a forgalom, s egyre több lett a könyvsátor is. 1933-ban 106 sátrat állítottak, a következő évben pedig, bár a forgalom nem indokolta - már 150-et. Számos kiadó és kereskedő ugyanis még saját érdekénél is fontosabbnak tartotta, hogy szomszédjának, konkurensének ártson. Így jött létre az "átkaroló" sátrak rendszere, a kezdetleges kapitalizmus tökéletes jellemzője: egyes kereskedők nem sajnálták a pénzt két sátorra sem, ha ezzel közrefoghatták a konkurenciát. [...] Kassák. Lajos írja: "Bár úgy látszott, mintha az írók sátoros ünnepe érkezett volna el, mégis nem az irodalomé, hanem a könyvé, illetve az üzleté volt a parádé. A tiszteletre méltó két-három valóban irodalmi és korszerű mű mellé negyven-ötven olyan könyv jelent meg, amelyeket kimondottan a futó vásárlásra számító üzleti érdek választott közepes irodalmi terméskből [...] „1935-ben” **Könyvnap szabályzatot** adtak ki, amely egészen 1949-ig érvényben volt, 1. a könyvnapok irányítására kiadókból és kereskedőkből könyvnapon bizottságot szerveznek; 2. csak a "hivatalos", a bizottság által elfogadott könyvnapon könyvek jelenhetnek meg, [...]

hirdethetők könyvnapon könyvként; 3. a könyvnapon könyveknek kétféle - könyvnapon és könyvnap utáni árak van, a könyvnapon ár legalább 20-25 százalékkal kevesebb a bolti árnál. Könyvnapon kiadvány csak magyar szerző műve lehetett. Ebben az évben született a könyvnapok történetében először hivatalos lista. 55 mű szerepelt rajta, köztük sok értékes alkotás is. Olyan neves kortárs szerzők művei, mint pl. Babits, Heltai, Kodolányi, Kosztolányi, Móra, Móricz, Révész Béla, Sárközy György, Tamási vagy Zsolt Béla, valamint klasszikus írói alkotások is (Bródy S., Gárdonyi, Jókai, Mikes, Petőfi stb.). Ugyanakkor megjelentek az uralkodó osztályt kiszolgáló szerzők munkái is (Tormay Cecil, Prohászka Ottokár stb.).” „Ez évtől volt **„hivatalos könyvnapon” jegyzék**, s ebben kizárólag magyar írók művei szerepelhettek. Tulajdonképpen innét számíthatjuk a könyvnapon újdonságok megjelenését. S mindez egy jelentéktelen külsejű alkalmi jellegű antológiácskával kezdődött (Írók a könyvről, Bp. 1930), amelyet az Egyesület adott ki nagy példányszámban és rendkívül olcsó áron. Ettől kezdve – minden évben kiadtak egy úgynevezett „Könyvnap könyv”-t, nagy kedvezménnyel, magas példányszámban és koncentrált propagandával. [...] a budapesti polgármester évről évre kiadta a rendelkezést, a kultuszminiszter, a belügyminiszter és a kereskedelmi miniszter [...] minden évben felhívást bocsátott ki a könyvnapok támogatása érdekében.

A könyv mégsem tudott eljutni a szélesebb rétegekhez [...] éppen a könyvnapok indulásával egy időben kezdődött el a történelem legnagyobb gazdasági válsága, s a napi gondok, a megélhetés problémái nem kedveztek a könyvvásárló kedvnek. Gyakorta még azoknak sem volt módjuk erre anyagi nehézségük miatt, akikben megvolt az olvasás iránti igény. Supka, a könyvnap szellemi atyja így fogalmazta meg csalódottságát: „-No és aztán a könyvnap maga: fáradt, szürke, közönybe fúló, érdektelen, hangulat nélküli. [...] A könyvnapot, ha úgy érzik szükségességét, mert talán két nap alatt nem fizetődik ki, ám bővítsék ki egy harmadik-negyedik nappal. De ennek a három-négy napnak minden órájára jusson [...] valamilyen kulturális esemény, cécó, amikről [...] értesítsék a nagyközönséget, beleértve az ifjúságot is [...] több színt, több hangulatot, több fantáziát a [...] könyvnapokra!” Az Egyesület vezetői nem tartották a könyvhöz méltónak a harsányságot, s elvetették Supka ötletét. Az ünnepi könyvhetek segítették az író-olvasó találkozók sokféle típusát, közvetlen kapcsolatot teremtve az [...] alkotók és befogadók között.

A [...] bizonytalanság persze nemcsak a könyvnapokat, hanem az Egyesület egész tevékenységét jellemezte ezekben az években. [...] Érdekek ütközése az Egyesületen belül, melynek egyaránt tagjai voltak a leggazdagabb tőkés kiadók és a legszegényebb kiskereskedők...” Erősen sodródott az ország a zsidótörvények felé. Az Egyesület - a

sajtóbírálatok keresztüzében - megpróbált rendet teremteni a könyvnap kiadványok és a sátrak dzsungelében [...]

Az új konstrukció áldozattal járt: megszűnt a "Könyvnap könyve". Indok: "Az egyesületi kiadvány célja annak idején kettős volt: anyagot szolgáltatni a könyvnap forgalomnak és a Könyvnap könyve köré csoportosítani a propagandát. Az utóbbi cél szempontjából az egyesületi kiadvány fölöslegessé vált.

A sajtó [...] nemegyszer [...] túlzó bírálatot közölt, s színvonalas, olcsó könyvnap kiadványokat igényelt. Kemény István: "[...] meggyőződésünk szerint, az idej könyvnapnak minden tekintetben fordulópontot kell jelentenie. Kevesebb könyvet, de ezt valóban reprezentáló munkák közül kiválogatni olcsó áron - csak ebben az irányban vezethet a jövő fejlődés útja."

Fenyő János, Pesti Napló (Egy könyvkereskedő megjegyzései a könyvnapról): "Oly világban élünk, mely sajnos nem hagy időt s alkalmat a töprengésekre. Az állandó bizonytalanság miatt kísérletezni sem merünk. És ennek nyoma meglátszik az irodalmon. Míg ezelőtt 8-10 évvel az emberek még kis könyvtárat igyekeztek maguknak összegyűjteni, addig ma már csak olvasnivalót keresnek."

Ugron Gábor kormánypárti politikus [...] - miután felmagasztalta Mussolinit, a Gömbös-fasizmus mintaképét - kénytelen volt bevallani: "Előkelő osztályaink, főképp hölgyeink ma is távortartják magukat a könyv propagandájától, mintha szégyellnék, hogy három napra odahagyva az előkelő bridzs-szalonokat, cukrászdákat és sportpályákat, a könyvhöz forduljanak." Balogh József szerint: „az idej Könyvnap számszerű eredménye elmaradt még a tavalyi megett is.” [...] Hivatalos személyek megjelenése a bódék előtt, ismertebb szépírók autogram-osztogatása a villamosra váró iskolásgyerekek koszorújában és néhány, a pinceraktárakból előszedett régi nyomtatvány felfrissítése nem pótolhatja a társadalom lelkes részvételét [...] Könyvnapunknak vagy ötletet kell adni, módszert és [...] könyvet, vagy meg kell szűnnie, hogy végül is ne ártson többet, mint amennyit használhatna, ha életképes intézmény volna." [...]

1935 látszólag - kedvezően indult, s a hatóságok is erőteljesebben támogatták a könyvnapok rendezését, mint korábban. A Székesfőváros polgármestere díjtalanságot biztosított a sátorállításhoz. Eredménye: a nagy cégek erőszakos konkurencia harcukban most már 5-6 sátrat is felállítottak, úgyhogy az Egyesület 51. Közgyűlését megelőző Budapesti Könyvkereskedői Szakosztály-értekezleten dr. Zádor E. Béla, a Kilián-cég főnöke is kénytelen volt e kifejezetten haszonszerzésre irányuló ténnyel foglalkozni beszámolójában:

[...] az idei Könyvnap eredménye jóval mögötte marad a tavalyinak [...] Az elégedetlenség és a vita továbbgyűrűzött: a könyv és az irodalom helyzete már nem lehetett [...] a könyvszakma belső gondja. 1935. november 20-án a parlament elé került a válsága. Interpretáció hangzott el a magyar könyvügyében és-a magyar Írók szociális helyzetének javítása érdekében [...] „gyakran látunk olyan jelenségeket, hogy ha egy írónak véletlenül sikere van, az adóhatóságok [...] olyan terheket rónak ki, amikre alig van példa más területen.”

A következő esztendőben [...] jelentkeztek is bizonyos változások könyvnap megrendeződése körül. A kiadói szakosztály még februárban határozatban szögezte le, hogy minden kiadó csak 1 kiadványt bocsáthat ki a könyvnapra- s ez csak a bizottság által elfogadott mű lehet. Az áprilisban kiadott közterület-foglalási engedély értelmében pedig "minden résztvevő csak egy közterületet vehet igénybe" [...] az ellenőrzésre a korábbi éveknél nagyobb lehetőséget kapott a bizottság. (Ez ellen viszont a Literatura tiltakozott: cenzúrának minősítette az Egyesület intézkedését.)

A magyar könyvnek ebben a hetében az összes budapesti könyvesboltok kirakataiban kizárólag magyar szerzők és művei lesznek láthatók és az utcai könyvsátrokban csakis magyar szerzők műveit árusítják. A sátrokban az írók és író nők autogrammokot adnak. A magyar könyvhét tartamára a magyar könyvek bolti árát az összes magyar könyvkereskedők 10 % - kal szállítják. Vásároljon magyar könyvet a Magyar Könyvhéten Magyar Írók Egyesülete. [...] Corvina 1936. április 5-én közli a könyvnap kiadvány leszűkített listáját, a bizottság végül 15 művet nyilvánított könyvnapinak, köztük Mező Ferenc: Olympiai kalauz, Illyés Gyulától, a Puszták népét, Nyíró József Uz Bencét, Gulácsy Irén Föregtegjét, Tamási Árontól a Szűzmáriás királyfit, Ady tanulmányait. Ezek a könyvek jelentős árengedménnyel voltak megvásárolhatóak (pl. a Föregteg könyvei könyvnap i ára 4 pengő, a könyvnap utáni 6 pengő). Ám hiába látott napvilágot több értékes könyvnap kiadványába indult meg valamelyes mozgolódás az előző éves listán, hiába látogatta a sátrakat Hóman kultuszminisztert "kíséretében "az ország első asszonya", Horthyné, hiába jelent meg a sátraknál József főherceg, Szondy polgármester, "Darányi Kálmánné, s hiába történt, hogy " [...] belügyminiszter felesége maga vezette kis autóját végig a városon, s a Ferenc körülről izgatottan robogott vissza Andrassy útra, ahol elfelejtette vásárlását kifizetni". Mindez csak a díszmagyaros kor felszínes látszatcsillogása. Ugron Gábor szerint: "A legalacsonyabb rétegekhez a könyv ma nem juthat el. Legalábbis nem, hogy megvásárolják, legfeljebb könyvtárak útján. [...] akadály. Egyrészt az anyagi helyzet nyomasztó súlya, másrészt a vidéki, főként a falusi könyvtárak súlyosan elhanyagolt állapota [...]" A Budapesti Hírlap bizakodása: „[...] a Könyvnap nem a kiadóknak kasszasikeres ünnepe, hanem a könyvé és a közönségé. Le első sorban azoké a tudománysozomjasoké, akik ázva, fázva rongyos nadrágban, odaszorítják homlokukat a kirakat

lakához és habzsolják fájó szívvel az onnan kínálkozó szebbnél-szebb könyveket, melyeket sajnos sohasem tudnák meg vásárolni [...] S ezen a három napon kellene áldozatkészséggel valóra váltani a kisemberek vágyát, hogy megvessék a magyar irodalom valamelyik remekét.”” A Magyar Hírlap cikkírója szerint a kiadványok még kedvezményes áron sem olcsók: Literatura 1936: "A gyenge és drága anyagon a feltalálás ne segített [...] Kitenni az utcára egy ócska asztalt és halomra dobni rajta a könyveket, amint az éppen kézbe kerül: az talán mégsem méltó propaganda a magyar könyv számára [...] amennyire szép dolognak tartjuk, hogy Budapest kedvencei, a divatos színésznők a maguk, bizonyos körökbe érvényesülni tudó egyéni varázsát, latba vetik a magyar könyv propagandája érdekében; annyira helytelenek, sőt ízléstelenek érezzük, amikor egyikük - másikuk az író helyett dedikál könyveket. Lehet valaki igen szép; de - Ady Endrét ne dedikálja [...] Darányi Kálmán miniszterelnöksége idején, 1937 ősztől politikájának jellege egyre inkább németbarát, mind nyíltabban jelentkeztek a szélsőjobboldali (tartalmazó listáját, [...] többségben vannak klasszikus éppen haladó remek.” Pl. Vitéz Somogyvári Gyula Virágzik a mandula (3 P), Pekár Gyula Amazon cárnők (80 fillér) [...] című műve mellett ott könyvsátrakban olyan jelentős munkák, mint Arany János összes költeményei (12,60 P), Eötvös József összes költeménye (9,60 P), Petőfi összes költeményei (1,60 P), [...] Karinthytól a Tanár úr kérem az Ének a búzamezőkről c. regénye is. És irodalomtörténetileg fontos könyvek is megtalálhatók voltak [...] mint Révész Béla Ady-trilógiája [...] Kovács Imre könyvnapra tervezett könyvének, A néma forradalomnak harmadik kiadását az ügyészség váratlanul lefoglalta. A szerzőt nemzetgyalázás és osztályellenes izgatás címén három hónapra ítélték.

1936 [...] Ma, az író-olvasó találkozók korában furcsa olvasni, hogy ekkora gesztusnak számíthatott az írók vidékre utaztatása. „Mindezen nehézségek mögött a szerveződések pénzhiánya mutatkozott meg. Fontos lenne: „hogya a kiadványok megválasztásával és árával nem lehetne-e a vidéki közönség szélesebb rétegeit s az iskolák ifjúságát eredményesebben bekapcsolni a könyvvásárlók sorába.” [...] Veres Péter így írt: Bizony keveset, jóformán semmit. A parasztok" nem tudnak róla, különben is éppen akkor van a legnagyobb dologidő, kaszálás, kapálás ideje, a munkások hajnaltól vakulásig dolgoznak, a munkanélküliek munka után szaladgálnak, a gazdák meg az eget lesik, hogy hoz-e esőt, vagy, ha hoz, lesz-e köszönet benne”” Veres Péter elégedetlenül írja 1938-ban: „A magyar irodalomnak hát nem is lesz közönsége, még ha plakátok, rölapok, rádiók, hangerősítők [...] amíg a magyar társadalom meg nem változik. Új szavakhoz új fülek kellene. Majd ha 8-10 millió dolgozó magyar közül kiszelektálódik az a pár százezer ember, akiben a szellemi érdeklődést nem fojtja le a szegénység, a jogtalanság és a reménytelenség, akkor majd lesz a legmagasabb irodalomnak

közönsége.”1938-ban [...] a 35 Új könyv mellett meglehetősen nagy volt azoknak a műveknek a száma; amelyek már több ízben is szerepeltek a könyvnapokon. Indulatos szavakkal beszéltek az Egyesület tanácskozásain eredménytelenségről [...] A sajtó és a hatóságok [...] változatlan zengedelemmel foglalkoztak a könyvnapok jelentőségével ezekben az években is. Mint mindent, a könyv ügyét is igyekeztek felhasználni a lelkek megdolgozására. Ám a háború mind ebbe beleszólt.

A háború idején a könyvek mennyiségében nem volt visszaesés. Az árak viszont - a gyors inflálódás következtében - megemelkedtek. A korszak egyik legjelentősebb kiadói vállalkozása Magvető antológia volt, Móricz Zsigmond munkája. Hiányoznak azok a könyvek, melyek bevilágítanának a nép és az ifjúság előtt az ezeréves szellemi múltba.

Összegezve a magyar könyvnapok első tizenöt esztendejét megállapíthatjuk, hogy az évről évre megrendezett esemény alapvetően a könyv, a kulturálódás érdekét szolgálta. Supka Géza, a könyvnap tervezetének kidolgozója, a megvalósulásokkal nem teljesen elégedett, de az olvasás népszerűsítését, a könyv térhódítását, az írók szociális helyzetének a javítását fontosnak tartotta. Ez az elképzelés a kor viszonyai között tökéletesen nem válhatott valóra, s a könyvnapok Supkának szándékától eltérően - gyakran eltolódtak az üzletieskedés felé, s a kapitalista cégek alkalomnak tekintették a profit növelésére Supka haladó elképzeléseinek tökéletes kibontákoztatására nem volt lehetőség, ám a Horthy-időszak nacionalista, sovinszta kultúrpolitikája; s a könyvnapok nyilvánosságát, népszerűségét, egyre inkább fasizálódó államhatalom a maga szolgálatába kívánta állítani. A könyvnapi kiadványok többségének tanúsága szerint ez a törekvés nem járt azonban olyan eredménnyel, mint a szellemi élet számos más területén [...] A könyvnapoknak ezt az időszakát a negatívumok ellenére is sikeres periódusnak könyvelhetjük el. Az Egyesületnek és a lelkes szervezőknek sikerült a magyar könyv problémáira, az irodalom és a kulturális élet gondjaira felhívniuk a figyelmet. A haladó kiadók is ügyesen használták ki napok adta lehetőségeket, s fontos kiadványokat tudtak a sátrakba eljuttatni, mint többek között a Magvető antológiát vagy számos klasszikus és kortárs író fontos munkáit. A könyvnapok szempontjából is kiemelkedően jelentős volt pl. a Nyugat kiadó tevékenysége, ugyanakkor az 1930-as évek végétől oly jobboldali kiadók is színre léptek, mint pl. a Turul vagy Magyar Élet, amely a népi írók műveit adta közre a könyvnapokon is. Fontos cél, hogy a legszélesebb rétegekhez jusson el az irodalom - a kor viszonyai közepette nem sikerülhetett. Ehhez gyökeres változásra, a társadalom teljes átalakulására volt szükség. Október 23-án szeged megjelentette az Orosz-magyar társalgási szótárt, s a Magyar Kommunista Párt központi vezetősége Szegeden határozatot hozott a Szikra Könyvkiadó megalapításáról. 1945 után szükséges volt tehát az új magyar

könyvkiadás megszervezése. S a programsorozat újragondolása. A könyvnap megtartásának gondolata tehát már 1945 első felében elhatározott.

Úgy tervezték az Egyesület vezetői, hogy a megszokott június 1-i napon csak egyetlen, közös kiadású antológiával kell megjelenni az utcán, mintegy demonstrálva az Irodalom és a könyvkiadás újjászületését. Május 5-én a kiadók és az írók tárgyaltak a könyvnapról. Tarthatatlannak ítélték meg a tervezett időpontot - hiszen az antológia még nyomdába sem került -, s néhány hét halasztást javasoltak. Az időmódosítás viszont több könyvnapi újdonság elkészítésének lehetőségével is kecsegtetett. Az új dátum: július elseje. "

A főváros oktatásügyének irányítói azonnal rendelkeztek: az iskolákban e napon a magyarórákon méltassák az irodalom, a könyv fontosságát, és a tanárok írassanak dolgozatot demokratikus szellemű íróinkról, műveikről [...] Csak az antológia nem akart megszületni sehogy sem.

Fodor József indulatos sorokat írt a Világ június 19-i számában: [...] "Az idei könyvnap, amely ünnepi megnyilvánulása lett volna a megújuló Magyarország friss és szabad szellemi életének, értesülésünk "szerint végleg elmarad." [...] A közel négy hónapja készülő antológiából a mai napig; a szerkesztő bizottság állandó gyűlésezése ellenére még egy sor sem került a nyomdába [...] A könyvnapot már másodízben akarták az antológia miatt elhalasztani. Erre felzúdulás támadt. Fogta magát az Egyesület, és most már egyszerűen végleg levette a könyvnapot a napirendről, így aztán nem kell készülnie az antológiának [...] De mi, könyvkiadók és írók ebbe nem megyünk bele. Követeljük a könyvnap megtartását. [...] A Világban az Egyesület elnöke, Fa Imre is arról nyilatkozott, hogy igenis, meg akarják tartani a hagyományos könyvnapot, csak hogy: "A bejelentett mű java része egy-két korábbi könyvnapot megért munka, tehát nem újdonság [...] A könyvnapot tehát el kellett halasztani. " [...] A Magyar Kommunista Párt lapja, a Szabad Nép is áll foglalt a könyvnap kérdésében: "A magyar könyv napját napról napra, hétről hétre hátrább tologatják az illetékesek Ez a szép kulturális ünnep méltatlan zajt idéz fel a sajtóban. Jogos az a követelés, hogy a könyvnapot tartsák meg, és ellenszenves az a hátráltató huzavona [...] Minthogy a tisztségekben ülő urak maguk is könyvkiadók, nyilván arra a gondolatra jutottak: hogy amíg a raktárakon levő, néhány év előtt megjelentet »újdonságaikon« túl nem adnak, addig a könyvnapot megtartani nem sürgős. Annál kevésbé sürgős ez rájuk nézve, mert a közönség érdeklődése természetesen az új könyvek felé fordulna, és ezek az új könyvek túlnyomóan – baloldali könyvek [...]

Keéri-Szántó Andor, az Egyesület ügyvezetője (a hajdani elnök) a Magyar Nemzetben válaszolt a támadásokra [...] Cikke végén bejelentette: - "A könyvnek és az egész

magyarságnak[összetalálkozásában van a Magyar Könyvnap – amely az idén július 12-13-14-én lesz - igazi jelentősége."

A pozitív döntést örömmel üdvözölte a sajtó [...] 1945. július 12-e csütörtök, délelőtt 10 óra. A Blaha Lujza téren, a Nemzeti Színház előtt, [...] most könyvsátrak álltak [...] Kállai Gyula miniszterelnökségi államtitkár nyitotta meg a könyvnapot." Azoknak az íróknak, tudósoknak és politikusoknak az írásai fekszenek a könyvsátrak asztalán, akik súlyos áldozatvállalással már eddig is bebizonyították a néphez való hűségüket és életük fénylő példáival növelik írásaik hitelét." [...] De a kevés sajnálatos kivétel nem homályosíthatta el a lényegét: azt, hogy a könyvnap újra élt, varázsa megnövekedett, a megújuló magyar irodalom alkotásait propagálta, erőt s hitet nyújtva íróknak-olvasóknak [...]; Nagy Lajos - nemcsak kiváló író, hanem akkor még a könyvkereskedő is - így írt [...] "Most még csak azok tudnak könyvet venni, a húst és őszibarackot esznek és igazi feketekávéat isznak [...] Minden reményünk a dolgozóknak, az új olvasóknak van. Ők most járják az olvasás elemi iskoláját. Bizom azonban, hogy tanulékonyak és gyorsan fognak haladni. Különösen azok, akik eddig nemigen olvastak, s akik érdeklődésükkel most fordulnak először a könyvek, a nekik való könyvek felé."

Az 1945. évi könyvnap tehát - az átmeneti időszakra jellemző kiadási, szervezési problémák mellett - már sok vonásban különbözött a korábbiaktól. A kiadók részvételének fentebb jelzett számarányai is, érzékeltetik, hogy az üzleti haszonnal törődő cégekkel szemben fölénybe kerültek azok amelyek az új, haladó szemléletet képviselő művek jelentkeztek a könyvnapon. Először jelentek meg marxista szemléletű politikai, tudományos és ismeretterjesztő munkák s más demokratikus jellegű kiadványok is, amelyet az olvasóközönség nagy érdeklődéssel fogadott.

1945-49 közötti könyvnapok: [...] az 1946. évi könyvnapi események [...] az infláció leghevesebb tombolásának idején zajlottak le: 1946. július 4-5-6-án. Végül a [...] Corvina hivatalosan is bejelentette: "A gazdasági viszonyok, nehezíthetik, megbéníthatják tevékenységünket, megrendíthetik, anyagi helyzetünket, de nem törhetik meg lelkesedésünket és a magyar könyv fontosságába vetett töretlen hitünket. Persze a hit önmagában nem elegendő: nagyon szegényes volt az 1946-os könyvnap [...] a forgalom sem érte el a régi könyvnapok forgalmát. Örvendetes volt viszont, hogy az üzemekben az előző évinél nagyobb szabású könyvvásárokat sikerült rendezni [...] Ebben az évben 57 mű került a könyvnapi listára.

1946. augusztusában megszületett a magyar népi demokrácia új pénze, a forint.

1947-ben [...] az Egyesület hatalmas propagandával szervezte meg az akciót [...] az összes napilapban közös hirdetések jelentek meg, s a reklámkampányba sikerült bele vonni a filmszínházakat és a rádiót is. A könyvnapi jegyzék, - amely 35 ezer példányban jelent meg, s amelyből majd tízezer példány vidékre került - meglepően sok: 96 könyvnapi könyvet tartalmazott.

[...] Mégis sok volt a panasz, többnyire **a magas árak** miatt. (Joggal, hiszen a legolcsóbb könyv, Zelk Zoltán Gyermekbárat című verseskötete a Hungária kiadásában, fűzve 4 forintba került, a kötött, átlagos terjedelmű regények ára 20-30 forint között volt - amikor a 7-800 forintos havi kereset már magasnak számított.) A könyvnapi forgalomról nincsenek pontos adataink, de becslések szerint Budapesten ezer, vidéken, pedig 70 ezer könyv fogyott el. [...] Az 1948-as könyvnapok keretében a magyar polgári társadalom és a szabadságharc százéves évfordulóját ünnepelték a kiadók [...]

A következő esztendő - 1949 - több szempontból is fordulópont a könyvnapok történetében. Ebben az évben is az Egyesület szervezte az akciót, de már nem könyvnapi bizottság ellenőrizte és hagyta jóvá a könyvnapi jegyzéket, hanem az újonnan alakított Országos Könyvhivatal, a miniszterelnökség szerveként működő irányító-ellenőrző apparátus [...] Új vonás volt [...], hogy a magyar szerzők művei mellett ekkor jelent meg először könyvnapi könyvként néhány külföldi szerző alkotása is: a Szikra a könyvnapra jelentette meg Lenin válogatott műveinek második kötetét, [...] a Puskin-évfordulóra jelentek meg a nagy orosz klasszikus válogatott művei két kötetben [...] 1949-ben: egységesen 15 százalékkal olcsóbban lehetett a könyveket a könyvnap idején megvásárolni [...] Puskin nagy művének a könyvnapokkal együtt való megünneplése, ez a változás, amelynek keretében a nemzeti vállalatok egy sor fiatal költő kötetét jelentetik meg a könyvnapokra [...] a miniszterelnökségi államtitkár [...] szólt, az Országos Könyvhivatal feladatköréről, az öt legnagyobb kiadó államosításáról (Athenaeum, Révai, Franklin, Hungária, Egyetemi Könyvkiadó), csupán néhány hete alakult állami terjesztővállalat Könyvterjesztő Nemzeti Vállalat feladatairól.

1949. június elsejére, [...] Az országos Könyvhivatal a Városi Színházban (ma Erkel Színház) szervezett könyvnapi bemutatót, a Magyar Írók Szövetsége [...] fogadást rendezett ez alkalomból. A Szakszervezeti Tanács felhívással fordult a magyar munkássághoz, hogy "teljes erővel támogassa a magyar könyv ünnepet, hogy az méltó legyen a szocializmust építő magyar munkásosztályhoz". Bekapcsolódott a könyvnapok [...] rendezésébe minden társadalmi szervezet, a gyárak üzemi sátrakat állítottak, megszervezték a honvédségi könyvnapokat is. Vidéken - itt két héttel korábban rendezték meg az akciót - csaknem minden faluban és tanyaközpontban rendeztek vásárt! A Szabad Nép 1949. június 4-i tudósítása

szerint az üzemek dolgozóinak kérésére egy nappal meg kellett hosszabbítani a könyvnapokat. Ebben az évben lépett a magyar könyvkiadás az irreálisan magas példányszámok korszakába. A kelleténél nagyobb példányban jelentek meg dogmatikus politikai írások, és sematikus szépirodalmi művek ugyanakkor, amikor jeles, polgári"-nak, "dekadens"-nek bélyegzett Írók írásai egyáltalán nem, vagy csak nagyon alacsony példányszámban láttak napvilágot. Érdekes kettősséget mutat 1949. évi könyvheti forgalom: egyrészt valóban dinamikusan növekedett a vásárlóközönség, s a legtávolabbi falvakba is eljutott a könyv, másrészt a kiadók elszakadtak a [...], a vásárlóktól és az élettől. A [...] Szikra könyvnapon könyveinek átlagpéldányszáma az 1948. évi 9400-ról következő évben 23640-re ugrott. Nem kedvezett a forgalomnak az sem, hogy ebben az évben nem jelentek meg a listán [...] "könnyebb", de színvonalas és [...] szórakoztató olvasmányok, [...] Ez évtől kezdve maradtak el fokozatosan a Nyugat volt munkatársainak vagy a népi írók egy részének az alkotásai. Irreális volt a tematikai arányváltozás 42 műből mindössze 16 volt a kortárs magyar szépirodalmi munka (pl. Benjámin László, Déry Tibor, Füst Milán, [...] antológia.) A könyvnapon könyvekből Bak János becsült adatai szerint Budapesten 160 ezer, vidéken 80 ezer példány kelt el, 3 millió 600 ezer forint értékben - tehát a forgalom alatta maradt a korábbi évinek (igaz, a könyvek jóval olcsóbb lettek) [...] A merev, dogmatikus szemlélet jellemző példája a listán szereplő sematikus, aktuális politikai tendenciájú, de művészileg gyengébb kiadványok meglehetősen nagy arányszáma mellett az is, hogy az 1950. évi könyvnapok után hivatalosan még a forgalmi eredményeket sem rögzítették, [...] azzal az indokolással, hogy az "idei könyvnapokon a könyvkereskedőt nem vezették üzleti szempontok - a kereskedelem történetében kevés ilyen esetet jegyeztek fel -, ezért nem is foglalkozunk a könyvnapok üzleti eredményének kiértékelésével [...] Jellemző korszakra a könyvnapon kirakatverseny győztes kirakatán leírása is. "A kirakat három részre tagozódott. A jobb oldali kirakat a jó könyvek útját ábrázolja, egy galamb száll, a szájából repülnek a könyvek, a szocialista tudást építő művek. A középső kirakat egy ifjú dolgozót ábrázol, aki elmélyedve olvas. A harmadik kirakat a rossz könyv ártó hatását mutatja; repülőgépről, mint bombák hullanak alá a mótelyező, butító és romboló hatású könyvek."

1951 elején kiépült a könyvterjesztés új szervezete. Megalakult az Állami Könyvterjesztő Vállalat, s magába olvasztotta a Könyvterjesztő Nemzeti Vállalatot, a könyvesbolt Kiskereskedelmi Vállalatot, a Szikra Könyvterjesztő Vállalatot és a Népszava könyvterjesztő részlegét [...] a könyvnapokat egységes irányítás alatt szervezzék [...] a jövőben. Budapesten és vidéken egyaránt megnőtt a sátrak száma, 1951-ben 3000 sátrat állítottak fel a könyvnapra az országban. A könyvnapon listán 39 mű szerepelt. Magyar klasszikus alkotás alig volt

Mikszáth, Móra, Petőfi), az élő szerzők műveinek igazi érték, a külföldi munkák többsége a "termelési regények" műfajába tartozott [...] A könyvnapokat 1952-ben váltotta fel az ünnepi könyvhét. A névváltozásban minden bizonytalansággal közrejátszott az a téves szemlélet is, hogy egy olvasó népnek legfeljebb ünnepelnie kell csak a könyvet, népszerűsíteni már nem szükséges [...] a magyar nép olvasó nép-Révai József megállapítása [...] magában foglalja, hogy a magyar nép azelőtt nem valami [...] barátságban élt az olvasással és a könyvvel.

A könyvnek ára is van, s ilyenformán nem csupán szellemi termék, olyannyira, hogy két esztendőn keresztül az ünnepi könyvhét (1952-ben és 1953-ban utcai árusítás, könyvsátrak nélkül zajlott le [...] ezekben az ellentmondásos években az Állami Könyvterjesztő Vállalat „könyvheti rigmusokat” küld a kultúr csoportok részére, s csasztuskában kritizálja a baktalórántházi boltvezetőt, amiért elfeledkezett az ünnepi könyvhét megrendezéséről. 1954-ben indult az az egyedüli vállalkozás, az Olcsó Könyvtár sorozat (a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában), amelynek valóban olcsó kötetei a magyar és világirodalom sok száz klasszikus és kortárs alkotását juttatták el az olvasókhoz.

Igaz, hogy jobb volt a szervezettség, mint korábban, meglehetősen háttérbe szorultak a könyvnapokon a magyar írók új alkotásai [...] Az 1954-es könyvheti listán a kortárs magyar irodalom csak néhány könyvújdonnággal képviseltette magát. Pl. (Szabó Pál: A nagy temető, Darvas József: Vízkelettől szilveszterig, Móricz Virág: Szerencse, [...] Hegedüs Géza: Útvesztő, [...] Ugyanakkor értékes külföldi alkotások meglehetősen gazdag választékát (pl. Arisztophanész, [...] Csü Jüan, [...] La Fontaine, Lope de Vega, Majakovszkij, Puskin, A. Tolsztoj művei) kínálta a lista.

1955-ben - a dogmatikus torzulások kijavítása jegyében írók is szót kaptak, s lassanként megjelenhettek a korábbi években hallgató írók művei is [...] A propaganda is újból kiszélesedett (1952-ben és 1953-ban még könyvheti jegyzék sem, jelent meg), s az olvasók, a könyvet kedvelők száma is jelentősen megnőtt. Az ünnepi könyvhetek segítették az írók és olvasók személyes kapcsolatának a megvalósulását is, ezekben az években alakult ki az író-olvasó találkozók sokféle típusa, közvetlen kapcsolatot teremtve az irodalomalkotói és befogadói között. Különösen magasra nőtt az érdeklődés a kortárs költészet iránt [...] 1956-ban a könyvhét keretében első ízben megrendezték a "Költők napját"-t is (1964-től ezt külön tartják meg minden év április 11-én, József Attila születésnapján). E két, utolsó könyvhetet általánosságban már a hazai élő irodalom gazdagsága és sokrétősége, s a kortárs külföldi irodalom nagyobb választéka jellemzi. Nagy sikere volt az ÁKV által az 1956. évi könyvhéten másodízben megszervezett könyvsorsjátéknak is. Ebben az évben 91 kötetből állt

a könyvnap lista, s a korábbi évek után újra szélesebb skálája vonult fel az irodalomnak.⁵⁸ [...] rendelkezünk mindazokkal az előfeltételekkel, amelyek biztosítják az Ünnepi Könyvhét sikerét [...] mi a nagyvonalú, ötletes és maradandó emléket kiváltó propagandára fektettük a fősúlyt - s helyette ötletszegény szelleme lett úrrá a könyvnapon [...] A könyvnapnak nem az aznapi többletbevétel, [...] hasznokra való spekulálás a célja [...] tömeghangulat teremtése a könyv mellett, a célja: annak a tudatnak a közönségbe való belekalapálása, hogy minden egyes könyv örömnepet jelentsen, hogy minden egyes könyvvásárlás nagy nemzeti hivatást jelent, hogy a könyv egyetemes és maradandó kultúrérték, amelyért érdemes akár áldozatot is hozni." – szövege az értékelés.

45-től 1956-ig terjedő korszak könyvnapjainak értékelése: [...] ezekben az években korábban soha nem tapasztalt mértékben kiszélesedett a könyv iránt érdeklődők tábora. A könyvnapok történetében először jutott el a könyv a távoli falvakig, kisebb településeikig. A könyvszakma államosítása után viszonylag hamar sikerült megteremteni az olvasó könyvek lehetőségét, sikerült bevonni az olvasás-népszerűsítő munka társadalmi és tömegszervezeteket s a könyvtárakat. A biztató fejlődés ugyanakkor ellentmondásokat is tart. A dogmatizmus hibái az irodalompolitikában, kiadáspolitikában is éreztették hatásukat. Az 1955-56-os könyvhetei újabb tartós fellendülést ígértek. Ez azonban az októberben kitört ellenforradalom miatt nem következhetett be azonnal.

A konszolidáció kezdetétől napjainkig: Az ötven év történelme során egyetlen olyan esztendő volt, amikor nem tartották meg a könyvhétet: 1957. Köpeczi Béla (akkor a Kiadói Főigazgatóság vezetője) könyvheti vezércikkéből: múlt év első felének különböző nehézségei miatt nem kerülhetett sor a könyv ünnepére, ma azonban, amikor a szocialista rend konszolidációja megtörtént és az irodalmi létben is egyre határozottabban bontakozik ki a tisztulási . folyamat, rendelkezünk mindazokkal az előfeltételekkel, amelyek biztosítják az Ünnepi Könyvhét sikerét" S bár ez a könyvhét valóban minden tekintetben sikere volt, az Élet és Irodalom 1958. július 11-i cikke igazolja hogy korántsem voltunk még olvasó ország, sok tennivaló' maradt még, különösen vidéken: "Debrecenben a párt és tanács, a megye és a város hivatalos képviselői maguk is távolmaradtak a könyvhét ünnepi megnyitásától, de ugyan úgy az ottani írók sem voltak láthatók. Nagyjából ugyanez volt a helyzet Pécsen, Szombathelyen, Keszthelyen és Hévízen. Siófokon egyetlen hivatali funkcionárius nem jött el a könyvheti matinéra - vagy két tucat helybeli tanárból, tanítóból, könyvtárosból állott a könyvheti műsor

⁵⁸ IGE: Írók Gazdasági Egyesülete 1932-1944 között működött, az írók érdekvédelmi szerve volt.

közönsége.' (Figyeljük csak meg az elmarasztalt városokat: Debrecen Pécs, Szombathely [...] Éppen azok, amelyek 14 évvel később oroszlánrészt vállaltak a könyvhét arculatának megváltoztatásából). Ezen a könyvnapon újra felbukkantak olyan írók nevei, akik évekig kényszerű hallgatásra voltak ítélve. Megjelent Kodolányi János Új ég, újföld (Magvető) című műve, Németh Lászlótól a Társadalmi drámák (Szépirodalmi) két kötete, Weöres Sándor és Károlyi Amy közös verseskötete, Tarka forgó (Szépirodalmi) [...] "Ma nem az elfekvő készletek aggasztóak elsősorban, hanem a papírgondok és a nyomdai kapacitás, elégtelensége. "[...] fenyegetett az elszürkülés veszélye. "A Könyvhétnek nem az a feladata, hogy az egész évi könyvkiadás művészeti-politikai eredményeit matematikailag összegezze, hanem hogy új, érdekes, nagy hatású műveket adjon az olvasó kezébe - írta Tamás István, a Népszabadság munkatársa 1963-ban [...] meg kell újítani az ünnepi könyvheteket." A könyvpropaganda irányelvi című tervezet kimondta: [...] "Propagandánk nem fordított elég figyelmet arra, hogy a lakosság legkülönbözőbb rétegeihez eljusson [...] A könyvvásárlás szempontjából nagy különbségek vannak a munkásság, a parasztság és az értelmiség között."

Ezt követően, 1966 nyarán átszervezték a könyvterjesztést. A munkahelyi terjesztést leválasztották az ÁKV-ról, az újonnan megalakított Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat fő feladatává tették. Ez azonban nem szüntette meg a kényelmességre csábító hegemoniát. A könyvhét - és az egész könyvkiadás - körül egyre jobban szaporodtak az aggasztó tünetek."

[...] Az egész könyvhéten évek óta egyre több a véletlenszerű mozzanat. Mintha senki sem gondolná át: mi a célja, mi az értelme az egésznek? [...] Ami [...] veszéllyel jár, hogy egy-egy könyvre talán kevesebb figyelem jut [...] Mostani formájukban a könyvsátrak nem egyebek, mint utcára kihelyezett könyvüzletek. Mindegyikben minden kapható, amit a könyvpiar termel. S a hiánycikkek is mindig azonosak. " Volt egy új mozzanat: a Váci utcai könyvutcában megjelentek a baráti országok magyar nyelvű kiadói, s értékes kiadványaik hamarosan nagy népszerűsége tettek szert. Nyilvánvaló [...] a könyvheti szervezés elévült módszerein változtatnunk kellene [...] minden évben ugyanaz a körlevél-ugyanaz a forma." okozóit sorolta fel: a nyomdákat, amelyek hússzor lassabban készítenek könyvet, mint a háború előtt; a kiadókat, amelyekre nyomasztóan hatnak a gazdasági szabályozók, s ugyanúgy eszközlektési járulékot - magyarán büntetést - kell fizetniük, mint a vasáru-kereskedőknek a mákdaráló után"; s az írókat, akik keveset írnak. "Teljes nyomdai rekonstrukcióra van szükség, és a könyvkultúrát szabályozó - nyomorító - gazdasági tényezők sürgős felülvizsgálatára. Különben olyan tendenciák erősödnek fel, amelyeknek következményei beláthatatlanok. [...] itt a tizenkettedik óra." [...] Pedig az irodalom Dionüszosz-ünnep is, nem ellentétes az életkedvvel, a vidámsággal, emberiséggel. Több harsányságot kívánnék hát a

könyvhét önpropagandájában. Miért ne lehetne a gyermek: könyvek sátra mellett folyamatosan bábelőadásokat rendezni - könyvheti kiadványok alapján? Miért ne lehetne naponta többször is tizenöt-húsz perces irodalmi műsorokkal megállítani a járókelőket a Váci utcában?"

A könyvszakma [...] újból nehéz helyzetben volt. 1972. január elsejére azután olyan változtatásra került sor, amely új irányt és új lehetőséget adott a könyvnapoknak is. A könyvszakmát ismét átszervezték, az Állami Könyvterjesztő Vállalat feladata a főváros, a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalaté pedig a vidéki városok, ipari központok, nagyobb települések könyvellátásának biztosítása lett. Megszűnt a Szövetkezeti Könyvterjesztő Vállalat, s ott, ahol állami könyvesbolt nem működik, a fogyasztási szövetkezetek látják el a lakosságot könyvvel.

A Kiadói Főigazgatóság 1972 elején - a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (1969 óta az akció fő szervezője) javaslatára - könyvheti irányelveket dolgozott ki, amelyeknek értelmében a könyvhét előkészítésével egy széles körű, az érdekelt szerveket tömörítő Országos Szervező Bizottság foglalkozik, melynek munkáját az Egyesülés ösztönzi és koordinálja. „[...] minden bevált hasznosítható, a célkitűzéseknek megfelelő jó példamutató elgondolást, kezdeményezést folyamatosan alkalmazva rendezzük meg a könyvheteket. " A terjesztők az új közegben gyorsan felismerték, hogy ki kell lépniük a megszokott formákból, s a meglévő társadalmi erővel együttműködve kell a könyvhetek arculatát kialakítani. Kedvező volt az is, hogy 1972-t az UNESCO Nemzetközi Könyvévvé nyilvánította. "Kizárólag a társadalmi szerveknek a korábbinál jóval szélesebb körű bekapcsolása tette lehetővé, hogy ez évben 119 könyvesboltunkon állandó pavilonunkon kívül 72 alkalmi könyvsátor és 114 ízlésesen dekorált asztalon folyt az árusítás, társadalmi könyvterjesztőink 2517 üzemben, intézményben és iskolában árusítottak" - nyilatkozta a könyvhét után a Művelt Nép igazgatója [...] Ebben az évben nem volt könyvheti lista, helyette „könyvújdonságok 72" címmel adták ki a jegyzéket, amely újdonságok - majdnem 100-könyvet tartalmaztak [...] Nagy Képes Enciklopédiája első kötetének népszerűsége, [...] Megnőtt az érdeklődés a "non fiction" művek iránt. Nagyszerű új sorozatok is indultak 1972 könyvhéten. Megindult a Magvető Zsebkönyvtár (első kötetei: Szabó Magda: Ókút, Sánta Ferenc: Húsz óra, Déry Tibor: G. A. ur X-ben, [...] stb.), és az Európa Kiadó Lyra Mundi sorozata (Robert Burns, Goethe, Jeszenyin verseivel). Kialakult - és azóta is népszerű - a könyv heti megnyitók ismétlődő programja. Budapesten, az országos megnyitó alkalmával adják át a Szép Könyv verseny díjait és okleveleit a könyvművészeknek, a tipográfusoknak és a grafikusoknak. Az MKKE és a MUOSZ sajtópályázatának díjait is. Minden évben az

országos megnyitó keretében nyújtják át az -olvasás népszerűsítésében kiemelkedő munkát végző újságíróknak, rádiósoknak, tévéseknek. Rangot kapott, s országos jelentőségű lett a vidéki megnyitó és a szövetkezeti könyvterjesztés országos könyvheti megnyitó ünnepe is. A Szép Könyv verseny díjazott kiadványait e területeken- akárcsak Budapesten - minden évben kiállításon mutatják be 'a nagy közönségnek. Korábban - bár voltak szerény kísérletek vidéken is csak a budapesti Váci utca számított igazi könyvutcának. 1972-ben először vidéki városokban is megszervezték könyvutcákat, könyvtereket, s bennük megjelentek az irodalmi és zenés' műsorok, diákkomédiák, utcaszínházak" helyszínen működő régi nyomdagépek stb. A Hajdú-Bihari Napló 1972-ben már így értékelte könyvhetet: "Az idej könyvhét rendezvénysorozata valahogy elüt a korábbi évek programjától. Nemcsak kiállításában, de ízében is. Hangulata van." [...] 73-ban - az 1972-73-as könyvhétről ilyen vélemények is elhangzottak: "Vigyázzunk, hogy ne legyünk vásáriak. A mézeskalács és luftballon osztogatást nem kell túlzásba vinni, maradjunk azon a fejlődési fokon, hogy ilyen eszközöknek értéktelen alkalmazásával kelljen a vásárlót megfogni [...] "a vásár lehet jó értelemben is vásár, nem kell ettől a szótól félni".

1973-as év újra könyvév volt: ekkor ünnepeltük a magyar könyvnyomtatás 500. évfordulóját. Könyvheti jegyzék ebben az évben sem készült, helyette „500 éves a magyar könyv” című jegyzéket jelentetett meg az Egyesülés. Ebben a kiadó mintegy 100 kötete szerepelt. Nagy sikert aratott az évforduló könyve, az első magyarországi nyomda 1473-ban megjelent kiadványának, a Chronica Hungarorumnak a faksimile kiadása. Természetes volt már a sikerük a félárú antológiáknak, a Szép verseknek, a Körképnek, a Rivaldának a szovjet elbeszéléseket válogató Tengeri szélnek. Leonov Az erdő című regényévei és Solohov Feltört ugarjával megindult a Szovjet Irodalom Könyvtára sorozat az Európa Kiadó gondozásában, a Szépirodalmi Kiadó a könyvhéten útnak indította Móricz Zsigmond művei sorozatát, az Európa pedig a Csehov művei sorozatot [...] a könyvhét legigazibb szenzációja a Szépirodalmi Kiadó [...], a Magyar Remekírók sorozat megindítása. Elsőként Csokonai Vitéz Mihály minden munkája és Jókai Mór regényei jelentek meg a korszakos jelentőségű sorozatban. [...] nagy értékű verseskötetek láttak napvilágot (pl. Áprily Lajos, Baudelaire, Kassák, Nemes Nagy Ágnes, Shelley, Váci Mihály és Weöres Sándor versei).

A Rádió ezen a könyvhéten indította útjára Debrecenből, az ez évi országos vidéki megnyitó színhelyéről azóta már népszerűvé vált "Könyvről könyvért" című vetélkedősorozatát. Három helyszínről jelentkezett az akkor már hagyományos "Üdvözet az olvasónak" című könyvheti vetélkedő is [...] 1974 újabb, azóta népszerű sorozat indult meg, a Zeneműkiadó Orfeusz könyvek című sorozata. Ismét gyors sikert arattak az antológiák. A legnagyobb könyvsiker

[...] Kallós Zoltán Balladák könyvének hangmez-melléklettel megjelent kiadása volt. A non fiction-irodalomból Lázár István szociográfiája, a Kiált Patak vára (Szépirodalmi, Magyarország felfedezése), Nemeskürty István Elfelejtett évtizede (Magvető), a Nobel-díjasok kislexikona (Gondolat) vált különösen hamar népszerűvé.

1974 [...] színesítő elemeket hozott: ekkor jelentek meg először népművészek az egyre nagyobb számú könyvtárakban. Ez a valóban ízléses, a népi kultúrát is népszerűsítő s ugyanakkor látványos kezdeményezés Debrecenből indult el 1974-ben. A Gambrinus-közben nemcsak könyvtárak álltak, hanem a táj népművészeinek pavilonja is: ott korongozott például a fekete kerámiák híres mestere, a nádudvari ifj. Fazekas Lajos. Volt olyan este, amikor táncolt is a könyvvásárló közönség a sárak között: A táncház Szabadtéri bemutatóján széki táncokat tanítottak a közönségnek. Fábrián Zoltán író, az Olvasó Népeért mozgalom titkára mondta debreceni élményeiről: "Számomra nagy öröm, hogy a könyvtárban a világirodalom alkotásai között, méltó helyen láthatom a táj ősi művészetét. Ekkor már 13 vidéki városban létesítettek műsoros, színes könyvtárat, könyvteret, országos visszhangot váltott ki a szolnoki könyvtár vagy - 1975-ben - a szombathelyi "zenélő udvar" programja. Budapesten is kilépett a könyv ünnepe a Váci utcából: 1974 óta a munkásterületek is kialakítanak könyvtárat, s az Ünnepi megnyitót is vállalják. Így történt ez - sorrendben - Csepelen, a XI. kerületben, Kőbányán, Óbudán, Angyalföldön az elmúlt évek során.

A megváltozott közhangulatra jellemző, amit az 1976. évi könyvhét előtt a Művelt Nép propagandavezetője mondott el a Könyvvilág munkatársának: "A könyv népszerűsítése érdekében ma már igazi versenyszellem alakult ki az egyes városok között, s a megyeszékhelyek úgy versengenek az országos vidéki megnyitó jogáért, mint világvárosok mondjuk az olimpia megrendezéséért".

Új vonásuk az utóbbi évek könyvheteinek az is, hogy egyre több szocialista brigád, KISZ szervezet vállal, szerepet megrendezésükben. 1975-ben Szolnokon társadalmi munkában építették fel, [...] a következő évben már Szegeden, Karcagon, Szombathelyen is [...] A Magyar Néphadsereg alakulatai nemcsak a hadseregen belül szerveznek gazdag könyvheti programot, hanem a falvak, községek rendezvényeit is segítik. 1978-ban például az országos vidéki megnyitó színhelyén, Veszprémben és a megyében 23 író-olvasó találkozót rendeztek együttműködve a Zrínyi Katonai Kiadóval.

Összegezve a könyvhetek jellemzőit: [...] a társadalmi összefogás biztosította az akciósikerét. A könyvhét túllépett azon [...] szakaszán, amikor pusztán kereskedelmi akciónak tekintették. Az ünnepi könyvhetek szervezői - könyvtárosok és könyvkereskedők, a tanácsok, a művelődési intézmények munkatársai, a szövetkezetek dolgozói, az írók és az

amatőr, együttesek - sokat tettek azért, hogy megszeretessék a könyvet, az olvasást a munkások, a falvakban és kisebb településeken élők, az összes dolgozók, a tanulók és a katona fiatalok körében. Ennek eredménye az, hogy a könyvheti könyvek forgalma az 1972 [...] évi 36 millió forintról 1978-ra 95 millió forintra. De a könyvnapok eredménye nemcsak forintban mérhető. A gazdag és változatos program, az "ízléses harsányság" s nem utolsósorban a változatos könyvheti anyag hatására sok olyan ember is találkozik a könyvvel, az irodalommal, aki egyébként nem tartozik a rendszeres olvasók táborába. "

S felismerve a folyamatokat: [...] „Először mások olvasnak föl könyvből embernek. Aztán maga megtanul olvasni. Aztán kötelezőket adnak a kezébe. Aztán könyveket kap ajándékba: Aztán könyvtári olvasó lesz [...] A könyvvásárlás az [...] olvasóvá válás talán legmagasabb foka.” Esetleg már saját ízlése szerint választ az olvasnivaló. Az idegenkedés, a rossz beidegződés küszöbét is átlépi, aki benyit egy könyvesboltba.”.

Ezt a folyamatot hivatott segíteni az ünnepi könyvhét is, elsősorban kiadványaival, de rendezvényeivel, külsőségeivel; harsányságával is: a tudatos olvasóvá válás útját.

Záró értékelés: Jó dolog látni az olvasás az emberek szemében fontos érték, lehet béke, avagy háború, az írott kultúra világa nem érdektelen terület. Végig pillantva az ötven év könyvnapjainak, könyvhetiinek történetén, összegezésként megállapíthatjuk, hogy Supka Géza kezdeményezése kiállta az. Idők próbáját a könyvnapok megrendezésének eredeti céljától alapvetően nem tért el, "a magyar kultúrának egyetemes nemzeti ünnepe legyen". Ezt a célt ma is kiírhatjuk a Jubileumi könyvhét zászlajára. Kiírhatjuk [...] mert éppen napjaink könyvheti váltották valóra a legtisztábban Supka Géza elképzeléseit. Az okok viszont nem ugyanazok, mint 45 előtt: nem az írói nyomor és nem a könyvkiadás válságos helyzete indítja a könyvhetek szervezőit a sokoldalú, lelkes közreműködésre. A könyv ma már nem elérhetetlen a széles tömegek számára, népszerűsítésére mégis változatlanul szükség van, hiszen az ország a kosságának nem minden rétege olvas ma sem rendszeresen. "Az MSZMP KB közművelődési határozata, a közművelődési törvény, valamint a XI. kongresszus határozatainak szellemében 1979-ben, az 50. évfordulóját ünneplő könyvhéten még nagyobb gondot és figyelmet kell fordítani társadalmunk azon rétegeire, amelyek számára még nem általános igény a művelődés, az olvasás. Fontos feladat volt a munkásosztály még nem olvasó vagy keveset olvasó rétegeinek megnyerése. Illetve az elmaradottabb térségek bevonása is. A programsorozatokhoz módszertani útmutatók álltak rendelkezésre. A könyvekről szóló listák kordokumentumok.

Az ötven esztendő folyamán a megrendezés módszerei sokat változtak. 45 előtt gyakran vált a könyvnap az írói nyomott segítő perselyes akcióvá. Előnye küldetésében, hátránya sokszor szervezési hiányosságok miatt nőtt meg. Sokan sokféle ötlettel, munkával vettek részt a könyvnapok lebonyolításában.

A mai könyvnapokra a sokoldalú összefogás, a gazdag változatosság jellemző. A rendezvények sokasága nem elsősorban a kiadók és a kereskedelem közvetlen anyagi érdeke, sokkal több annál. A művelődésnek sok formája van ugyan, de minden formájának nélkülözhetetlen eszköze a könyv. S abban, hogy a könyv mind szélesebb közönséghez, s mind rendszeresebben jusson el, a jövőben is nagy szerepük lehet az ünnepi könyvheteknek. A plakát is tulajdonképpen egy kép a könyvről, és az olvasásról vallott gondolatokról.⁵⁹

Az olvasómozgalom története:

A KISZ⁶⁰ József Attila Olvasómozgalma állandó jellegű mozgalom, amelybe minden művelődni szándékozó fiatal önkéntes jelentkezés alapján lép be. Azok a fiatalok, akik az "Ifjúság a Szocializmusért" próba résztvevői a próba kulturális követelményének az olvasómozgalomban való bekapcsolódásukkal is eleget tehetnek, ha 1960. április 4-ig legalább a bronzjelvényt megszerzik.

Hogyan teszik ezt Megszerezhető a bronz-, ezüst- és arany jelvény, ez tulajdonképp három fokozat.

A jelvény elnyerésének meghatározott követelményei vannak. Minden fokozatban megfelelő szám ú könyvet kell elolvasni a kötelező és ajánlott művek közül. Minden fokozatban más könyvek szerepelnek a kötelező művek között, és az ajánlott művek közül is azok választhatók)

A magasabb fokozatokban, amelyeket a résztvevők alacsonyabb fokozat követelményeként még nem olvastak. Középiskolások és ipari tanulók az olvasómozgalom egyetlen fokozatában sem választhatják azokat a műveket, melyek az iskola tananyagából kötelező olvasmányokként szerepelnek.

Mik a feladatok?

Módszertana a programnak: pl. minden érdekelt könyvtáros tájékoztatva legyen a mozgalom feladatairól. Pl. a községi könyvtárosok, a szakszervezeti stb. könyvtárak vezetői; Segédeszközök a program lebonyolításához: A Könyvtáros, a Népművelés, az Új Március és a Szabad Ifjúság c. lapok, amelyek rendszeresen foglalkoznak az

⁵⁹ Könyvnap. -Bp.: Magyar könyvkiadók és könyvterjesztők egyesülése,1979

⁶⁰ KISZ a Kommunista Ifjúsági szövetség rövidítése

olvasómozgalom módszertani kérdéseivel, és bárkinek választ adnak minden, helyileg felvetődött problémára.

Kik léphetnek be a programba? A szándékozó fiatal önkéntes jelentkezés alapján lép be. Azok a fiatalok, akik az "Ifjúság a Szocializmusért" próba résztvevői a próba kulturális követelményének az olvasómozgalomban való bekapcsolódásukkal is eleget tehetnek, A KISZ József Attila Olvasómozgalma állandó jellegű mozgalom, amelybe minden művelődni kívánó beléphet.

A József Attila Olvasómozgalom jelvénye megszerzésének feltételei: Az olvasómozgalom a fiatalok műveltségének, olvasottságának színvonalbeli különbségeit figyelembe véve három fokozatra tagolódik; megszerzhető a bronz-, ezüst- és arany jelvény. A jelvény elnyerésének meghatározott követelményei vannak. Minden fokozatban megfelelő számú könyvet kell elolvasni a kötelező és ajánlott művek közül. Minden fokozatban más könyvek szerepelnek a kötelező művek között, és az ajánlott művek közül. is azok választhatók a magasabb fokozatokban, amelyeket a résztvevők alacsonyabb fokozat követelményeként még nem olvastak. Középiskolások és ipari-tanulók az olvasómozgalom egyetlen fokozatában sem választhatják azokat a műveket, melyek az iskola tananyagába ill. kötelező olvasmányokként szerepelnek. m fokozatra tagolódik; megszerzhető a bronz-, ezüst- és arany jelvény.

A bronzfokozat az olvasómozgalom kezdő fokozata. A jelentkezőknek a jelvény megszerzéséhez:

1. El kell olvasniok a fokozat kötelező olvasmányai közül választott négy könyvet.
2. El kell olvasniok az ajánlott művek közül négy könyvet.
3. Ismerniük kell. József Attila élettörténetét.

Ezüstfokozat: A jelentkezőknek a jelvény megszerzéséhez: 1. El kell olvasniuk hat könyvet a kötelező művek közül.

2. El kell olvasniuk hat művet az ajánlott könyvek közül Úgy, hogy az irodalomjegyzékben feltüntetett minden egyes csoportra egy-egy mű essék. Az ismeretterjesztő művek csoportjában szereplő könyvek helyett a résztvevő a szakmájának megfelelő olvasmányt is választhat.

3. Ismerniök kell József Attila élettörténetét.

Aranyfokozat: A jelentkezőknek a jelvény megszerzéséhez:

1. El kell olvasniok nyolc könyvet a kötelező művek közül.
2. El kell olvasniuk kilenc könyvet az ajánlott művek közül úgy, hogy a kiválasztás a javasolt irodalom minden csoportjára és alcsoportjára is kiterjedjen. Az ismeretterjesztő művek második alcsoportja helyett a jelentkező szakmájának megfelelő műszaki könyvet is választhat.
3. Behatóan kell ismerniök József Attila élettörténetét.
4. Ismerniök kell a fokozatban kötelezően előírt tíz József Attila verset, a közülük négyet könyv nélkül kell tudniuk.

Ki melyik fikoratra jelentkezzen? A mozgalom nem írja elő a fokozatosságot. Pl. az aranyjelvény elnyeréséhez nem kötelező előzetesen megszerezni a bronz-, vagy ezüstjelvényt. Az előzetes olvasottság azonban nem árt. Az olvasmányok kiválasztásában segítenek a források.

3. Ki a felelős a DISZ-ben⁶¹ az olvasómozgalomért? Az ifjúsági szövetség helyi szerveiben az olvasómozgalmi szervező végzi a mozgalom irányításával kapcsolatos teendőket. A könyvtáros segítsen a DISZ-bizottságnak az olvasómozgalmi szervező kijelölésében. Az olvasómozgalmi szervező lehetőleg olyan DISZ-tag legyen, aki rendszeres, jó olvasója a könyvtárnak, s esetleg más alkalmakkor is segített már a könyvtári munkában. Érje el a könyvtáros, hogy az olvasómozgalmi szervezőnek ez legyen az egyetlen DISZ-megbízatása; s legyen a könyvtár és a DISZ közös munkakapcsolat. A könyvtáros, a DISZ olvasómozgalmi szervezőjével közösen készítse el a mozgalom helyi - városi, községi, üzemi - ütemtervét. 'A tervekészítésben lehetőleg a tanács népművelési osztálya vagy csoportja is vegyen részt. Üzemi könyvtárosok az üzemi bizottságot is vonják be a tervekészítés munkájába. Mindenekelőtt számba kell venni a rendelkezésre álló könyveket. A könyvanyag, valamint az egyes DISZ- alapszervek helyzete szerint ki kell jelölni azokat a DISZ -szervezeteket, amelyekben azonnal megindítható az olvasómozgalom. A tervben a fokozatos szervezőmunkát tűzzük ki célul. Érvényesülnie kell a tervben annak az alapelvnek, hogy az olvasómozgalmat a munkás- és parasztiifjúságra akarjuk építeni. Foglalkozni kell a tervben azzal is, hogyan akarjuk a mozgalomba a DISZ-vezetőket és a fiatal népművelési dolgozókat bevonni? Rögzítsük le azt is, hogy a beszámoló összejegyzéseket hol és mikor fogjuk megtartani. Meg kell jelölni, hogy az egyes DISZ - szervezetek melyik könyvtárral tartásuk a

⁶¹ DISZ, a Dolgozó Ifjúsági Szövetség rövidítése

kapcsolatot? A helybeli mozi vezetőjével történő előzetes megbeszélés szerint vegyék be a tervbe az olvasómozgalmi filmek műsortervét is. Abban az üzemben, ahol külön kultúrotthon van, a könyvtáros az üzemi kultúrotthon vezetőjét is vonja be a tervekészítésbe. A munkatervbe az olvasómozgalmi tanfolyamot, vagy tanfolyamokat is fel kell venni.

5. Milyen legyen az olvasómozgalmi tanfolyam? Abban a helységben vagy üzemben, ahol legalább 5-10!) DISZ szervezet működik a könyvtáros tartson a DISZ olvasómozgalmi szervez (részére tájékoztató tanfolyamot. Ahol csupán egy-két DISZ szervezet van a könyvtáros személyes megbeszélést folytasson a két olvasómozgalmi szervezővel. A tanfolyam célja, hogy az olvasómozgalmi szervezők világosan ismerjék a mozgalom minden lényeges kérdését, pontosan ismerjék saját feladataikat és haladéktalanul kezdjenek hozzá a munkához. A rövid tanfolyam mindössze két alkalom előadásból beszélgetésből álljon. A tanfolyamon vagy az egyéni beszélgetések alkalmával foglalkozzunk a DISZ "Útmutató"-jával, és ennek brosrújának az anyagával, és a helyi lehetőségek megvitatásával.

6. Milyen olvasómozgalmi nyomtatványokat kell beszereznünk? A József Attila olvasómozgalom lebonyolításához a következő nyomtatványok szükségesek: a) nevezési lap, b) a mozgalom Zsebkönyve, c) Nyilvántartási űrlapok a hozzájuk kapcsolt útmutatókkal d) Záró jegyzőkönyv űrlap, e) jelvények, f) a jelvény viselésére jogosító igazolvány űrlapja, g) plakát.

Minden nyomtatvány a Propaganda anyagterjesztő Vállalatnál rendelhető meg⁶². A nyomtatványokat és a jelvényeket a könyvtárak díjtalanul kapják, csupán a Zsebkönyv kerül 1 Ft-ba. Az összeget a könyvtár előlegezi, -mert a Zsebkönyvet 1 Ft-os áron adja tovább a benevezőknek. A Zsebkönyv tulajdonképpen egy kisfüzet, olvasmány napló, amelybe a jelentkező bejegyzi, hogy mit olvasott és milyen filmeket látott. Mellékelten közöljük a nyomtatványok ábráit. Ha az űrlapok igényesebben, vagy, szétszétadásában bármi fennakadás adódnék a könyvtárak maguk készítsék el az ábrák szerinti űrlapokat. Nyomtatvány hiány miatt a mozgalom egyetlen napig se akadozzon! A Zsebkönyv egyszerű füzetrel is pótolható.

7. Hogyan biztosítsuk a mozgalomhoz szükséges könyveket? „Ha kell és a könyvünk hozzá kell fognunk a hiányzó könyvek pótlásához. Függelékként közöljük a Könyvtárellátó jegyzékét, amelyből ki lehet választani listán szereplő könyvek jó része jelenleg is kapható: A hiányzó könyveket rövidesen kiadásra kerülnek. Nagy részük [...], kiadásban lát majd napvilágot, a könyvtár tehát különösebb anyagi megterhelés nélkül beszerezheti azokat [...] A mozgalom könyveinek pótlására a helyi erőforrásokat is vegyük igénybe. A tanácstói vagy az

⁶² E vállalat címe 1956-ban: Budapest: VI., Révay utca 16.

üzemi bizottságtól kérjünk anyagi segítséget. Több helyen "könyv bálákat" szerveztek és a tiszta bevételből a József Attila mozgalom könyveit vásárolták meg a könyvtár részére. Könyvgyűjtéssel is gyarapítsuk állományunkat. Az üzemi könyvtárak a szakszervezeti területi (központi) könyvtártól kérjenek könyvpótlást. Egyébként a listán szereplő választékot [...] a könyvtárban [...] csoportonként több könyvvel bővítettük [...] Milyen újabb filmekkel bővült a filmlista? [...] Magyar film: A 9-es kórterem, Egy pikoló világos.

A könyvek népszerűsítése és az olvasómozgalom résztvevőivel való foglalkozás: (az eredeti kiadvány szerkesztettsége alapján bemutatva, ahol pontról pontba szedték a program feladatokat:

1. Hogyan készüljenek fel a könyvtárosok a könyvek népszerűsítésére? A könyvtárosok alaposan ismerjék meg a listán szereplő könyveket. Egyes könyveket - pl. a kötelező olvasmányokat -, feltétlenül újra kell olvasniuk! Ez azért is szükséges, mert a könyvtáros tagja lesz a jelvényt odaítélő bizottságnak. A mozgalom könyveiről "A Könyvtáros"-ban megjelent recenziókat és az irodalmi folyóiratokban megjelent kritikákat is tanulmányozzák át. Nagyobb könyvtárakban egy-egy munkatárs hetenként ismertessen 2-3 olvasómozgalmi könyvet. Ezekre a DISZ olvasómozgalmi szervezőjét is hívják meg. Nagy segítséget nyújt a könyvek megismerésében az olvasómozgalom könyveinek annotált bibliográfiája, amelyet a Szabó Ervin Könyvtár ad ki, és amely "A Könyvtáros" áprilisi számának mellékleteként jelent meg.
2. Hogyan kezeljék a könyvtárakban a mozgalom könyveit? A listán szereplő könyveket kiemeljük az állományból és külön polcon tároljuk. Külön tárolhatjuk a bronz-, külön az ezüst- és külön az aranyfokozat könyveit. A könyveket elsősorban az olvasómozgalomban résztvevő, fiataloknak kölcsönözzük. Természetesen bárki kéri a könyvet, oda kell adni. Különösen akkor nem szabad a könyvet visszatartani, ha több példányunk van raktáron. A kötelező olvasmányokat azonban feltétlenül tartsuk benn az olvasómozgalmi szervezők, valamint a jelvény odaítélő bizottság tagja részére.
3. Milyen kiállításokat rendezzünk az olvasómozgalommal kapcsolatosan? Mindenekelőtt készítsük el a mozgalom alapkiállítását. Ez mutassa be a kötelező olvasmányokat és az egyes csoportok legjobb könyveit. Készítsünk kiállítást minden év április 11-én, a költő születésnapján a névadó József Attiláról. Készüljenek kiállítások sorozatszerűen a mozgalomban előírt valamennyi mű szerzőjéről is. Pl. "Móricz Zsigmond kiállítás" a Rokonok c. művével kapcsolatban. Sorra vehetjük a szabadon választott művek különféle csoportjait, készülhet filmképekkel tarkított könyvkiállítás. Pl. a Bögöly C. regényhez kitűnő segédanyagot szolgáltat a Vihar Itália felett c, film képanyaga, stb. Tarkítsuk a kiállítást a könyvekről megjelent recenziókkal, az írók fényképei, stb. A kiállítás fölé vagy

középpontjába mindig helyezzük el a mozgalom emblémáját, és külön felirat hirdesse, hogy itt a József Attila olvasómozgalom kiállítás anyaga látható. Az olvasómozgalommal kapcsolatosan ne csak a könyvtáron belül rendezzünk kiállítást, hanem - a helyi adottságoknak megfelelően - mindenütt, ahol sok fiatal megfordul. Pl. a mozik előcsarnokában, a munkásszállásokon, a pályaudvarok várótermében stb. A külső kiállításokat a DISZ-szel és a népművelési osztállyal, illetve az üzemi bizottsággal közösen rendezzük.

4. Hogyan hasznosítsa a könyvtáros a személyi lapot? A jelentkező olvasójegyet és a határidős nyilvántartásban őrzött, kartonját jelöljük meg. Alkalmazhatunk olyan megjelölést, amely megmutatja, hogy az illető melyik fokozat jelvényének elnyerésére jelentkezett. (Pl. B = bronz, E = ezüst, A = arany). Ha a könyvtár anyagi eszközei megengedik, nyomassunk külön, emblémával ellátott olvasójegyet. Azokban a falusi és üzemi könyvtárakban, ahol csak nyilvántartási füzetet használnak, a füzetben jelöljük meg, hogy melyik olvasó melyik fokozatra jelentkezett. Azokban a könyvtárakban, amelyekben nem használnak személyi lapot, készítsük el a mozgalomban résztvevő fiatalok személyi lapjait, falusi és üzemi könyvtárakban a személyi lapot az olvasók nyilvántartási füzete helyettesíti. A személyi lap segítségével minden könyvtáros könnyebben és jobban tudja végezni a könyvajánlást. Ha egyéni olvasói tervet készítettünk, akkor azt is vezessük rá a személyi lapra.

5. Hogyan ajánljuk a mozgalom könyveit? A szabadon választható, könyvek listájában minden fiatal megtalálhatja az ízlésének és érdeklődésének legmegfelelőbb könyvet. A könyvtárosnak azonban 'messzemenően segíteni kell a válogatásban, segítse a fiatalok szakmai és politikai érdeklődésének kialakulását, és rendszeresen adja kezükbe a politikai és ismeretterjesztő könyveket. Segítsünk az ifjú olvasóknak a könyv helyes értékelésében is; különös gonddal foglalkozzunk az új olvasóval. Olyan könyvet adjunk a kezébe, amely elindítja őt az olvasás útján. Ügyeljünk arra, hogy el ne riasszuk őt az olvasástól! Egyszerű, közvetlen modorban beszéljünk a könyv alakjairól, az író mondanivalójáról stb.”⁶³

Segítségül ötletként szerepel a kiadványban a könyvvel kapcsolatos programok szervezése is. Pl. könyvankétok, irodalmi estek, fejtörők szervezési módszertana is. A helyi propaganda eszközök, bevonásának lehetőségével is. Pl. faliújságok, röplapok kitételével népszerűsítheti a programokat.

A kiadvány pontosan megfogalmazza, hogy honnan szerezhetőek be a jelvények., hogyan történjenek a számonkérések, a beszámoltatások.

⁶³ Útmutató a KISZ József Attila olvasómozgalmához. - Budapest ; OSZK, 1959.

„11. Milyen nyilvántartásokat kell készíteni? A nevezési lapokból el kell készíteni az alapnyilvántartást. Alapnyilvántartásokat Budapesten a kerületi DISZ-bizottságok, vidéken a járási, városi és megyei könyvtárak kezelik. A vidéki községi és Üzemi könyvtárosok, valamint a DISZ-szervezetek a nevezési lapokat az illetékes járási, városi, vagy megyei könyvtárnak küldjék meg. Budapesten mind a könyvtárak, mind a DISZ-szervezetek a nevezési lapokat a kerületi DISZ-bizottsághoz juttassák el. Előzőleg a nevezési lapok hátoldalára rá kell vezetni a könyvtár címét, és külön füzetben feljegyzést kell készíteni a jelentkezőkről.

g. kell a felettes szerveket tájékoztatni?

A járási és városi könyvtárak havonta kötelesek jelentést adni a megyei könyvtárnak. A jelentés egy példányát megküldjük az illetékes járási; vagy városi DISZ-bizottságnak is. A megyei könyvtárak az összesített jelentés; egyik példányát a megyei DISZ-bizottságnak, másik példányát az országos bizottságnak küldik meg. A budapesti kerületi DISZ-bizottságok az összesítő jelentés egyik példányát a Budapest, XII., Böszörményi út 22. Az alapnyilvántartást vezető városi és járási könyvtárak a jelentést a felettes DISZ-bizottságnak és a megyei könyvtárnak minden hónap 10-én, a megyei könyvtárak saját járásuk és a megyeszékhely eredményeiről készített összesítést a járási, illetve a városi DISZ-bizottságnak minden hónap 10-én, a megyéről készített összesítést a megyei DISZ-bizottságnak és az országos bizottságnak minden hónap 17-én kötelesek megküldeni.

13. Hogyan ellenőrizzük az olvasómozgalom adatait? A jelvénykiosztási jegyzéken a fiatalok aláírásaikkal igazolják a jelvény átvételét. A jegyzéket az alapnyilvántartások kezelését végző könyvtáraknak, illetve DISZ-bizottságoknak kell megküldeni. Ezek a könyvtárak, illetve DISZ-bizottságok a nevezési lapokra rá'

1. Mikor kerül sor az arany fokozat meghirdetésére? Az arany fokozat meghirdetésére előreláthatólag 1956. őszén kerül sor. Az arany fokozat jelvényét csak az szerezheti meg, aki előzőleg az ezüst fokozat követelményeinek megfelelt.

A könyvtárosok segítséget is kaphatnak: a mozgalom minden kérdésében a megyei, a járási és a budapesti kerületi könyvtárak; illetve a megyei, a járási és a budapesti kerületi DISZ-bizottságok vagy az Országos Bizottság ad útbaigazítást. Vagy a Könyvtáros; Szabad Ifjúság című lapok segíthetnek. Módszertani

segítségként az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályának módszertani levelei minden hónapban megjelennek. A módszertani osztály kérésre a régebbi kiadványokat is bárkinek díjtalanul megküldi.⁶⁴

A mozgalom értékelése: Precízen kidolgozott, forgatókönyvszerűen előre pontosan megfogalmazott kezdeményezés, amely országos méretűvé nőtte ki magát.

Olvasótáborok: 1957- 1978-ig: Kovács István a Napjainkban ('72) írja: „A szocializmust építő népeknek – a társadalmi rend lényegéből eredően – megvan az a nagy eshetőségük, hogy ezt a tömegméretű „kiszáradási” folyamatot elkerüljék, vagyis az, hogy gondolkodó embereket neveljenek, kiobbantsák az emberiség legszebb forradalmát – a gondolkodás forradalmát... Mi, fiatal magyar írók szeretnénk ehhez a fontos munkához hozzájárulni...E munka vállalása a közösségért, a mögöttünk járó ifjabb nemzedékért érzett könyvsorokon túli felelősséget igényel.”

„Az olvasótáborok akkor dolgoznak jól, ha elérik azt, hogy egy bizonyos idő után munkájuk feleslegessé válik. Ez az idő [...] akkor jön el, amikor [...] fiataljaink többsége [...] - felelősen gondolkodik népben, nemzetben, emberiségben.” /Móza Ferenc, 1973/

Ez a kezdeményezés első, és egyedülálló az országban. Ki találta ki ezt a programot? Varga Csaba és Kocsis István [...] „országos mozgalom kiindulópontja lehet Felsőtárkány.”/Veress Miklós, 1972/

A kezdet sztorija: [...] ”Hatvan városában népművelőként dolgoztam, [...] s azon gondolkodtunk, hogy a nyári szünetben miképpen segíthetnénk az általános iskolások művelődését. Akkor találtam – találtuk ki, hogy olvasótáborot szervezünk, bár nem tudtuk pontosan, hogy mit akarunk [...] intenzív művelődési formát kell kitalálnunk. Újat kezdeni nálunk általában nehéz [...] Először elmentem az Írószövetségbe⁶⁵ [...] s elmondtam, [...] a tervvel a hatvaniak már egyetértének és a kísérlethez pénzt adnak, [...]” Az elképzelést akkori több szervezet is támogatta. A mozgalom egyik fő támogatója Fábrián Zoltán. Darvas József dicsérő szavakkal nyugtázta a kezdeményezést: „Nagy jövőt jósolok az olvasótáboroknak. Irodalmunk jelentékeny része az utóbbi időben a magyar valóság igazi problémáitól – enyhén szólva – eltávolodott [...]”

⁶⁴ A módszertani osztály címe 1956-ban: Budapest, V., Guszev u.

⁶⁵ Írószövetség alakult 1954 -ben

Az első olvasótábort pozitív sajtóvisszhang is fogadta. Egyesek a cserkészetet, mások a népi írók szervezte szárszói táborozást emlegetik elődül [...] Ősök, nem ősök mindegyiktől tanulhatunk

Az olvasótáborok értékelése: 1972-ben egye, 73-ban tizenegy, 74-ben huszonegy, 75-ben, 76-ban hatvanhárom, 77-ben nyolcvannégyet, [...] 82-ben száznegyvenkettő olvasótábort rendeztek. Tizenkét év alatt 931 olvasótábor volt.

Kiknek szervezték a táborokat? A 931 táborból 485-öt általános iskolásoknak, de volt cigány- és nemzetiségi olvasótábor is általános iskolásoknak. Szakmunkástanulóknak tizenhat, és gimnazista tábor 2,3 százalék volt. A felnőtt, fiatal értelmiségnek, brigádtagoknak – az olvasótáborok három százaléka jutott.

Fiatal írók, költők, kritikusok vezették. Képzőművészek, zenészek, pedagógusok, népművelők, könyvtárosok is részt vettek. 77-re a fiatal művészek aránya lecsökkent, [...] így a pedagógusok, könyvtárosok, népművelők feladatává vált.

Táboronként általában 50-50 gyerek kapott meghívást. Az összesben kb. negyvenezen vettek részt. A táborok szervezettsége, színvonala között, szociológiai vizsgálatok szerint minőségi különbség mutatkozott. Nem mindegyik volt olvasótábor, valamelyik inkább képzőművészetinek mondható. A 41 táborból, amelyet odasoroltak, tizennégy érte el az olvasótábor célkitűzéseit. 10-et iskolapótlónak tartottak, ezek nem voltak gyengék, de nem is mondhatóak színvonalasnak. Idővel a vegyes típusúak túlsúlyba kerültek.

„A résztvevők számára a tábor, ha jó, ha rossz, pozitív élményt jelent, egyszerűen azért, mert mindenképpen valami más, valami több mindennapi életük élményvilágához képest [...] tevékenységünket tudatos önkontrollal kell vizsgálni [...] mert adott esetben a rossz tábor a gyerekek bizalmával való felelőtlen visszaélés [...] fontos a vezetők kiválasztása is [...] /Bánlaky-Havas-Somorjai, 1978/

Pozitív eredmények: Jelentős társadalmilag indított kulturális vállalkozás, alulról indított mozgalom, melyben tízezrek vettek részt, életesély, a tudás újraelosztása.

A társadalmi lehetőségekhez képest felül, de a szükségletekhez képest alulteljesített.

Az emberek együttműködtek, együttdolgoztak, kötődtek, valóságképet kaptak, értékrend Személyes, szellemi hőstett, előtanulmányokként is felfoghatjuk [...] egy várható általános nevelési reformnak, Segített a hazai iskolai problémák feltárásában is. Demokratikus egyenrangú fél a résztvevő. Mindennapi tudást nyújtanak „tantárgyi integrációval is kísérleteztek” Kreativitásra fejleszt, közösségi.

„A hetvenes években az olvasótábori mozgalom volt a legjelentősebb kulturális, társadalmi vállalkozás, amelyet nem központilag találtak ki és nem felülről indítottak el. Mi az

olvasótábor? A definíció csak a nyolcvanas évek elejére kristályosodott ki, [...] cél „a közösségekben történő együttgondolkodással segíteni a résztvevőket személyiségük formálásában, önmaguk és környezetük megismerésében és támogatást nyújtani ahhoz, hogy világosabban lássák jövőjüket, egyéni és közösségi feladataikat. Az olvasótábor a közösségi élet egyfajta, értelmes tevékenység-modelljét kínálja; a közösségekben élés, a nemzetben és emberiségben való gondolkodás, a demokrácia gyakorló terepét. A könyvhasználat és olvasás, az irodalom és a művészet, a tudomány és a művelődés tehát nem cél, hanem elsődleges eszköz [...] a célok megvalósításához.” 1975-ben így írnak: „[...] a fiatalok olvasóvá nevelésének eddigi rendszerébe beépülve, azok eredményeire építve a maguk sajátos lehetőségeivel hozzájáruljanak a fiatalok kulturális fejlődéséhez, igényt ébresszenek bennük a művelődésre és önművelésre.” Az Olvasó népért mozgalom hivatalos vezetője ezt írja: „Az eszmecsere, az olvasott művek újrafogalmazása során formálódnak, tisztulnak ki az egyéni vélemények, kapják meg közösségi – végső soron társadalmi érvényességüket. Az ilyen társulások az olvasás töltekező visszavonultságából a nyilvánosság elé, cselekvésbe lendítik tagjaikat. Többféle ilyen arculatú közösség, csoport létezik, ha valami, akkor éppen ez bizonyítja leginkább az Olvasó népért mozgalom élesztő hatását. Az olvasótáborok esetén többről van szó, mint önművelésről, művelődésről.

Az olvasótáborokat vezető írók már ekkor ezt tűzték ki célul: „... irodalom ürügyén tetten kell érni a művészetet, mint a valóság megismerésének egyik módszerét” /Ratkó József, 1975/ [...] ” a csoportok közösséggé kovácsolásából, Az olvasótáborok közösségeinek lépcsőknek kell lenniök a nagy közösségekhez, ezeken keresztül a nagy eszmékhez.” (Czakó Gábor, 1975) „Az olvasáson keresztül egyúttal ösztönzik őket, hogy a társadalmi valóságot pontosabban, reálisabban ismerjék meg. Az előadók az önműveléssel erősíteni akarják a történelmi, a közösségi, a nemzeti tudatot.” /Varga Csaba, 1973/ Letisztulva ezen gondolatok: „Az olvasótábor: világértelmezés. Önmagunk megismerésének egyik lehetséges gyakorló pályája. A lényegi feladat az, hogy a világot értelmezzük, a környezetben önmagunkat elhelyezzük, saját lehetőségeinket felmérjük, a világ változtatásának módjait kitaláljuk. /Bánlaky Pál, 1979/ „Olyan életmódkísérlet, ahol az értelmezés úgy történik, hogy nem valaki más, hanem mi értelmezzük a dolgokat. Ilyenfajta személyes értelmezésre még alig nyújt lehetőséget az iskola. A család sem nagyon, ahol gyakran úgy kell magam értelmezni, ahogy a szüleim elvárják...” /Kamarás István, 1979/ A 90-es években általános nevelési reform várható. (Szólt a jóslat, már akkor érezhető volt valami) Iskolareform, közművelődési reform, amely része az életmódreformnak. Az olvasótáborok túlmutathatnak önmagukon is. Az olvasótáborok az Olvasó népért mozgalom keretében indultak 1972-ben.

Később ez lett az egyetlen hatékony és jelentős vállalkozás. Az Olvasó népért mozgalom 1969-ben a Magyar Írók Szövetsége kezdeményezéseként a következő feladatokat tűzte ki célul maga elé. Az ország első községi közművelődési könyvtára 1949-ben nyílt meg, ennek huszadik évfordulóján hirdették meg az Olvasó népért mozgalmat. A felhívás két célt fogalmazott meg. Egyrészt el kell juttatnunk az irodalmat azokra a helyekre, azokra a „fehér foltok”-ra, ahol egyáltalán nem olvasnak; másrészt a már meghódított területeken is tovább kell lépünk az ízlés formálásával, az igény növelésével. Több évig tartó, szívós kitartó munkára vállalkozunk. A mozgalmat egy rangos társadalmi elnökség - Bernáth Aurél, Bugár Jánosné, Darvas József, Illés Endre, Lengyel József, Nádasdi Kálmán, Fábri Zoltán, Illyés Gyula, Erdei Ferenc, Jánossy Lajos, Major Tamás, Veres Péter és Virizlay Gyula – hirdette meg. /A társadalmi elnökséget 1969 után, [...] egyszer sem hívták össze. Lényegében ugyanez a program maradt később is: „Három alapelv tisztázódott: a mozgalom nem kampány, hanem több évtizedre szóló, emberformáló tevékenység; egyszerre kell extenzív és intenzív munkát végezni, egyrészt minél több olvasót toborozni, másrészt a már olvasók igényét, ízlését fejleszteni; egymással párhuzamosan és kölcsönhatásban kell elvégezni a mozgalom elméleti, alapozó és társadalomszervező, mozgósító feladatait. Három feladatkörben indult meg a munka: a közművelődési könyvtárhálózatban; az ifjúság olvasóvá nevelésében; a könyvkiadás és a könyvpropaganda területén.” /Fábián Zoltán, 1973/ [...]. Az Olvasó népért mozgalom – 1972-1973 körül érte el a csúcspontját. 1975 óta pedig stagnál, és [...] visszafejlődött. Miért? A mozgalom [...] így jellemezhető: - az új gazdasági reform bevezetése után – 1972-ig – jelentős társadalmi-kulturális kibontakozásra is lehetett számítani. Ez kezdetben valóságos, később illuzórikus esélyeket kínált. Az Olvasó népért mozgalom a nemzetben gondolkodás és cselekvés egyik lehetséges formájának kínálkozott. Ez társadalmi rangot, ethoszt ígért. A mozgalom vezetőinek úgy tűnt, hogy a népfront – népfront lehet végre. Ebben a reményben bizakodva az Olvasó népért mozgalom átkerült az Írószövetségtől a Hazafias Népfronthoz. Darvas József maradt az elnöke. (mindkét szervezetnek ő volt az elnöke). A mozgalom az első két-három évben látványos - eredményeket ért el. Elsősorban a közművelődési és iskolai könyvtárak anyagi, erkölcsi megbecsülését sikerült javítani. Az első időtől kezdve a mozgalom két részre szakadt: központi akciókra KISZ, SZOT, Művelődésügyi Minisztérium, Népművelési Intézet stb. vállalkozásai ill. a helyi kezdeményezésekre (vagy, ha vannak ilyenek) [...] Sehol mozgalom a szó eredeti értelmében. A 70-es évek végén irreális, szociológiailag elérhetetlennek bizonyult az olvasói létszám növelése. [...] nem indult be mozgalom, nem válthatott ki társadalmi érdeklődést. [...]

”Az ember, ha olvas, mindig valamiért és valamihez, de legalább is valami helyett vagy valami ellen olvas.” Kamarás István/ [...] közösségek nem alakultak. A mozgalom nem volt inspiráló [...] ilyen néven indult folyóirat is [...] minden településen alakuljon egy-egy művelődési munkaközösség. Ezeknek a munkaközösségeknek a dolga a közösségi lét demokratizálása, az egyéni lét humanizálása lett volna. Alulról szervezett, széles körű, társadalmi mozgalmat akartak indítani az akkori Magyarország életminőségének permanens javításáért. Ám ez a kezdeményezés is elhalt.

1972-ben alakult meg az első művelődési munkaközösség Balatonszárszón. Nem éppen szerencsés, és ideális pillanatban indultak meg ezek a kezdeményezések. 1973 konferencia az Olvasó népért mozgalom országos rendezvénye. A kor nem volt kedvező, mégis a mozgalom továbbfejlesztését tervezték. Egy nemzeti kulturális vállalkozás teljesen alá van rendelve a pillanatnyi gazdasági és politikai viszonyoknak. A 70-es években a népfrontmozgalom sem tudott megújulni. Az olvasótáborok feltalálása is segíthette volna a programot. Az első olvasótábort 1972. július 6-tól 15-ig rendezték a Heves megyei Felsőtárkányban, Résztvevők: harminchét – hetedik- nyolcadik osztályos – általános iskolás gyerek. [...] vezetővel vannak foglalkozások, „A módszer változatos: közösen olvasnak el egy-egy művet, aztán megbeszélik, sőt rajzot készítenek a művel kapcsolatos benyomásaikról; játékos vetélkedőkről és közös filmezésről, kirándulásokról és előadásokról egyaránt gondoskodik az érdekesen összeállított program. Fantáziaserkentő játékok, szabad olvasási foglalkozás – mindez azt szolgálja, hogy a gyerekekben jobban kialakuljon az olvasási készség, s erősödjék az önképzés iránti benső igény.” /Takács István, 1972./ Összegezve elmondható-e táborról: „Ki akarjuk próbálni, vajon az úgynevezett hátrányos helyzetben lévő családok értelmes, jó tanuló, irodalom, könyvek, olvasás iránt feltűnően érdeklődő tagjai, megfelelő körülmények között, miképpen tudják ledolgozni hátrányukat [...] miképpen lehetnek ezek a gyerekek is igazán irodalomértő, jó ízlésű, tájékozott olvasók, miképpen biztosítható – megfelelő módszerekkel, az életkori sajátosságok maximális figyelembevételével – már ilyen fiatal korban az esztétikai- művészeti nevelés, és a hozzá kapcsolható hazafias nevelés hatékonysága.”⁶⁶

Az **Olvasás éve 2000**, ahogy Angliában elképzelték: „Az olvasás rendkívül kreatív tevékenység, ami a képzelet izmait tornáztatja – az olvasó kiegészíti és aktiválja az író

⁶⁶ Varga Csaba: Az olvasó népért mozgalom és az olvasótáborok mérlege. - Bp. Népművelési Intézet, 1983.

képzeletbeli világát. Az olvasás más világokkal és elképzelésekkel kapcsol össze bennünket, segít más ember nézőpontjából szemlélni a dolgokat.”⁶⁷

„A fő elképzelés az volt, hogy meg kell próbálnunk megteremteni az olvasók nemzetét [...]” –ez bárhol a világon érvényes lehet, de Nagy-Britanniában is nagyon aktuális. Alapja az a felismerés volt, mely általánossá vált: „A jó olvasási képességek nélkül az egyének túl sok életlehetőséget vesztenek el munkájuk és személyes fejlődésüket elősegítő eszközök terén.” Ilyen előzmények után hirdették meg az Olvasás Évét – amelynek lebonyolításához a kormány is hozzájárult. A szervezők már kilenc hónappal korábban bevontak szervezeteket és magánszemélyeket; megnyerték és érdekeltté tették az üzleti világot, a médiát, könyvtárakat, oktatási intézményeket, művészi közösségeket, önkormányzatokat. „[...] Az Év kihívásának, [...] hogy felöleljük az írni-olvasni tudás és olvasás minden aspektusát, minden korosztályt, mindenféle képességet. Nem akartuk, hogy az elfoglalt tanárok [...] úgy érezzék, hogy az Olvasás Éve plusz terhet ró rájuk – azt szerettük volna, hogy az Év az Ő munkájuk támogatásáért van, és hogy másokat is ösztönözzön a tanárok fontos munkájának felismerésére.” A kormány kétszer is támogatást tudott nyújtani szórakoztató könyvek vásárlásához. Az Olvasás Évének nagy és sokszor hangsúlyozott felismerése, hogy az olvasás a családban válik szokássá, hogy a szülők szeretnének segíteni gyerekeiknek, de nem tudják, miként tegyék; ezért az iskolákban [...] megszervezték az Apukák Olvasónapjait, hiszen „felnőtteknek kell megtalálniuk a megfelelő könyvet a megfelelő gyermek számára a megfelelő időben”. Egy projekt tapintható könyvet fejlesztett ki [...] stb.

Angliai eredmények: az egyik az olvasó fejlesztés fókuszba helyezése, ami az olvasót állítja a középpontba, nem az író, nem a könyvet vagy az írást. [...] a másik azon üzleti életben elhelyezkedettek, dolgozók számának növekedése, akik segítik az iskolákban az egyéni olvasást.” Az Olvasás éve fontos folyamatokat indított el Angliában. Legalább három esztendőre terjedt ki: Az elemzők hosszabb távon mérik fel a kezdeményezés hasznát. Nemzetté válás stb.⁶⁸

Az Olvasás Éve hivatalosan 2001 könyvhetén nyílt meg.⁶⁹ Emblémájának felirata: Olvass minden nap. Így, különírva. A Nyelvművelő kézikönyv megfogalmazása tömör és világos: „A ’naponta’ jelentésű mindennap határozószót egybeírjuk, a minden nap (’valamennyi, minden egyes nap’) jelzős szerkezetet viszont külön. Pl.: Mindennap meglátogatta a beteget? de: Minden nap meghozza a maga örömét.” ...a Magyar helyesírási szótárban is megtalálhatjuk a

⁶⁷ Liz Attenborough: Az Olvasás Éve; hogyan csinálták Angliában című cikke In: Könyv és nevelés, 2000. 3. sz.

⁶⁸ Fordulópont 2001/1 67.p.

⁶⁹ Tanító 2001.

szerkezetet: „mindennap (=naponta); de: minden nap 24 órából áll.” Tehát helyesen leírva: Olvass mindennap! [...] ha jelentésváltozást tapasztalunk, egybeírást kell alkalmazni.⁷⁰

A könyv műalkotás című rendezvényre Az olvasás éve alkalmából került sor, és a kiállítás e műtárgytípus legismertebb alkotóinak színvonalas munkáit vonultatta fel.⁷¹

Mi is történt a nagyvilágban. 2001. júliusában tartották Dublinban, az Ír Köztársaság fővárosában a 12. európai olvasáskonferenciát. A programban ismerős témák sorakoztak: az olvasási folyamat, a szóbeliség és az írásbeliség viszonya, olvasás a családban, olvasástanítás felnőtteknek, a könyvtárak szerepe, értékelés (különösképpen a portfóliós értékelés módszerei), olvasási nehézségek, a nyelvi tudatosság fejlesztése, gyermekirodalom stb. Az IRA (International Reading Association = Nemzetközi Olvasástársaság elnöke előadásban mondta el a jövő feladatait: előtérbe kerül majd az ismeretterjesztő szövegek olvasása, tanítani kell az ábrák, grafikonok stb. olvasását, valamint kiemelt szerepet kap a technika, főleg az internet olvasása. Ezeken túl Bush elnök törvényjavaslata is szóba került: (amely a Reading Today című folyóiratban jelent meg) A kormányzat azt tervezi, hogy hatalmas összeget ad az oktatásnak: évente 900 millió dollárt az elkövetkező öt év mindegyikében, valamint 75 milliót egy kezdeti olvasástanítási programnak. A pénzt az államok kapják, s továbbítják az iskoláknak, ahol sok a szinten aluli, és a szegény gyermek, vagy felhasználható iskolafejlesztésre is. És szükséges lenne egy új tesztelés is 3-8. évfolyamok számára. Sok tanár fél, az állami tanterv esetleges bevezetésétől [...] Ami biztos az első iskolai éveknél nagy a jelentőségük, nem lehet húzni-halasztani a tisztességes tanítást, mondván, hogy beérik a gyermek, csak hadd haladjon a saját tempójában, majd felfedezi magának az olvasást-írást, s egyszer rájön a lényegre ...Nem lehet megengedni, hogy analfabéta tömegek hagyják el az iskolát 12 év után, s a felsőfokú intézményekben kelljen olvasni-írni tanítani [...] Angliában bezárják azokat az iskolákat, amelyekben nem tanulnak meg a gyerekek olvasni-írni. Mindezek figyelmeztetnek bennünket, hogy az olvasásnak mekkora szerepe van mindennapi életcéljaink megvalósításához.⁷²

Olvasásnépszerűsítés a mai informatikai feltáró világban, a korábban rejtett, földalatti termékek, az undergrond, az alternatív irányzat is elérhetővé, választhatóvá válik.

⁷⁰ Jászó Anna: Anyanyelvünk Olvass mindennap! In: Magyar Nemzet 2002. február 16., 38.p.

⁷¹ Új művészet 2002.

⁷² Jászó Anna: Az amerikai elnök és az olvasás In: Magyar Nemzet. 2002. február 2.,

Aki beleszületett a digitális idősorba, Internet korszaka az is mást gondol a könyvekről, mint az aki, a könyvek világában, mint egyedüli forrásban élt. Majd minden könyvtár megkezdte már ezen munkafolyamatokat – digitalizálás.

Hogyan népszerűsít? A hozzászoktatás jó stratégia, amit sok cég alkalmaz pl. a jogászhallgatók ingyenes hozzáférést kapnak a két legnagyobb jogi adatbázishoz. A cégek két dologban reménykednek: egyrészt abban, hogy a hallgatók annyira hozzászoknak az ő szolgálatukhoz, hogy azt fogják használni akkor is, amikor már ügyvédek lesznek (és fizetik érte a magas előfizetési díjat), másrészt abban, hogy nem egy másik céget.⁷³

A tulajdonjog azt jelenti, hogy a tulajdonosnak joga van megmondani, kinek mihez van joga a tulajdonával kapcsolatban – legalábbis általában. És a törvény megfelelő egyensúlyt teremt a szerzői jog tulajdonosának jogai és a felhasználók jogai között, akkor a törvény áthágása továbbra is helytelen marad.

Elősegíti a haladást, a technika lehetőséget ad arra, hogy a kultúrát, amelyet eddig csak egymástól elszigetelt egyének kis csoportja formált, együtt építhessük tovább.

Összegzés: A szocialista kulturális termelés sajátosságai (a tiltás, tűrés és támogatás rendszere) [...] megközelíthetetlen múlt.⁷⁴ Plakátok bemutatásával mégis megpróbáltam bemutatni.

Korunk technikai kultúra – a technika nagy alkotásai a mi korunk „költői” alkotásai
A kulturális piacokon a termékekről szóló információ áramlik. A kulturális termékek nem feltétlenül szükségesek mindennapi túlélésünkhöz (ahogy az alapélelmiszerek szükségesek), így kereskedelmi sikerességüket alapvetően meghatározza, hogy az alkotók és közvetítők milyen hatékonysággal tudják **eljuttatni e produktumok hírét** a potenciális fogyasztókhoz.

Kulturális térben mozgunk, ahol kedvünkre választhatunk a felénk sugallt értékek közül, ki ösztönösen, ki tudatosan választ. A kultúrjavak elsajátítása a személyiség épülését eredményezi. A nevelő feladata közvetítse a kultúra értékeit. A Szentírás tekintélyére támaszkodhat az egyén a saját „én” fejlődése érdekében. A művészet nevelésre gyakorolt hatása, hogy az esztétikai értékelés, az ember érzelmi életét gyarapítja, nemesíti, s ez által neveli. Az esztétikai érzések nyomán válik még érzékenyebbé, finomabbá és magasabb rendűvé az ember világnézete, másrészt az állandó művészi ráhatás gyakorlati eredménye

⁷³ Lawrence Lessig : Szabad kultúra. - Budapest : Kiskapu, cop. 2005

⁷⁴ A művészet katonái : Sztálinizmus és kultúra / szerk. György Péterés Turai Hedvig.- Budapest] : Corvina Kiadó Vállalat, 1992

szociális jelentőségű, mert az esztétikai élményszerzés az erkölcsi életközösség mellett esztétikai közösségbe is foglalja az embert. Az olvasás, a létfenntartás része: érzelmi élet nevelése, az emberi életközösség számára az emberi életközösség által kell nevelni. A kultúra műveltséget vált ki. A műveltségnek köszönhető, hogy az elmúlt generációk formái a jövő nemzedékek számára még leolvashatókká, „érthetőkké” válnak. Általános célkitűzés az értelmi nevelés (oktatás), amely a nagy emberi célok eléréséhez, a nemzeti, társadalmi feladatok megoldásához szükséges. Az olvasás megszerettetése is elősegíti ennek kialakulását. Az olvasásnépszerűsítő törekvések beletartoznak abba az elméleti metódusba, hogy az embert művelt személyiséggé, jobb emberré fejlessze. Fontos volt a „mi-tudat” kialakítása, ahhoz, hogy az egyén eltéphetetlen szálakkal kötődjön a „nemzethez”, műveltséggel kell rendelkeznie. Könyvkultúra- kulturális iparág, melynek fogyasztói teljesebb életet élő emberek. A Hazafias Népfront szervezésében megindult olvasótáborok jó kezdeményezésnek számítottak a közösségi életre való nevelésben. Negatívumok: Tábor szervezési hibák. Az állami támogatás mértéke változó volt.

80-as években az ingyen dolgozó alkalmazottaktól semmi sem volt számon kérhető, a köztulajdont senki sem érezte igazán magáénak, kizárólag az egyes könyvek eszmei értékét szem előtt tartó, a keresletet figyelmen kívül hagyó készletek fenntartása óriási veszteségekhez vezetett. A 80-as években az a híre járta, hogy a magyar emberek okosak, műveltek, a világ bármelyik pontján megállják a helyüket. Ehhez a kialakult imágóhoz, jelentős mértékben hozzájárult az az alap, hogy a magyarok szeretnek olvasni, jó értelmi képességekkel, a világra nyitott mentalitással rendelkeznek. Talán ez ma is így van...

További kutatásra javaslatok: Pl.

Különböző korokban az egy főre jutó könyvfogyasztás vizsgálatai Magyarországon.

A hirdetések szövege, a megfogalmazás módja egyéni tanulmányokra is teremthet lehetőséget.

Felhasznált irodalom:

1. Gutenbergtől Spielbergig/Csúri Ákos.-Szombathely, Sylvester Kiadó,1998
2. Hétköznapi marketing /Helen Coote.-Bp.: OSZK, 1998
3. Irodalomszociológia; A könyv forradalma/ Robert Escarpit.-Bp: Gondolat, 1973
4. Könyvnap .-Bp.: Magyar könyvkiadók és könyvterjesztők egyesülése,1979
5. Köpeczi: A magyar kultúra útja 1945-1985.- Bp.: Kossuth,1986
6. Köpeczi: A magyar kultúra harminc éve 1945-1975.-Bp.:Kossuth,1975
7. Útmutató a "József Attila OLVASÓMOZGALOM RÉSZTVEVŐI SZÁMÁRA
Kiadja A KISZ központi bizottsága kulturális osztálya 1959 Kossuth nyomda
8. Hogyan foglalkozzon a könyvtáros a József Attila olvasómozgalommal?
(Útmutató) Bp., 1956
9. Könyvnap, könyvhét, ünnepi könyvhét : 50 esztendő, 1929-1979 / [szerk. Fülöp Géza et al.] ; .-Budapest : Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, [1979]

Melléklet:

I. A plakátok listája időrendben – lásd cd mellékleten a teljes anyagot

- 192?: A kultúra karácsonyfája
1920: Legszebb, legolcsóbb ajándék a könyv
1923: Petőfire emlékezünk
1947: Magyar könyvet
1949 Olvasómozgalom
1950: Szovjet könyvet minden dolgozó kezébe
1951: Kultúrával a szocializmusért
1952: A szovjet könyv ünnepi hete
1954: Gyermek ünnepi hete
 Vasutas könyvnapok
1956: Ajándékozz könyvet!
 Ünnepi könyvhét
1957: Ajándékozzon könyvet
1960: Legszebb ajándék a könyv
 A magyar könyv tizenöt éve
 Téli könyvvásár
 Ünnepi könyvhét: Parnasszus
1962: A lakás díszé a szép könyvtár
1964: Munkájában segít a műszaki könyv
1965: levegő, napfény és egy jó könyv
 Ünnepi könyvhét gyermekkönyvek napja
 Ünnepi könyvhét bagolyka
1969: Skoda csak ráadás
 10+1 nyereményjáték
197?: Olvasni öröm
1970: Téli könyvvásár
 Ünnepi könyvhét
1971: Ajándékozzon könyvet
 Könyvsorsjáték
 Ünnepi könyvhét
1972: Nemzetközi könyvév
1973: A könyv csodálatos utazás a múltba
 A könyv egy része az életnek
Az olvasás is gondolkodás, s az írás is beszéd
 Babits Mihály
1978: Olvassatok mindennap
[1980]: Országos gyermekkönyvhét
1982: Ablak a világra
 Politikai könyvnapok

Nyelvében él a nemzet?

Plakátok

Lelőhely: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

1940-50-es évek

Téma: OLVASÓMOZGALOM

Plakát címe:

Plakát szövege: „Egy igazán jó regény, egy igazán jó színdarab, egy igazán jó vers éppen úgy növeli népünk erejét, mint egy új gyár, mint egy új bányá.” (ZSDÁNOV)

Keletkezési idő: 1949

raktári jelzet: 7339

méret: 70X100

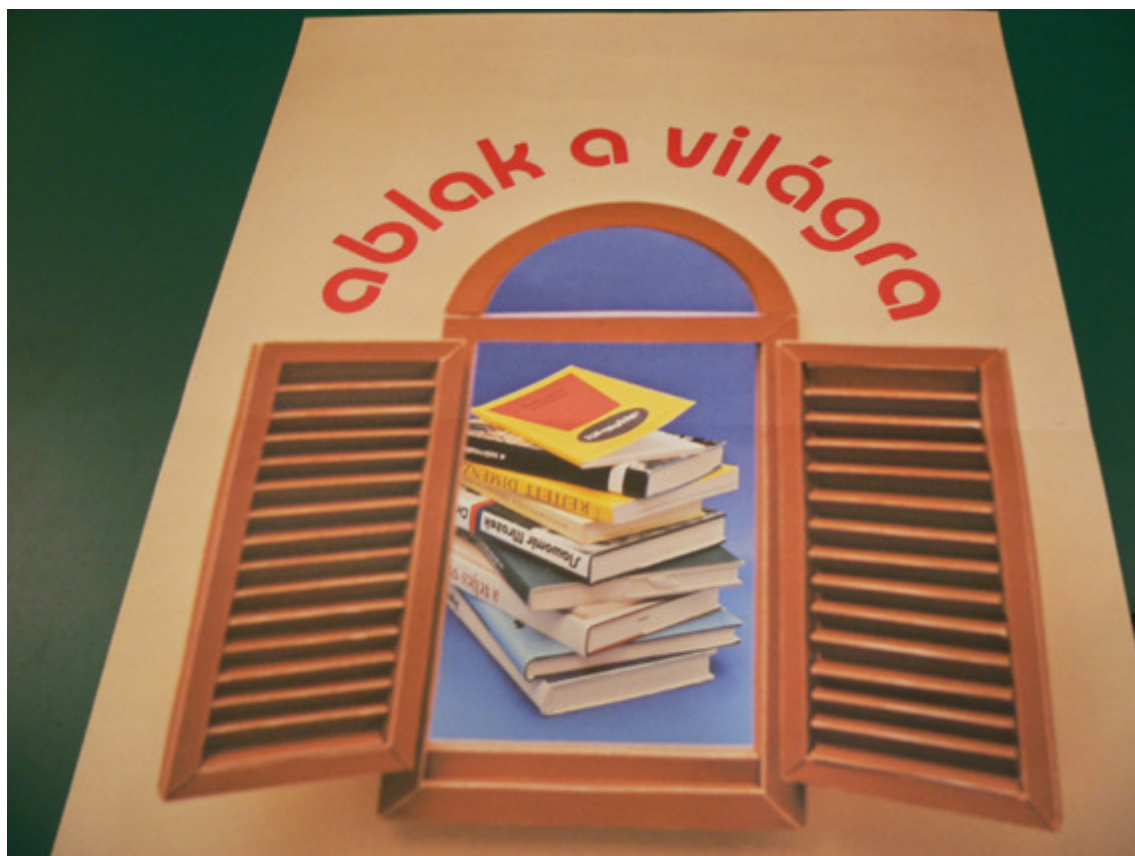
Gyártó: -

Készült: 1978

Készült: 197?

Készült: 1982.

II. Cikkek olvasásnépszerűsítéssel kapcsolatban.

1. „Felmerül minden családban az igényes gyermekkönyv kérdése, hiszen a könyvnek van a legfontosabb szerepe a pedagógusok és az írók mellett a fiatalok olvasási szokásainak és ízlésének alakításában – mondta a nemzetközi gyermekkönyvnap alkalmából, köszöntőbeszédében Fodor Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója. A Gyermekkönyvtárak Nemzetközi Tanácsának Magyarországi Egyesülete, az IBBY Hungary a szervezet ötvenedik születésnapja alkalmából tartotta tegnap jubileumi találkozóját. Békés Pál elnök az elmúlt év eredményeiről, a magyar gyermekkönyv nemzetközi ismertségéről és a jövőbeli tervekről, lehetőségekről beszélt.

Az 1952-ben Zürichben, a hidegháború alatt alakult világszervezet céljának tekinti, hogy a politikamentes gyermekkönyvek révén mozdítsa elő a nemzetek közeledését. Ezt több fontos esemény szolgálja: az Andersen április 2-i születésnapja alkalmából, évente megrendezett nemzetközi gyermekkönyvnap, az IBBY-ajánlólista nyertes könyveiből válogatott hét vándorkiállítás és az április 10. és 14. között megtartott bolognai gyermekkönyvvásár. Az utóbbival párhuzamosan Olaszországban ünneplik a magyar kultúra évét. Hazánk külön standdal és a Díjazott magyar illusztrált könyvek és illusztrációk című kiállításával képviselteti magát, amely később, a IX. Budapesti

Nemzetközi Könyvfesztiválon, április 18. és 21. között, szintén látható lesz. Az illusztrációk különösen fontosak a kisgyermek számára, illetve azokon a nemzetközi fórumokon, ahol a nyelvet nem ismerők elsősorban a külső megjelenés alapján alkotnak képet a kiadványokról.

Örömmel nyugtázható az utóbbi évek kedvező fordulatait a magyar gyermekkönyvpiacra, ugyanis a legutóbbi felmérések szerint a könyvek 20-22, a színházi előadásoknak pedig 25 százaléka szól a gyermekekhez, s egyre több a színvonalas gyermekrendezvények száma.

Az MKK és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által támogatott IBBY május 24. és 26. között a Millenáris Parkban gyermekkönyvnapokat tart, amelyen a látogatók írókkal, illusztrátorokkal találkozhatnak, beszélgethetnek, valamint kézműves-foglalkozásokon vehetnek részt.”⁷⁵

2. Az olvasás szerepe ifjúságunk nevelésében:

Olvasáskultúra az Internet korában – Részletek a kerekasztal-beszélgetésből –

A Magyar Televízió kettős csatornáján 1999. január 25-én a Tudósklub a könyv és az olvasás szerepét kutatta az Internet korában. A Gábor György filozófus által vezetett beszélgetés résztvevői Demeter Tamás filozófiatörténész, Gereben Ferenc művelődésszociológus, Halász László pszichológus, Kamarás István szociológus és Orbán György könyvkiadó voltak.

Gábor György: Budapest híres irodalmi kávéházában, a New Yorkban veseasztalnak hívták a kritikusok asztalát, amelynél a korabeli szellemi élet kiválóságai: írók, költők, publicisták, irodalmárok, esztéták nagy kedvvel vesézték ki a legújabb kiadványokat, könyveket, folyóiratokat, cikkeket, tanulmányokat. Műsorunkban mi is erre szeretnénk vállalkozni. Havonta más-más könyvet helyezünk el itt a veseasztalon, és szerzők, kritikusok, szakértők társaságában a könyvek apropóján egy-egy izgalmasnak ígérkező témát körbejárunk, kivesézünk. Mai műsorunk afféle bevezető adás, amelyben még nem egy konkrét könyvről beszélünk, hanem általában a könyvekről, az olvasásról, az olvasás kultúrájáról, az olvasási szokások változásáról. [...] Számos körben már évek, évtizedek óta a Gutenberg-galaxis végéről illik csak beszélgetni, a komputerrel dolgozók pedig, ha néha felpillantanak a monitor mögül, akkor sokuk a könyvekről legföljebb mint afféle muzeális lomokról szeretnek csak diskurálni. Vajon nem vagyunk megmosolyogni való, anakronisztikus figurák, akik dacolva az idők szelével, a modernitással, a korszerűséggel még mindig a könyvekről beszélünk? Ráadásul nincs-e abban valami örületes, mondhatnám posztmodern ellentmondás, hogy mindezt éppen itt a televízióban tesszük, amely [...] az első igazán komoly kihívás volt a Gutenberg-galaxissal szemben? [...]

75

donquijoteizmusnak tűnik az, ha mi könyvekről beszélünk akkor, amikor sokan a könyvek korszakának végét emlegetik?

Orbán György: A Gutenberg-galaxis vége évek óta foglalkoztat. [...] jól képzett, felelősségteljes emberek hangoztatják folyamatosan. Holott szerintem a könyvnek nincs vége, [...] Azt gondolom, hogy e jelenségnek társadalmi, intellektuális okai vannak, és sok egyéb belső feszültség húzódik mögötte. Kár lenne ezt a sok terhet a könyvre ráaggatni. Én a könyvkiadás, -készítés oldaláról biztonsággal állíthatom, hogy az itt megfogalmazódott félelmek nem vagy nem így igazolódnak vissza a gyakorlatban.

Gábor György: Mégis valamilyen átrendeződés figyelhető meg a kulturális hierarchián belül a digitális forradalomnak köszönhetően [...] Mintha az olvasáskultúrával is történt volna valami.

Gereben Ferenc: Természetesen, de nem mindegy, hogy milyen könyvről van szó. Ha [...] megnézzük az olvasói magatartás alakulására vonatkozó trendeket, azt látjuk, hogy az olvasók száma nem lett kevesebb napjainkra, inkább az olvasás mennyisége csökkent. [...] az olló szétnyílt, és vannak, akik többet olvasnak, mint régen, és elég sokan vannak, akik kevesebbet vagy egyáltalán nem olvasnak. Az olvasás gyakorisága csökkent, és főleg a kiolvasott könyvek száma lett kevesebb. Az olvasmány szerkezetet megvizsgálva azt tapasztaljuk, hogy amíg régen mindent a szépirodalom pótolta, addig mára a szépirodalom iránti érdeklődés mérséklődött. A nonfiction olvasmányok aránya évtizedek óta erőteljesen nő az olvasmány szerkezetben, a szépirodalmon belül pedig az úgynevezett szórakoztató, mondjuk inkább így, felszínesen szórakoztató irodalom a keresett. A tizenkilencedik században, a huszadik század első felében alkotó klasszikusok művei fokozatosan visszaszorultak. Népszerűségük a hatvanas években kulminált. Az ötvenes évek végén nem volt felmérés, de valószínűleg már '56 után fellendülés következett be ezen a téren. Nem véletlen, hogy egy társadalom mikor nyúl a klasszikusokhoz. Hogy most nem forgatják őket, az nem jelenti azt, hogy valamikor nem fogják majd olvasni ezeket a könyveket.

Gábor György: Mi lehet [...] az oka? Érdemes [...] megvizsgálni ebből a szempontból a hordozók, a média hatását az olvasásra.

Gereben Ferenc: [...] a könyv és a legújabb médiumok – itt elsősorban az Internetre gondolok – kapcsolata még nincs alaposan elemezve, legalábbis idehaza. De a televízió és az olvasás kapcsolatát a magyar olvasáskutatók több évtizede vizsgálják. A hatvanas-hetvenes évek vizsgálataiból leszűrhető tapasztalat szerint a televíziózás mellőzése és a túl sok televíziózás egyaránt olvasásellenes, természetesen nem ugyanazon okokból. A televízió mellőzése általában olyan szociokulturális közegben honos, ahol még tévét sem néznek, olvasni meg pláne nem olvasnak. A túl sok tévézés többnyire – ez empirikusan bizonyítható – az olvasás mennyiségének és minőségének alacsonyabb

szintjével párosul általában. A válogató televíziózás, a funkcionális televíziózás az, amely lényegében az olvasáskultúra virágzásával jár együtt az egyén életében és társadalmi szinten is.

Gábor György: A funkcionális televíziózás azt jelenti, hogy szelektálok a műsorok között, és kiválasztom a nekem tetszőt?

Gereben Ferenc: Igen, azt jelenti, szelektálok, hogy nem életpótlékot látok a televízióban, amelyen egész nap csüggeszkedni kell. Nem is elsősorban egyedi művészeti alkotásoknak a befogadására használom, hanem főleg információfelvételre vagy vitaműsorok nézésére, ami szintén információfelvétel. A funkcionálisan tévézők olvasáskultúrájával nincs semmi baj, ez még napjainkra is érvényes. A nagy kérdés, hogy a video meg a számítógép belépésével hogyan változott a helyzet.

Halász László: [...] egyáltalán nem evidens, hogy ha vége lesz a könyvkultúrának – abban az értelemben legalábbis, ahogy eddig működött –, az olyan nagy baj lesz. Nem nekünk, akik ebből éltünk, hanem a többieknek. Tehát ez az egyik kérdés, melyet, [...] nem lehet figyelmen kívül hagyni. A másik kérdés, hogy amennyiben ezek a változások olyan nagyok, mint ahogyan az sejthető, akkor ezeknek mindenekelőtt nem az olvasásban kell megjelenniük, hanem az írásban; [...] aztán nyomtatásban [...]” Ezt a New Yorker egyik újságírója kapta válaszul, amikor interjúért folyamodott Bill Gateshez. [...] Természetesen e-mailen kapta a felkérést, [...] A problémám az, hogy ha ez hagyományos levelezés útján, papíron íródott volna, tehát nem computeren, akkor Bill Gates, aki ugyanilyen sok felkérést kapott volna, és ugyanígy rühellte volna, hogy ismét interjút kell adnia, akkor hogyan írt volna. Bizonyos vagyok abban, hogy egy nagyon udvarias, elutasító levelet írt volna. Akik ismerik az elektronikus levelezést, meg tudnak erősíteni abban, hogy az a tény, hogy más eszközzel írunk, nem tollal és nem papíron elsősorban, gyökeresen megváltoztatja magának az írásnak a módját. [...] jól tudjuk, hogy írni annyi, mint olvasni, és olvasni annyi, mint írni, akkor is, ha fizikailag csak az egyik cselekvést hajtjuk végre, vagy a közlés egyik formáját végezzük el. Tehát úgy gondolom, [...] nekünk nem hitvallásokat kell tennünk arról, hogy milyen fontos számunkra a könyv és azon belül [...] az irodalom, a jó irodalom. Kár, hogy az emberek nem olvasnak annyit, mint korábban [...] Meg kell vizsgálnunk azt az állapotot, [...] melyet én most csak felvillantottam.

Demeter Tamás: [...] sokkal inkább szó van egyfajta kulturális nívóról, egyfajta hatalomról, mint arról, hogy hogyan írunk. Abban egyetértünk, hogy a számítógép alapvetően átalakítja azt, ahogyan írunk, és esetleg azt is, ahogyan gondolkodunk, de ezek sokkal inkább technikai jellegű változásoknak tűnnek számomra. Nem gondolom, hogy itt alapvető kognitív változások mennek végbe azért, mert áttérünk az írógépről vagy a kézírásról a szövegszerkesztőre.

Halász László: [...] mondok egy másik példát a változások jellemzésére. Megállapították, hogy az e-mail rettentően csábítja az embereket arra, hogy könnyedén kapcsolatba lépjenek egymással, gyakran

igen provokatívan, útszéli hangon, roppant gátlástalanul. Saját énazonosságukat eltakarják, férfiak nőnek adják ki magukat, nők férfinak, és különösen a szexuális élet területén olyan felajánlközásokat tesznek nagyon direkt módon és félreérthetetlenül, amilyenek ezeknek az embereknek korábban eszükbe sem jutott volna, vagy ha eszükbe jutott, akkor sem tették volna meg. Tehát az elektronikus levelezés mint a kommunikáció eszköze átalakította, átalakítja a kapcsolatok szerkezetét és szerveződését.

Gábor György: [...] bizonyos értelemben az elektronikus levelezés felelőtlené teszi az embereket?

Halász László: Anonimmá teszi és teheti őket.

Demeter Tamás: Ebben nincs is vita közöttünk. De [...] inkább arról kellene a vitának folynia, hogy ezt a fajta levelezést, az ilyenfajta kommunikációt szignifikánsnak tekintjük-e vagy sem, és hol húzódik a disztinkció szignifikáns és nem szignifikáns kommunikációk között. Ha szignifikánsnak tekintjük, akkor beszélhetünk arról, hogy itt valóban alapvető kognitív változások mennek végbe.

Halász László: Minek alapján döntöd el, hogy szignifikáns-e vagy sem?

Demeter Tamás: Ez súlyos kérdés. De mondanék esetleg egy kritériumot. **A tudásmegőrzés, -átörökítés folyamatában játszott szerep alapján esetleg meg lehet vonni a határvonalat.** Nem állítom, hogy ez elmozdíthatatlan határvonal, [...], hogy stabil kritérium, de egy lehetőség. [...]

Kamarás István: Gondolkodásbeli, mentalitásbeli, értékrendbeli változások tanúi vagyunk, ám vigyázni kell, hogy ok-okozati viszonyba hozzuk ezt az Internettel vagy a televíziós csatornákkal. Az Internet és a különféle csatornák merőben pragmatikus, haszonelvű, gyakran ideges használata nem más, mint az értelmi megismerés iránti vágy mohósága, [...] türelmetlen kapkodással, a másokra való oda nem figyeléssel párosul. Ezt a másikat megtestesítheti egy könyv, egy irodalmi mű. Ez nélkülözhetetlen, mert csak egy tőlem különböző másokban tudom magam megismerni. Én ott látom a legnagyobb gondot, hogy ez a másik vagy cserepekre esik szét, vagy meg sem jelenik. Ebben a tekintetben a könyvet nem pótolja s nem szorítja ki a média, hanem az ilyen típusú médiahasználó iktatja ki bizonyos mértékben a könyvet mint a megismerés forrását.

Gábor György: Nem lehet, hogy olvasási technikánk, szövegértelmezésünk vált valamilyen módon felületesebbé, felszínesebbé?

Gereben Ferenc: Az olvasáskultúrában is megmutatkozik stílusbeli, verbális és kommunikációs lazaság, lazulás, s ez a jövő olvasáskultúrájára nézve is veszélyeket rejthet magában, még akkor is, ha azt mondjuk, a könyvtől mint hordozóközegtől ebben a formában el kell búcsúznunk. A könyveket az

emberek egy picit már úgy olvassák, mint az Internetet. Egyszóval szörföznek. A beleolvasás, a belelapozgató olvasás terjedő olvasási szokások.

Halász László: Azt mondtad, úgy olvasnak, mint az Interneten. Régebben azt mondtuk, nem kell, hogy a papír szégyenkezzen. [...] hol vagyunk mi már ettől? Ami az Interneten van, ahhoz képest az semmi, ami a papíron rajta volt. Az Interneten valóban minden hozzáférhető. Csodálatos múzeumokat nézhetünk meg, az egész világirodalomhoz hozzáférhetünk, magyarul ugyan még nem, tehát mi a bajunk? A következő. Amikor a videót feltalálták, akkor értelmiségi körökben azt mondták, hogy ez egy csoda. Az emberek élete át fog alakulni, maguk fognak művészkedni, remek filmeket fognak készíteni, plusz ott lesz a világ filmirodalma, s kitűnő műveket nézhetnek. Ezzel szemben mi történt? Arról nem beszélek, hogy az emberek általában mit csinálnak a videóval, de hogy azok az értelmiségiek, akik ezt mondták, azok mit csinálnak ma a videóval, azt érdemes lenne szóvá tenni. A pornográf filmek tömegétől kezdve, melyek az anyag jelentős részét alkotják és így tovább. Tehát amikor azt kérdezik tőlem, hogy ugyan mi bajunk van a számítógéppel, az Internettel, hisz az emberek még sokkal több dologhoz férhetnek hozzá, tehát élni fognak vele – a válaszom, hogy ez teljes tévedés. Egy eszköz nem az, amire használni lehet, hanem amire ténylegesen használják, amit gyakorlati eredmények igazolnak, hogy használják. Az én félelmem, amennyiben van, az ez. Az emberek nagy többségének az Internet remek lesz arra, hogy ha akarják, megtudhatják, hogyan kell kertészkedni, mondjuk, a liliummal mit kell csinálni, s akkor nem mennek le a boltba, hanem lehívják, megnézik, ott van együtt tökéletesen, és kész. Ha akarják tudni, hogy szexuálisan mit kell csinálni stb., lehívják, ott van és kész. Erről van szó.

Kamarás István: Amit Halász László most mondott, nagyon jól példázza Heller Ágnes egyik gondolatát, hogy a kognitív tőke, a tudásmennyiség jelentősen nő, de ezzel korántsem arányos a kultúra növekedése. Az Internetet most még csak egy szűkebb réteg használja, miközben a napilapokból, a népszerű napilapokból és hetilapokból kivonult teljesen az irodalom, nincsenek novellák, versek. A mindennapi életből kivonult bizonyosfajta olvasmányanyag. Holott nagyon jeles irodalmáraink Horváth Ivántól Veres Andrásig remek multimédiás anyagokat készítenek, megsokszorozva a könyv lehetőségeit. De hát hányan élnek ezzel?!

Gereben Ferenc: Igazából az Internetnek ott van veszélye, [...] ahol az emberekben nem alakult ki bizonyos strukturált műveltség, s beszabadulnak az Internetbe, mint az elefánt a porcelánboltba, mert nem tudnak válogatni. Ahogy a tévé is azokban a társadalmi közegekben rombolt, ahol nem volt egy belső értékrend, vagy legalábbis nem értelmiségi mérték szerint alakult ki az értékhierarchia. Egy strukturálatlan műveltség szembesült a csatornák nyújtotta korlátlan választékkal. Tehát nekem az a problémám, hogy a fiatalság, amely lényegében elmélyült olvasáskultúra nélkül szabadul be ebbe a porcelánboltba, mit fog majd ott kezdeni. Mert jelenleg azok használják az Internetet, akik az

olvasáskultúrán és egyéb kulturális tevékenységekben kikristályosodott műveltségszerkezettel rendelkeznek.

Halász László: Mármost itt Magyarországon, még pontosabban Budapesten.

Orbán György: Pár száz évvel ezelőtt, annak a bizonyos galaxisnak az elején létezett a könyv, amelyet kézzel írtak, és egyedi volt, titkos volt, nagyon drága volt, és nemcsak azért, mert drágán állították elő, hanem mert azt akarták, hogy drága legyen. Rejtett volt, mint ahogy a tudomány nagy része és minden egyéb is az volt. A nyomtatással kiszabadult a szellem a palackból, [...] a könyv alapvető karaktere változott meg: korábban egy akart lenni, a nyomtatástól kezdve sok akar lenni. A technológiája is olyan, hogy sok akar lenni. Hallgattam itt az érveket, hogy hogyan szabadul be a fölkészületlen emberiség a tudás gazdag porcelánboltjába, melyet össze-vissza fog törni. Én azt gondolom, hogy Gutenberg idejétől folyamatosan és állandóan ez történik.

Gábor György: Vajon ugyanolyan olvasásnak tekinthető-e az az olvasási gyakorlat, amikor a képernyőn böngészem a szöveget, mint az, amikor kezembe veszem a könyvet, és annak a szövegét olvasom? [...] dramatizálni akarom a helyzetet, de terjed az a jelenség, melyet új analfabetizmusnak, funkcionális analfabetizmusnak neveznek. Mintha az Interneten valójában a szöveget nem is olvasnánk, hanem fogyasztanánk.

Kamarás István: Habzsoljuk a szöveget. Az új analfabetizmus elsősorban az egyetemi hallgatók körében terjed. **Nagyobb amerikai egyetemeken olvasni tanító intézeteket alapítanak.** [...] a jövő többesélyes. Egy laptopot már ágyba is lehet vinni, mert az ember az ágyban is szeret könyvet olvasni, és élvezettel szagolja a nyomdászagot, s lehet nagyon hagyományos módon levelezni e-mailen is [...], s a levelet alá is tudjuk írni grafikai programmal. Ugyanakkor bizonyos szövegekhez csak az Interneten férnek hozzá, sok klasszikus nincs meg a könyvtárban, ellopták őket, az Internetről viszont le tudom kérni.

Demeter Tamás: Szerintem nem igaz az, hogy mindent megtalálhatunk az Interneten, ez beleütközik a szerzők és a kiadók elemi érdekébe, ellenkező esetben ugyanis sem a szerzők, sem a kiadók nem élnének meg.

Halász László: Elvileg minden megtalálható, de legalábbis sokkal több, mint bármelyik korábbi médiumban, és sokkal gyorsabban és rövidebb idő alatt elérhető.

Demeter Tamás: [...] úgy gondolom, hogy az Internet mint egyfajta tudáshordozó közeg még mindig erőteljesen támaszkodik a papírra. Például az Oxford University Press homepage-én [...] komplett könyvek vannak fönt. Ezeket a könyveket le lehet tölteni, viszont nem lehet kinyomtatni. Tehát ha az ember megpróbálja elolvasni őket a monitoron, egyrészt nagyon rövid idő alatt belefájdul a feje,

másrészt beleőrül a winchester zümmögésébe, amikor összpontosítani próbál egy bonyolult, különösen filozófiai szövegre. Ezért gondolom azt, hogy ha az Internetet valódi tudáshordozó közegnek tartjuk, s úgy képzeljük, hogy a jövőben ez lesz a tudományos kommunikáció egyetlen, kizárólagos vagy legalábbis domináns szférája, akkor nagyon tévedünk.

Halász László: [...] sejtelmem sincs arról, hogy akár húsz év múlva mi lesz a kommunikáció egyetlen formája, hogy a könyv pontosan hogyan alakul [...] arra adataink vannak, hogy egyáltalán nem áll helyt az a feltételezés, hogy az intelligenciát, a kognitív képességeket a számítógép, az Internet használata, tehát a kommunikációs forradalomban bekövetkezett változások erőteljesen pozitív irányba megdobnák [...] Ha a percepciót nézzük, tehát szigorúan az észlelést, akkor kétségtelen tény az, hogy a videoklipen felnőtt generáció sokkal gyorsabban rak össze dolgokat, mint az, aki nem videoklipen nőtt föl [...] De amikor ugyanezeknek a személyeknek megvizsgálják a logikai kvalitásait, az ítéliképességét, a következtetőképességét, akkor semmi többletet, specifikus előnyt nem lehet kimutatni náluk, beleértve a számítógép-programozókat, szoftverkészítőket is. Tehát ez egy nagyon fontos adalék a tekintetben, hogy mit várhatunk, ha az Interneten olvasás egyedülálló vagy uralkodó feldolgozási forma lesz a hagyományos olvasással szemben.

Gereben Ferenc: Az olvasás mint hagyományos kultúrafelvételi módszer úgy teremtett egy virtuális világot, hogy igazából mi teremtettük azt a könyvbe beleprogramozott jelek alapján. S ebben mint befogadók nagyon aktívak voltunk. Ez a fajta tevékenység nagyon szilárd alap, háttér mindenfajta médiummal való találkozás esetén. Ezt a hipotézist a televízió és az olvasás kapcsolatára alapozom, ahol világosan látszik – ahogy erről már szoltam –, hogy a televíziózás ott nem rontotta el az olvasáskultúrát, ahol válogató volt.

Gábor György: Bízunk abban, hogy ez valóban így van, s így is lesz. Befejezésként Stefan Zweignek, a század első felében élt osztrák írónak néhány sorát olvasnám fel: „Egyetlen energiaforrás sem bocsát ki annyi fényt, amennyit néha egy kis kötet sugározni tud magából, és az elektromos áramnak soha nem lesz annyi energiája, amennyi elektromosság az írott szóba befér.” Merem remélni, hogy Stefan Zweigből a próféta szolt.

*Szerkesztette: Budai Ágnes*⁷⁶

⁷⁶ Tóth: Gyermek és irodalom 1955.

2. *Magyar Nemzet* 2002. szeptember 10., kedd

Az év könyve

„Ma 18 órakor a rátkai Márton Klubban (VI., Városligeti fasor 38.) találkoznak az olvasókkal
Az év könyve 2001 kitüntetés díjazottjai (Balla Zsófia, Bodor Ádám, Domokos Mátyás, Füzi László, Kemény István, Kurdi Imre, Szepesi Attila, Szíjj Ferenc, Szilágyi István, Thomka Beáta és Tolnai Ottó). A házigazda Reményi József Tamás irodalomtörténész.

3. Internetről

MESEVILLAMOS

Utazz te is a Combinoval a mesék világába!

A BKV 2006. karácsonyán Mesevillamos járat indításával kedveskedik a mesét kedvelő gyerekeknek.

A Mesevillamosnak berendezett Combino járaton Csukás István meséivel ismerkedhetnek az utazók. A közel másfél órás út során a gyerekek megnézhetik a szerző legismertebb meséit, találkozhatnak Csukás Istvánnal és Berecz Andrással, akik szintén meséket mondanak, megismerkedhetnek az alkotó legújabb meséjével, mely a Combino villamosok történetét dolgozza fel. A mesevillamoson e mellett lehetőség nyílik a legnagyobb Csukás István mesehősökkel - Picur és Pom Pom, Gombóc Artúr, Sebj Tóbiás, Nagy Hoho Horgász, Legkisebb Ugrifüles - való személyes találkozásra is!

A Mesevillamos menetrendje a következő:

2006. december 22. és 23.	10 óra
	12 óra
	14 óra
	16 óra
2006. december 24.	10 óra

A Mesevillamos járatai a Moszkva térről indulnak és a Moszkva térre is érnek vissza. A menetidő kb. 75-80 perc.

A Mesevillamoson való utazás feltétele a Mesevillamos jegy megvásárlása, melynek ára megegyezik két vonaljegy árával (a jegy két vonaljegyért cserébe is megváltható). A Mesevillamos járataira korlátozott számban válthatók!

A jegyek előjegyezhetők a BKV Ügyfélszolgálatán (Akácfa u. 18., Tel: 06-1-461-66-88) vagy megvásárolhatók az indulás napján a helyszínen felállított pultoknál. Az előjegyzett jegyek az indulás napján, a helyszínen vehetők át.

4. Magyar Nemzet 2002. LXV.évf., 43. szám, melyik oldal február 20. p.15.

A közösség könyve. A Vizsolyi Biblia egyik, az országos Széchenyi könyvtárban őrzött példánya holnaptól letétként az ellopott példány helyére kerül. A kötetet Rockenbauer Zoltán, a nemzeti kulturális örökség minisztere hálaadó istentiszteleten adja át a helyi kulturális közösségnek.

5. Magyar Nemzet 2002. február 12., kedd LXV. évfolyam, 36.szám p. 23.

A Rózsavölgyi és Társa kotta, zenei, és könyvesboltja hirdetése:

Nem az a cél, hogy a vevőt bármire rábeszéljék, hanem választását szeretnék megkönnyíteni.

6. Magyar Nemzet 2002. november 13., szerda

Jókai Anna íróat köszönti a Magyar Írószövetség és a Fészek Klub igazgatósága november 22-én, pénteken este 7 órakor a Fészek Művészklubban Magyar Nemzet 2002. szeptember 7. szombat

7. Az írásbeliség világnapja

A Magyar Olvasástársaság szervezésében lesz az írásbeliség világnapja alkalmából rendezett tanácskozás vasárnap az Országos Széchenyi Könyvtárban. A konferencia legfőbb célja az írott szövegek megértésével és azok létrehozásának képességével kapcsolatos problémák feltérképezése, valamint a megoldási stratégiák kidolgozása. A tanácskozás témái között a gyermekirodalom, a családokban megjelenő olvasási attitűdők, valamint a könyvtársakkal és a könyvkiadással kapcsolatos kérdések szerepelnek.

8. Kristóf Attila könyvbemutatója

A Gellért Szálló klubtermében, hétfőn 11 órai kezdettel mutatják be lapunk publicistája, Kristóf Attila A pokol pillangói című kötetét. A nemzetközi terroristamozgalmakról szóló regény számos motívumában kapcsolódik a tavaly szeptember 11-i amerikai terrortámadás eseményeihez is.